

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ, ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

‘Το σύγχρονο Ισλάμ στη Δύση:

Η αύξηση της ισλαμοφοβίας και η σύνδεσή της με την τρομοκρατία.

Στερεότυπα και πραγματικότητες?

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΜΑΡΚΟΣ-ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Γαζή Φωτεινή, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια (Επιβλέπουσα)

Βεντούρα Λίνα, Καθηγήτρια

Σπυριδάκης Εμμανουήλ, Αναπληρωτής Καθηγητής

Κόρινθος, Ιούνιος 2014

Copyright © Μαρόπουλος Μάρκος, 2014.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1. Πρόλογος	4
2. Εισαγωγή	6
3. Μια νέα θρησκεία γεννιέται	8
4. Ιστορική Αναδρομή	11
5. Μεταναστευτικές ροές μουσουλμάνων στην Ευρώπη	15
6. Θεωρητικές προσεγγίσεις του Ισλάμ	18
I. Gilles Kerel: <i>Ισλάμ, ισλαμικά κινήματα, ριζοσπαστισμός</i>	18
II. Tariq Ali: <i>Κριτική στην 'σύγκρουση των πολιτισμών'</i>	23
III. Edward Said: <i>Τα στερεότυπα και οι αναπαραστάσεις του Ισλάμ στη Δύση</i>	27
IV. Olivier Roy: <i>Το Ισλάμ του κοινωνικού αποκλεισμού</i>	30
7. Κριτικές παρατηρήσεις και σχόλια	35
8. Το σύγχρονο Ισλάμ στην Ευρώπη	39
9. Το νόημα του τζιχάντ στη μουσουλμανική πίστη	45
10. Θρησκευτικός φονταμενταλισμός και τρομοκρατία	49
11. Ο αντίκτυπος της 11 ^{ης} Σεπτεμβρίου	55
12. Επίλογος	57
13. Βιβλιογραφία-Πηγές	60

Πρόλογος

Σε μια πλουραλιστική κοινωνία όπως αυτή που ζούμε σήμερα, η ισότητα και η διαφορετικότητα των πολιτών αποτελούν απαραίτητα στοιχεία για την πρόοδο μιας κοινωνίας και την ειρηνική συνύπαρξη. Δυο στοιχεία συμπληρωματικά και πάντα επίκαιρα μετά τη ραγδαία αύξηση της μετανάστευσης τις τελευταίες δεκαετίες. Τα νέα δεδομένα που δημιουργήθηκαν έφεραν στο προσκήνιο ενδυναμωμένες έννοιες όπως η εθνική ταυτότητα, το έθνος και η θρησκεία¹. Η εθνική ταυτότητα μπήκε πάλι στην ημερήσια αντζέντα των ευρωπαϊκών πολιτών. Βασικό συστατικό της αποτέλεσε η θρησκεία, με την οποία εκφράζονται κοινές ηθικές αξίες και πνευματικές πεποιθήσεις. Όπως επισημαίνει ο Χάντιγκτον: «από όλα τα αντικειμενικά στοιχεία που ορίζουν τον πολιτισμό, το σημαντικότερο είναι συνήθως η θρησκεία όπως είχαν παρατηρήσει και οι αρχαίοι Αθηναίοι. Σε μεγάλο βαθμό οι μεγαλύτεροι πολιτισμοί στην ανθρώπινη ιστορία έχουν ταυτιστεί με τις μεγαλύτερες θρησκείες»². Δεν αποτελεί όμως ενοποιητικό στοιχείο ενός έθνους. Στη Γερμανία, οι πολίτες μιλούν την ίδια γλώσσα αλλά διαχωρίζονται θρησκευτικά σε προτεστάντες και καθολικούς χωρίς αυτό να επηρεάζει την σύνδεσή τους σε ένα κράτος. Στη Βόρεια Ιρλανδία, παρά το γεγονός ότι έχουν μια κοινή πορεία ως έθνος, η θρησκεία επίσης αποτελεί διαχωριστικό στοιχείο των προτεσταντών και των καθολικών. Λαοί με την ίδια εθνικότητα και γλώσσα αλλά με διαφορετική θρησκεία αλληλοεξοντώθηκαν όπως συνέβη στην περίπτωση της πρώην Γιουγκοσλαβίας.

Η θρησκεία, ειδικά για το Ισλάμ, «συγκροτείται ως διχαστικός παράγοντας ανάμεσα στη Δύση και τους Άλλους, ανάμεσα στους γηγενείς και τους μετανάστες. Η έννοια του μετανάστη ταυτίζεται σχεδόν με αυτή του μουσουλμάνου, οι μουσουλμανικοί πληθυσμοί που έχουν εγκατασταθεί στις ανεπτυγμένες χώρες στιγματίζονται περαιτέρω»³. Γενικότερα πάντως, οι θρησκείες σήμερα επιδιώκουν την καθολικότητα προτείνοντας τις δικές τους δογματικές αλήθειες και αρχές συμπεριφοράς. Ο Καρλ Μαρξ μιλώντας για την θρησκεία είχε υποστηρίξει ότι είναι το όπιο του λαού που μπορεί να ανακουφίσει τις υπαρξιακές του ανησυχίες αλλά και να αποπροσανατολίσει, χρησιμοποιούμενη με τέτοιο τρόπο από το εκάστοτε κοινωνικό καθεστώς που να κρατάει ήσυχο και υποταγμένο τον κόσμο. Πριν όμως αναφερθούμε αναλυτικά στο Ισλάμ, κρίνεται αναγκαίο να δούμε τι ονομάζουμε σήμερα θρησκεία; Μια σύντομη απάντηση που θα μπορούσε να δοθεί στο συγκεκριμένο ερώτημα

¹ Με την αρχική αναφορά μας στην έννοια της παγκοσμιοποίησης, θα πρέπει να τονίσουμε ότι εννοούμε την φιλελευθεροποίηση του διεθνούς εμπορίου και την εξάπλωση της καπιταλιστικής οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο.

² Χάντιγκτον, Σ.Φ.(1999), Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης, εκδόσεις Terzo Books, Αθήνα

³ Βεντούρα,Λ.(επιμελ),(2011), Μετανάστευση και κοινωνικά σύνορα: Διαδικασίες αφομοίωσης, ενσωμάτωσης ή αποκλεισμού, εκδόσεις Νήσος, σελ.54

είναι ότι πρόκειται για ένα οργανωμένο δογματικό κοσμο-θεωρητικό σύστημα το οποίο απαρτίζουν μια ομάδα ανθρώπων, που έχουν μια συγκεκριμένη ιδεολογία την οποία και προωθούν.

Μιλώντας πάντως για θρησκείες, είναι αλήθεια ότι είναι η επαφή μεταξύ Χριστιανισμού και Ισλάμ υπήρξε ένα αδιάκοπο χαρακτηριστικό γνώρισμα της Ευρωπαϊκής (και ισλαμικής) πολιτικής και πολιτισμικής ιστορίας και σημάδεψε τις Βρετανικές, Γαλλικές και Ολλανδικές αποικιακές αυτοκρατορίες. Είναι μια σχέση δυναμική και συγγενής αν και όχι συνεχής. Το Ισλάμ αναπτύχθηκε στην Ευρώπη κυρίως τις τελευταίες πέντε δεκαετίες σαν αποτέλεσμα των παγκόσμιων μεταναστευτικών κινήσεων και αποτελεί ταυτόχρονα εκτός από θρησκεία και μια πολιτική, πολιτισμική, κοινωνική και ηθική πραγματικότητα. Σύμφωνα με τον Bernard Lewis μια 'συμμετρία' υπάρχει μεταξύ των όρων 'Ευρώπη' και 'Ισλάμ'. Ο πρώτος υποδεικνύει μια ήπειρο και ο δεύτερος μια θρησκεία από την οποία πηγάζουν και καταλήγουν όλες οι κοινωνικές δομές των μουσουλμανικών κοινωνιών. Η Ευρώπη είναι μια γενική ιδέα όπως είναι και ολόκληρο το γεωγραφικό σύστημα που ορίζει⁴. Πολλές φορές Ισλάμ και Ευρώπη (γενικότερα και Δύση) περιγράφονται ως δυο κόσμοι αντίθετοι καθώς η Ευρώπη πλέον είναι στενά συνδεδεμένη με την δημοκρατία ενώ το Ισλάμ θεωρείται αντιδημοκρατικό (βάσει των πρακτικών της σαρίας) και υπεύθυνο για την καταπάτηση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁵. Είναι μια σχέση κοινής μνήμης και κοινής λήθης καθώς ό,τι προσπαθεί να ξεχάσει ο ένας κόσμος, θέλει να το θυμάται αλλά και να το θυμίζει ο άλλος. Γιατί αν και θεωρείται ότι το Ισλάμ προέτρεπε σε πόλεμο κατά των απίστων, οι πράξεις μισαλλοδοξίας αφθονούσαν και στο χριστιανικό κόσμο⁶.

Γενικότερα, το Ισλάμ αποτελεί μια τεράστια θεματική με ανεξάντλητες πηγές και πολλές προεκτάσεις. Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι η διερεύνηση της αύξησης της ισλαμοφοβίας τα τελευταία χρόνια στις χώρες της Δύσης ενώ επιχειρούμε να διαπιστώσουμε αν η σύνδεσή της με την τρομοκρατία είναι τελικά υπαρκτή ή προϊόν προπαγάνδας. Μήπως τελικά ο Έντουαρντ Σαϊντ απαντάει στο συγκεκριμένο ερώτημα με την εξήγηση ότι η Δύση βλέπει μέσα από τα δικά της μάτια την Μέση Ανατολή και το Ισλάμ και ό,τι ξέρουμε για αυτές τις δύο έννοιες είναι μόνο μέσα από δυτικές καταγραφές; Μήπως η ισλαμοφοβία είναι ένα ακόμα τέλειο κατασκευάσμα των ΜΜΕ που 'πουλάει' γι' αυτό και προωθείται; Και αν τελικά υπάρχει σύνδεση της τρομοκρατίας με μουσουλμανικές ομάδες μήπως θα πρέπει να επικεντρωνόμαστε στο πολιτικό όφελος και στην απόκτηση εξουσίας από αυτές αντί να στοχοποιούμε μια ολόκληρη θρησκεία και τους πιστούς της;

Στις αρχές πάντως του 21^{ου} αιώνα η Δύση βρέθηκε σε σύγχυση από τα τρομοκρατικά χτυπήματα σε ΗΠΑ, Ισπανία και Μ.Βρετανία και αντιμέτωπη με μια νέα πρόκληση. Η 11η

⁴ Elsheikh, M. S. (επιμέλεια). (1998), Proceedings of the International Conference "Islam in Europe: Thirteen Centuries of Common History", University of Florence, Firenze

⁵ Γιαλλουρίδης, Χ. (2012) Ισλάμ vs Δύσης <http://www.newsnowgr.com/article/224065/islam-vs-dysis.html> (τελευταία πρόσβαση 25/05/14)

⁶ Βερέμης, Θ. (2010), Το Ισλάμ και η Δύση <http://www.kathimerini.gr/719535/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/to-islam-kai-h-dysh> (τελευταία πρόσβαση: 29/10/2013)

Σεπτεμβρίου του 2001 έδωσε άλλη διάσταση στο θέατρο του διεθνούς συστήματος και της διεθνούς έννομης τάξης. Ήταν κάτι το αναπάντεχο καθώς η απειλή πλέον είχε μεταφερθεί τόσο κοντά πλέον. Στην ημερήσια διάταξη όλων είχε μπει για τα καλά η έννοια της προστασίας της δημόσιας ασφάλειας. Και τα χτυπήματα στις δυτικές αυτές χώρες ήρθαν από ανθρώπους που είχαν μεγαλώσει, εκπαιδευτεί και ζήσει σε αυτές. Δεν ήταν όμως μόνο αυτό. Ο ηγέτης της τρομοκρατικής οργάνωσης για την οποία «αγωνίζονταν» είχε στρατολογηθεί και χρηματοδοτηθεί από τις ΗΠΑ την δεκαετία του 1980 προκειμένου να οργανώσει ομάδες αντίστασης κατά των σοβιετικών δυνάμεων στον πόλεμο του Αφγανιστάν ως «μαχητής της ελευθερίας». Μετά το πέρας του πολέμου η συνεχής παρέμβαση των Αμερικανών στα εσωτερικά της χώρας έκανε τις επαναστατικές ομάδες να στραφούν ενάντια στους νέους κατακτητές και τον Μπιν Λάντεν να αναλαμβάνει δράση πια μέσω της τρομοκρατικής οργάνωσης Αλ Κάιντα. Βασιζόμενοι στον αιφνιδιασμό και στον ιδεολογικό-θρησκευτικό φανατισμό και με σημαία τους το Ισλάμ πραγματοποίησαν τις επιθέσεις τους προκαλώντας πανικό και αποδιοργάνωση. Αυτό που έμεινε στην μνήμη όλων ήταν ότι τις επιθέσεις είχαν πραγματοποιήσει μουσουλμάνοι κατά της Δύσης. Είχε «ενοχοποιηθεί» δηλαδή μια ολόκληρη θρησκεία που αριθμεί εκατομμύρια πιστούς σε ολόκληρο τον κόσμο εξαιτίας των πράξεων εξτρεμιστικών ομάδων που άνηκαν στο ριζοσπαστικό Ισλάμ. Ένα ριζοσπαστικό Ισλάμ, το οποίο αναπτύχθηκε έντονα μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και αποτελεί ένα επαναστατικό κίνημα που στόχο έχει την ανατροπή των καθεστώτων και την εγκαθίδρυση ισλαμικού κράτους μέσω επαναστατικής πολιτικής πράξης.

Τα τελευταία χρόνια ωστόσο γίνονται προσπάθειες να ξεκινήσει μια νέα προσπάθεια προσέγγισης βασισμένη στον αμοιβαίο σεβασμό και τα αμοιβαία συμφέροντα. Και συμφέρον όλων αποτελεί η μείωση της δράσης των ισλαμιστικών επαναστατικών κινημάτων και η εξάλειψη της τρομοκρατίας. Ο καλύτερος τρόπος να επιτευχθεί κάτι τέτοιο είναι η ανάδειξη της πιο ήπιας μορφής του Ισλάμ, της πιο μετριοπαθής. Ο Αραβικός κόσμος φαίνεται να παράγει βία σαν λογική αντίδραση στη βία που δέχεται. Το δόγμα της προηγούμενης αμερικανικής κυβέρνησης για την καταπολέμηση και εξάλειψη του φαινομένου της τρομοκρατίας και ο τρόπος που εφαρμόστηκε με τις βίαιες επεμβάσεις σε κράτη της Μέσης Ανατολής και του μουσουλμανικού κόσμου μάλλον τελικά καλλιέργησε το φαινόμενο της διεθνούς ισλαμικής τρομοκρατίας φέρνοντας τα αντίθετα από τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Η αλλαγή πλεύσης στα σχέδια της αμερικανικής διπλωματίας είναι εμφανής σήμερα μέσα από προσεκτικές κινήσεις και σειρά διαπραγματεύσεων σε ευαίσθητά ζητήματα όπως των πυρηνικών προγραμμάτων του Ιράν.

Εισαγωγή

Η εργασία διαρθρώνεται σε εννέα κεφάλαια στα οποία γίνεται προσπάθεια να ερευνηθεί η σχέση του Ισλάμ με την σύγχρονη ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Αρχικά στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται εν συντομία να αποτυπωθεί όλη η πεμπτούσια του Ισλάμ. Να περιγραφούν κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα κυριότερα σημεία μιας από τις σημαντικότερες και πιο πολυπληθής θρησκείες του κόσμου απλοποιώντας όσο το δυνατό περισσότερο τις έννοιες

και τον τρόπο διάρθρωσής της. Γνωρίζοντας λεπτομέρειες για την θρησκεία των μουσουλμάνων θα γίνει περισσότερο κατανοητός ο τρόπος σκέψης και ο κώδικας συμπεριφοράς τους. Γίνεται προσπάθεια ανάδειξης της έννοιας του Ισλάμ σαν θρησκευτική πίστη για ένα μουσουλμάνο και των διαφορών της από άλλες μονοθεϊστικές παραδόσεις όπως για παράδειγμα ο Χριστιανισμός.

Στη συνέχεια θα ανατρέξουμε πίσω στην ιστορία προκειμένου να ξετυλίξουμε το κουβάρι της μακρόχρονης σχέσης που διατηρείται μεταξύ του Ισλάμ και της Ευρώπης. Εκεί θα συναντήσουμε τρία ρεύματα εδαφικής διεκδίκησης του Ισλάμ στην Ευρώπη και την στενή σχέση που απέκτησαν αυτοί οι δύο κόσμοι μέσω του εμπορίου μέχρι η δυτική αποικιοκρατία να επικρατήσει τελικά στο Ισλάμ. Μια αποικιοκρατία που ήταν το αποτέλεσμα και όχι η αιτία της παρακμής του κόσμου του Ισλάμ. Η αφύπνισή του θα γίνει περίπου λίγο μετά τον Α Παγκόσμιο πόλεμο με την οργάνωση πολλών εθνικιστικών-απελευθερωτικών κινημάτων. Τα δεδομένα θα αλλάξουν ακόμα περισσότερο μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο όταν πλέον η ανοικοδόμηση της Ευρώπης έκρινε απαραίτητη την εισροή μεγάλων μεταναστευτικών ροών (ανάμεσά τους και μουσουλμανικών) για να βοηθήσουν. Στην απόφασή τους να εγκαταλείψουν την χώρα τους έπαιξε ρόλο και οι πολιτικές εξελίξεις που διαδραματίζονταν σε πολλές μουσουλμανικές χώρες. Οι δεσμοί που είχαν δημιουργηθεί μεταξύ των πρώην αποικιοκρατών και των ντόπιων πληθυσμών έπαιξε σημαντικό ρόλο στην επιλογή του τόπου προορισμού των μουσουλμάνων που μετανάστευσαν. Η διείσδυση προς την Δυτική Ευρώπη χιλιάδων μουσουλμάνων μεταναστών ανέπτυξε αργά αλλά σταθερά (αργότερα και μέσω της επανένωσης οικογενειών) μια κατάσταση που παρά τις αρχικές προβλέψεις προσωρινότητας τελικά παγιώθηκε. Η ιδέα του αρχικού «δανεισμού» τους – γι' αυτό και η αναφορά από τις κυβερνήσεις των δυτικών χωρών σε «φιλοξενούμενους εργάτες»- εξυπηρετούσε συγκεκριμένους σκοπούς στο πρόγραμμα ανάπτυξης των δυτικοευρωπαϊκών κρατών χωρίς οποιαδήποτε σκέψη για την ανάπτυξη πολιτικών ένταξης. Ζώντας ως μειονότητα στις νέες κοινωνίες, ανέπτυξαν εκείνα τα στοιχεία της ταυτότητάς τους που τόνιζαν την διαφορετικότητά τους και ενίσχυαν τους δεσμούς σαν ομάδα.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται η μαζική εισροή μουσουλμάνων μεταναστών στην Ευρώπη τόσο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο όσο και πρόσφατα με την Αραβική Άνοιξη⁷. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στον τρόπο διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών από τα ευρωπαϊκά κράτη τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε υπερεθνικό μέσω των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα συναντήσουμε τις πρακτικές και αναπαραστάσεις του Ισλάμ μέσα από τις θεωρητικές προσεγγίσεις διακεκριμένων στοχαστών όπως οι Gilles Kepel, Edward Said, Olivier Roy και Tariq Ali. Είναι ενδιαφέρουσες αναλύσεις αν λάβουμε υπ' όψιν την διαφορετική καταγωγή του κάθε στοχαστή και τον τρόπο που την αποτυπώνει μέσα από αυτήν.

⁷ Παρασκευά-Γκύζη, Ε. (2011), Οι Μουσουλμάνοι στην Ευρώπη και η Αραβική Άνοιξη http://cemmis.edu.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=245%3A2011-06-03-07-09-44&catid=36%3Apolicy-papers&Itemid=65&lang=el (τελευταία πρόσβαση: 24/05/2013)

Το πέμπτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στις κριτικές παρατηρήσεις και τα σχόλια πάνω σε αυτές τις προσεγγίσεις έπειτα από μια συγκριτική μελέτη σε θέσεις γύρω από το σύγχρονο Ισλάμ. Εξετάζει που συγκλίνουν και που αποκλίνουν προκειμένου να βγουν ενδιαφέροντα συμπεράσματα που θα βοηθήσουν σε περαιτέρω έρευνα.

Στο έκτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις σύγχρονες ευρωπαϊκές πραγματικότητες έτσι όπως αυτές αποτυπώνεται μέσα από αριθμούς που αποδεικνύουν ότι μιλάμε για την μεγαλύτερη θρησκευτική μειονότητα και την ταχύτερα αναπτυσσόμενη θρησκεία. Γίνεται αναφορά σε καθημερινά θέματα και προβλήματα που συναντάνε όπως είναι η διακριτική μεταχείρισή τους σε τομείς απασχόλησης, εκπαίδευσης και στέγασης, η κατασκευή τεμενών και μουσουλμανικών νεκροταφείων και κλείνει με την πολιτική εκπροσώπησή τους σε κοινοβούλια και τοπική αυτοδιοίκηση.

Το έβδομο κεφάλαιο ασχολείται με την έννοια μιας από της πιο πολυσυζητημένες έννοιες του Ισλάμ, το τζιχάντ και αναλύονται οι προεκτάσεις που μπορεί να πάρει σύμφωνα με τους σκοπούς που θα εξυπηρετήσει κάθε φορά. Στέκεται στον τρόπο που το χρησιμοποιούν οι ριζοσπαστικοί μουσουλμάνοι(τζιχαντιστές) για να προωθήσουν τις εξτρεμιστικές τους τάσεις κάνοντας χρήση της ιδέας του ιερού πολέμου.

Το όγδοο κεφάλαιο θέλει να καταδείξει ότι ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός είναι συστατικό στοιχείο όλων των μονοθεϊστικών θρησκειών και όχι μόνο του Ισλάμ. Προχωράει στην σύνδεση που μπορεί να έχει με την τρομοκρατία και επικεντρώνεται σε περιστατικά επιθέσεων φονταμενταλιστικού χαρακτήρα όπως στη Νορβηγία και την Ισπανία. Η αυξανόμενη προβολή του Ισλάμ μέσω των ΜΜΕ με μια τάση καχυποψίας σχετικά με τις προθέσεις του και η σύνδεσή του με αυτά τα περιστατικά δίνει στους Ευρωπαίους μια αίσθηση ανησυχίας.

Η ήδη αρνητική εικόνα που υπήρχε στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες γύρω από τους μουσουλμάνους επιδεινώθηκε μετά την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Το ένατο κεφάλαιο επικεντρώνεται στις ισλαμοφοβικές αντιλήψεις που προκάλεσε, τον τρόπο που το αντιμετώπισαν τα ΜΜΕ και τον ρόλο που έπαιξαν στη διαμόρφωση μιας απειλητικής εικόνας του Ισλάμ. Το κεφάλαιο κλείνει με μια σύντομη αναφορά στην άνοδο κινημάτων της άκρας δεξιάς ως απόρροια των ξενοφοβικών αντιλήψεων και της συσχέτισης των κοινωνικών προβλημάτων με τους μουσουλμάνους.

Μια νέα θρησκεία γεννιέται

Το κομβικό σημείο για τη διαμόρφωση της νέας θρησκείας του Ισλάμ τοποθετείται στο 610 μ.Χ όταν ο Μωάμεθ είδε το όραμα ενός μεγαλοπρεπούς όντος (το οποίο αργότερα ταυτίστηκε με τον αρχάγγελο Γαβριήλ). Ο Μωάμεθ λοιπόν ήταν ο αποδέκτης 'αποκαλύψεων', δηλαδή ρηματικών μηνυμάτων που πίστευε ότι προέρχονταν κατευθείαν από τον Θεό. Το 622 μ.Χ ο Μωάμεθ εγκατέλειψε τη Μέκκα για την Μεδίνα στην οποία απέκτησε μεγάλη δύναμη και κατάφερε να την οργανώσει με βάση τη νέα θρησκεία. Το

γεγονός αυτό ονομάζεται Εγίρα(Χίτζρα) και αποτελεί την αρχή του μουσουλμανικού ημερολογίου, Στη Μεδίνα το Ισλάμ απέκτησε για πρώτη φορά την αίσθηση της αδελφότητας των μελών. Όσοι αποδέχονταν τη άνευ όρων υποταγή στα προστάγματα του Θεού και στη διδασκαλία του Προφήτη ονομάζονταν μουσουλμάνοι(muslim)⁸. Περίπου το 650 μ.Χ τα μηνύματα αυτά συγκεντρώθηκαν και καταγράφηκαν στο Κοράνι (σημαίνει απαγγελία στα αραβικά) στη μορφή που σώζεται μέχρι σήμερα. Αποτελείται από συλλογές λόγων του Μωάμεθ και είναι χωρισμένο σε 114 κεφάλαια που ονομάζονται σούρα, δηλαδή αποκαλύψεις. Οι μουσουλμάνοι πιστεύουν ότι το Κοράνι είναι η θεία αποκάλυψη γραμμένη με το λόγο του θεού. Γι' αυτό και πολλές φορές επιδιώκουν να θεσπίσουν νόμους και αρχές σύμφωνα με το κείμενό του. Το Κοράνι, το οποίο αποτελεί κοινό αγαθό της κοινότητας, επέδρασε με τρόπο απόλυτο στη σκέψη, τη νοοτροπία και την πρακτική των μουσουλμάνων.

Ο Προφήτης Μωάμεθ είναι η σφραγίδα των προφητών. Είναι ο διαμορφωτής της θρησκείας του Ισλάμ και θεμελιωτής της αραβικής αυτοκρατορίας. Θεωρείται από τους Μουσουλμάνους ότι υπήρξε ο τελευταίος προφήτης ο οποίος στάλθηκε για να καθοδηγήσει την ανθρωπότητα με το άγγελμα του Ισλάμ. Γι' αυτό και οι μουσουλμάνοι προσπαθούν να τον μιμούνται σαν το πιο τέλειο παράδειγμα στη ζωή, στους κανόνες ηθικής και στην συμπεριφορά τους. Οι πιστοί του Ισλάμ αποτελούν μια πολιτική και θρησκευτική κοινότητα (umma) που θεωρείται ότι δημιουργήθηκε από τον ίδιο τον Μωάμεθ σύμφωνα με το θέλημα του θεού. Κάθε μουσουλμάνος έχει πέντε υποχρεωτικά θρησκευτικά καθήκοντα στη ζωή του, τους πέντε στύλους του Ισλάμ τους οποίους οφείλει να ακολουθεί και είναι οι εξής:

1. Η ομολογία της πίστεως σε ένα Θεό και στον προφήτη του, τον Μωάμεθ. Ο πιστός έτσι υποτάσσεται στη θέληση του Θεού(muslim) και γίνεται μέλος της Umma.
2. Το κάλεσμα των πιστών σε προσευχή πέντε φορές την ημέρα προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση που ονομάζεται qibla και 'βλέπει' πάντα προς την πόλη της Μέκκα της Σαουδικής Αραβίας. Συγκεκριμένα, κατά την ανατολή του ήλιου, το μεσημέρι, το απόγευμα, τη δύση του ήλιου και το βράδυ. Μέρα αφιερωμένη στην προσευχή είναι η Παρασκευή. Το μεσημέρι αυτής της μέρας οι πιστοί συγκεντρώνονται για να προσευχηθούν στο τζαμί καθώς ο ιμάμης απαγγέλει τις προσευχές.
3. Η ελεημοσύνη.
4. Η νηστεία κατά τη διάρκεια του σεληνιακού μήνα Ramadan, του σημαντικότερου και πιο ιερού μήνα των μουσουλμάνων. Όταν αρχίζει κλείνουν οι πύλες της Κολάσεως και ανοίγουν αυτές του Παραδείσου ενώ η περίοδος αυτή αντλεί τις ρίζες της από το κορανικό κείμενο. Η αποχή του Ramadan λειτουργεί ως απόδειξη της εσωτερικής ενότητας των μουσουλμάνων καθώς η umma αρχίζει και τελειώνει την αποχή την ίδια ακριβώς ώρα παγκοσμίως. Το Ramadan του 2001 επισκιάστηκε από τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ και την έναρξη του πολέμου στο Αφγανιστάν.

⁸ Μακρής, Γ. (2004), Ισλάμ: Πεποιθήσεις, πρακτικές και τάσεις, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα

5. Το προσκύνημα στη Μέκκα τουλάχιστον μια φορά στη διάρκεια της ζωής του κάθε πιστού. Το προσκύνημα εκτός από την θρησκευτική διάσταση έχει και μια εξίσου σημαντική πολιτική διάσταση. Συντελεί τόσο στην ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων μεταξύ των πιστών που προέρχονται από διάφορα ισλαμικά κράτη όσο και στην πολιτική ενότητα του ισλαμικού κόσμου.

Οι πέντε αυτοί σύλλοι του Ισλάμ αποτελούν πρακτικές που δεν θα πρέπει για τους μουσουλμάνους να μένουν σε ιδεολογικό επίπεδο αλλά θα πρέπει να επιβάλλονται και στην πράξη καθώς ενώνουν την ηθική και την λατρευτική ζωή ενώ λειτουργούν ως 'θεία παραγγέλματα' προς τα οποία ο πιστός πρέπει να εναρμονίσει την συμπεριφορά του.

Σύμφωνα με το Ισλάμ, ο Θεός είναι ένας και μοναδικός, δημιουργός ουρανού και γης. Κανείς δε διαφεύγει της γνώσης και της παντοδυναμίας του. Η αποδοχή των θέσεων αυτών τοποθετεί τον άνθρωπο στον ορθό δρόμο των «πιστών» ενώ η απόρριψή τους στον κόσμο των «απίστων». Στο Ισλάμ, σκοπός της ζωής δεν είναι απλώς να επιβεβαιώνει την προσχώρηση στην πίστη, αλλά να κάνει αυτή την πίστη πράξη. Δηλαδή δεν φτάνει μόνο να ομολογεί την πίστη στο Θεό, αλλά να πραγματώνει τη θέλησή του και να διαδίδει το θεϊκό μήνυμα και τον ισλαμικό νόμο. Πίστη χωρίς δράση είναι κάτι κενό, χωρίς αξία. Βάσει των παραδόσεων του Ισλάμ, το Κοράνι καταλαμβάνει μια ιδιαίτερη θέση στο πλαίσιο των τριών μονοθεϊστικών παραδόσεων της Μέσης Ανατολής, δηλαδή του Ιουδαϊσμού, του Χριστιανισμού και του Ισλάμ⁹. Για τους μουσουλμάνους το Κοράνι αποτελεί τη διαθήκη της αρχικής, πρωτότυπης αλλά την ίδια στιγμή τέλει ολοκληρωμένης θρησκείας του ενός και μοναδικού Θεού, ο οποίος εμφανίστηκε στον Αβραάμ, στο Μωυσή, στον Ιησού και τέλος στον Μωάμεθ. Παρόλο που ο Μωάμεθ θεωρείται τέλειος άνθρωπος όπως τέλειο θεωρείται και το Κοράνι ως κείμενο, σε καμία περίπτωση οι ευρέως αποδεκτές ισλαμικές παραδόσεις δεν αναγνωρίζουν στον Προφήτη υπερφυσικές και θαυματουργές δυνάμεις. Οι προφήτες και οι απεσταλμένοι (όπως ο Νώε, ο Αβραάμ, ο Ιησούς και ο Μωάμεθ) ήταν άνθρωποι που δέχτηκαν την αποκάλυψη από το Θεό. Είχαν συγκεκριμένη αποστολή, να διδάξουν την αλήθεια και να γίνουν οδηγοί στο μονοπάτι της σωτηρίας. Κανένας τους δεν μοιράσθηκε μέρος της θεότητας καθώς ήταν απλά ανθρώπινα όντα. Γι' αυτό το λόγο απαγορεύεται κατά το Ισλάμ να λατρεύονται με οποιονδήποτε τρόπο. Όλα αυτά είναι έξω από τις απόψεις του Ισλάμ καθώς πιστεύεται ότι γίνονται στον πολυθεϊσμό. Σχετικά με τις θρησκείες, που αποκαλύφθηκαν πριν το Ισλάμ, οι Μουσουλμάνοι διδάσκονται να πιστέψουν στους Προφήτες, που προηγήθηκαν τον Μωάμεθ και αυτή τους η πίστη είναι απαραίτητο στοιχείο του Ισλάμ. Σε αντίθεση με την Αγία Γραφή, όπου θεόπνευστοι άνθρωποι γράφουν για το Θεό, στο Κοράνι ο ίδιος ο Θεός μιλάει στην ανθρωπότητα σύμφωνα με τους μουσουλμάνους. Ο Αλλάχ, το όνομα του ενός και μοναδικού αληθινού Θεού υπήρχε στην

⁹ Βαρβιτσιώτης,Ι.Μ. (2008), Τυφλοί στρατοί - Η Δύση και η απειλή του ισλαμικού φονταμενταλισμού, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα

προϊσλαμική Αραβία τουλάχιστον πέντε αιώνες, ενώ το όνομα έχει βρεθεί σε επιγραφές του πέμπτου αιώνα προ Χριστού¹⁰.

Το Ισλάμ σαν θρησκευτική πίστη σημαίνει ολοκληρωτική υποταγή στη βούληση του Θεού. Δεν αναφέρεται σε έθνος ανθρώπων όπως ο Ιουδαϊσμός ή σε κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο όπως ο Χριστιανισμός ή ο Βουδισμός. Δεν ήταν ένα όνομα που επελέγη από ανθρώπους αλλά ήταν επιλογή του ίδιου του Θεού σύμφωνα με τους μουσουλμάνους. Άρα η πηγή των ανθρώπινων κοινωνιών στο Ισλάμ είναι ο ίδιος ο Θεός και όχι ο άνθρωπος. Αυτή είναι και μια σημαντική διαφορά σε σχέση με τον Χριστιανισμό στον οποίο ο άνθρωπος σαν ένα πρόσωπο ανεξάρτητο είναι ελεύθερος, έχει το δικαίωμα της προσωπικής επιλογής. Μια ακόμα διαφορά είναι ότι η λέξη 'θρησκεία' για τους Μουσουλμάνους δεν έχει την ίδια έννοια με τους Χριστιανούς καθώς δεν είναι μόνο ένα σύστημα πίστης και κουλτούρας αλλά υποδηλώνει ένα μήνυμα της ζωής με κανόνες που πηγάζουν από το Κοράνι αλλά εμπειρεύουν στοιχεία δικαίου. Δηλαδή είναι κάτι προσωπικό και δημόσιο συγχρόνως, κάτι που διακατέχει όλο τον ιστό της κοινωνίας με τρόπο για τον οποίο οι άνθρωποι έχουν πλήρη γνώση. Το Ισλάμ αποτελεί ένα σύνολο που περιλαμβάνει ένα θεολογικό δόγμα, συγκεκριμένους τρόπους λατρείας, μια πολιτική θεωρία και έναν λεπτομερή κώδικα συμπεριφοράς, συμπεριλαμβανομένων ακόμη και θεμάτων που ένας Ευρωπαίος θα χαρακτήριζε ως θέματα υγιεινής και καλής αγωγής. Δεν είναι απλά μια πράξη λατρείας που του προσφέρει ηθική υποστήριξη σε θέματα καθημερινότητας, αλληλεπίδρασης με άλλους ανθρώπους και κανόνες σωστής συμπεριφοράς γύρω από την σεξουαλικότητα. Καθήκον θρησκευτικό του κάθε καλού μουσουλμάνου στην κοινωνία είναι η αναζήτηση της γνώσης. Μια τελευταία διαφορά και αρκετά σημαντική, αν το δούμε και ιστορικά, είναι ότι η μουσουλμανική θρησκεία δεν έχει εφαρμόσει τον προσηλυτισμό στο βαθμό που το έχει κάνει ο Χριστιανισμός.

Μέχρι σήμερα έχουν χρησιμοποιηθεί στην ελληνική γλώσσα διάφορες ονομασίες για να το προσδιορίσουν, όπως «Ισλαμισμός», «Μουσουλμανισμός» και «Μωαμεθανισμός». Ο τελευταίος όρος θεωρείται απορριπτός από τους μουσουλμάνους μιας και θεωρούν εαυτούς όχι λάτρεις του Μωάμεθ αλλά απλώς ακόλουθους της διδασκαλίας του. Όπως απορριπτός επίσης θεωρείται από την πλειοψηφία των μουσουλμάνων αρνούνται το όρο πολιτικό Ισλάμ γιατί θεωρούν ότι το Ισλάμ είναι μια θρησκεία που συμπεριλαμβάνει διδάγματα και διδαχές που αφορούν όλους τους τομείς της ανθρώπινης ύπαρξης.

Ιστορική αναδρομή

Η ισλαμική εποχή αρχίζει από το 622 μ.Χ όταν ο Μωάμεθ και η ομάδα των πιστών του εκδιώχθηκαν από τη Μέκκα και οργανώθηκαν σε ένα θρησκευτικό και κοινωνικό κίνημα. Η εκπληκτική όμως εξάπλωση των Αράβων κατέστη δυνατή χάρη στη θρησκεία τους, το Ισλάμ και την μουσουλμανική της σύνθεση.

¹⁰ Μακρής, Γ. (2004), Ισλάμ: Πεποιθήσεις, πρακτικές και τάσεις, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα

Πιο συγκεκριμένα, το Ισλάμ χτύπησε τρεις φορές την πόρτα της Ευρώπης, τρία μεγάλα ρεύματα εδαφικής διεκδίκησης στην Ευρώπη.

1) Μεταξύ 8^{ου} και 11^{ου} αιώνα, με την υποκινούμενη τζιχαντ από τους απογόνους-συνεχιστές του Προφήτη. Μέχρι τότε ο Προφήτης τους είχε οδηγήσει σε μια νέα θρησκεία και σε νέο όραμα η οποία είχε απλωθεί από τη Β.Αφρική ως τα σύνορα της Κινεζικής αυτοκρατορίας και από την Κωνσταντινούπολη μέχρι το 'κέρασ της Αφρικής'.

2) Μεταξύ του 14^{ου} και 18^{ου} αιώνα, όπου σαν συνέπεια της πτώσης της Κωνσταντινούπολη οι Οθωμανοί κατάφεραν να διεισδύσουν στην Ευρωπαϊκή ήπειρο, να εδραιώσουν μια πολιτική ηγεμονίας στην περιοχή της Μεσογείου και την βαλκανική χερσόνησο τις οποίες οι Ευρωπαίοι μπόρεσαν να επανακτήσουν μόλις στις πρώτες δεκαετίες του 18^{ου} αιώνα.

3) Με την παρούσα μεταναστευτική κινητικότητα από αραβικές και μη χώρες, σχεδόν όλοι οι μουσουλμάνοι άρχισαν να μετακινούνται το τελευταίο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα και συνεχίζεται. Το τρίτο αυτό κύμα δεν έχει τα χαρακτηριστικά θρησκευτικής πολεμικής επίθεσης του πρώτου κύματος, οπότε τα πολιτικό-στρατιωτικά του δεύτερου, χαρακτηρίζεται τόσο από μια προλεταριακή μετανάστευση από την μια πλευρά και από την κρίση και τον επαναπροσδιορισμό του Ισλάμ από την άλλη¹¹.

Η σχέση των Αράβων με την Δυτική Ευρώπη κρατούσε από την εποχή των πρώτων κατακτήσεων. Τόσο με την κατάκτηση σχεδόν ολόκληρης της Ιβηρικής Χερσονήσου όσο και με τις Σταυροφορίες (1095-1291) βρίσκονταν για αιώνες σε διαρκή αλληλεπίδραση¹². Η κυριαρχία μάλιστα των Αράβων στην Ιβηρική Χερσόνησο θα διαρκέσει μέχρι τον 11ο αιώνα όπου αρχίζει και η περίοδος της ανακατάληψης (Reconquista) ενώ στα τέλη του 15^{ου} αιώνα η ένωση των χριστιανικών κρατιδίων σε ενιαίο κράτος θα σημάνει και τον οριστικό διωγμό τους με την πτώση της Γρανάδα, του τελευταίου μουσουλμανικό βασιλείου στην Ιβηρική Χερσόνησο¹³. Πολλοί ιστορικοί και κοινωνιολόγοι υποστηρίζουν σήμερα ότι το Ισλάμ ήταν η κύρια αιτία της μετακίνησης της Ευρώπης από το σκοτάδι του Μεσαίωνα της προς την λαμπρότητα της Αναγέννησης. Σε μια εποχή στην οποία η Ευρώπη ήταν πίσω στην ιατρική, την αστρονομία, τα μαθηματικά καθώς και σε πολλούς άλλους τομείς, οι μουσουλμάνοι διέθεταν ένα τεράστιο θησαυρό της γνώσης και μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης. Για παράδειγμα, η επιρροή και το μεγαλείο του Ισλαμικού πολιτισμού στην Ισπανία (κυρίως στη Νότια Ισπανία) εντοπίζεται ως σήμερα, και κανείς δεν μπορεί να την αρνηθεί. Αν σε όλα αυτά προσθέσουμε και την οθωμανική κατάληψη των Βαλκανίων (1389) και την προώθηση των Οθωμανών Τούρκων στην ευρωπαϊκή ήπειρο μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης (παρέμειναν στα Βαλκάνια 400 χρόνια και τα ίχνη τους είναι ακόμα ορατά) θα καταλάβουμε

¹¹ Elsheikh, M. S. (επιμέλεια).(1998), Proceedings of the International Conference "Islam in Europe: Thirteen Centuries of Common History", University of Florence, Firenze

¹² Οι Άραβες εισέβαλλαν και κατάφεραν να επικρατήσουν σχεδόν σε ολόκληρη την Ιβηρική χερσόνησο πλην των ορεινών περιοχών της Αστούριας, της χώρας των Βάσκων και της Ναβάρρα καθώς και μερικών άλλων περιοχών που προστατεύονταν από οροσειρές. Η μουσουλμανική Ισπανία έμεινε γνωστή στην ιστορία ως *Al-Andalus*.

¹³ Η ανάπτυξη της Ανδαλουσίας κατά τα χρόνια κατάκτησης από τους Άραβες, σύμφωνα με τους ιστορικούς, ήταν αξιοσημείωτη σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη, τόσο ως προς την κοινωνική δομή όσο και το υψηλό επίπεδο του πολιτισμού που παρουσίαζε.

πόσο συμβαδίζουν Ευρώπη και Ισλάμ. Στην ιστορική πάντως παράδοση της Δύσης, η αποφασιστική μάχη η οποία σταμάτησε την επέλαση των μουσουλμάνων και έσωσε την Δυτική Ευρώπη ήταν η μάχη του Tours and Poitiers, όπου το 732 μ.Χ οι Φράγκοι με επικεφαλής τον Charles Martel πέτυχαν μια σημαντική νίκη ενάντια στις δυνάμεις του Ισλάμ.

Στην Ισπανία, την Πορτογαλία και την Σικελία είχαν κυβερνήσει δυτικούς πληθυσμούς, ενώ είχαν διατηρήσει στρατιωτικές, διπλωματικές και εμπορικές σχέσεις με τα δυτικά κράτη. Με τις Σταυροφορίες και την ανακατάκτηση της Ιερουσαλήμ, ένα τμήμα της Δυτικής Ευρώπης είχε έρθει πιο κοντά στην καρδιά της αραβικής Ανατολής. Ξεκινώντας λοιπόν το 1098, στρατεύματα χριστιανών στρατιωτών από τη Δυτική Ευρώπη κατέλαβαν και για λίγο κατείχαν τα παράκτια εδάφη της Συρίας και της Παλαιστίνης με μια σειρά από εκστρατείες που έμειναν γνωστές στην ιστορία της Χριστιανοσύνης ως Σταυροφορίες¹⁴. Για αρκετό καιρό οι Χριστιανοί Ευρωπαίοι αρνούσαν να αναγνωρίσουν το Ισλάμ ως αντίπαλη θρησκεία και αναφέρονταν στους μουσουλμάνους ως άπιστους ή με εθνοτικά ονόματα όπως Σαρακίνοι, Τούρκοι, Τάταροι, Μαυριτανοί. Ήταν μια στενή σχέση που συνεχίστηκε και αργότερα- μεταξύ του 16^{ου} και 18^{ου} αιώνα- όταν το ευρωπαϊκό εμπόριο αυξανόταν σταθερά και νέοι δίαυλοι επικοινωνίας ανοίγονταν με τα λιμάνια της Συρίας και της Αιγύπτου συνάπτοντας εμπορικές συμφωνίες με τους μουσουλμάνους. Τα κράτη όμως της περιοχής τα οποία είχαν καλωσορίσει τις ευρωπαϊκές αποστολές του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα βρέθηκαν να έχουν μετατραπεί μετά από δύο αιώνες σε αποικίες και προτεκτοράτα των Ευρωπαίων. Οι Γάλλοι είχαν κατακτήσει τη Βόρεια και Ανατολική Αφρική μέχρι το Λίβανο και τη Συρία. Οι Βρετανοί εξαπλώθηκαν από την Παλαιστίνη, την Ιορδανία, το Ιράκ μέχρι την Ινδία, τη Μαλαισία και την Σιγκαπούρη. Οι μόνες χώρες που παρέμειναν σε αμιγώς μουσουλμανικά χέρια ήταν η Τουρκία και το Ιράν παρόλο που βρίσκονταν πάντα υπό τις πολιτικές επιρροές και φιλοδοξίες των Βρετανών, Γάλλων και Ρώσων λόγω της γεωπολιτικής τους θέσης. Η μέχρι τότε δυτική επικράτηση σε μουσουλμανικά εδάφη έφερνε στη μνήμη πάντα τις Σταυροφορίες, γι' αυτό η Ευρώπη παρέμενε πάντα ο εχθρός ο οποίος απειλούσε τόσο την θρησκευτική πίστη των μουσουλμάνων όσο και την πολιτική ζωή των κοινωνιών τους. Μην ξεχνάμε άλλωστε ότι ο αραβικός κόσμος είναι μια ιδιαίτερη γεωπολιτική περιοχή με τα μεγαλύτερα κοιτάσματα πετρελαίου ενώ μπορεί να ελέγξει σημαντικούς θαλάσσιους διαύλους διεθνούς εμπορίου γι' αυτό και οι δυτικές δυνάμεις είχαν επικεντρωθεί στο κυνήγι του απόλυτου έλεγχου της περιοχής. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα οι ισλαμικές κοινωνίες δέχτηκαν επιρροές από τον δυτικό αποικιοκρατικό πολιτισμό ο οποίος απέτυχε να τις εκσυγχρονίσει. Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος βρήκε το μουσουλμανικό αίσθημα να κυριαρχεί στα κατακτημένα αραβικά κράτη. Οι μάζες των δυσαρεστημένων κατέφυγαν στο ριζοσπαστικό Ισλάμ, ένα επαναστατικό όραμα που στηρίχθηκε στις μεσαιωνικές αντιλήψεις ενός ορθόδοξου Ισλάμ. Στην περίοδο που ακολούθησε την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας η αντίδραση των αραβικών κρατών ήρθε μέσα από την οργάνωση πολλών εθνικιστικών-απελευθερωτικών κινημάτων με σκοπό την αντίσταση στη δυτική κυριαρχία και

¹⁴ Lewis, B. (1982), *The Muslim Discovery of Europe*, W.W Norton & Company, New York- London

τον ιμπεριαλισμό. Το κλειδί για να αναγεννηθεί το Ισλάμ ήταν η αντίσταση στις κοσμικές ιδέες της Δύσης και η προώθηση του Ισλάμ σαν πολιτική ιδεολογία. Κινήματα όπως η «Μουσουλμανική Αδελφότητα» και ο «Ισλαμικός Συναγερμός» έδωσαν έμφαση στον «αραβο-ισλαμικό» τρόπο ζωής, στην ενότητα των αραβικών κρατών ενώ ασκούσαν έντονη κριτική στη Δύση¹⁵. Στόχευαν σε μια κοινωνία η οποία κυβερνάται από τον Θεό και σε ένα πολιτικό σύστημα το οποίο καθοδηγείται από τον Ισλαμικό νόμο. Το Ισλάμ ήταν η ενοποιητική δύναμη καθώς αποτελούσε την κοινή βάση των κρατών της περιοχής για συσπείρωση ενάντια στις ιμπεριαλιστικές δυνάμεις της Δύσης. Στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τα αραβικά έθνη παρόλο που δεν πήραν ουσιαστική θέση επηρεάστηκαν βαθιά απ' αυτόν. Η δύναμη της Βρετανίας και της Γαλλίας που κάποτε κυριαρχούσαν στην περιοχή, τελείωσε μαζί με την διάλυση των Αυτοκρατοριών τους. Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οι σημαντικές αλλαγές που είχαν επέλθει επηρέασαν το παγκόσμιο χάρτη. Οι μέχρι πρότινος σημαντικές πηγές πετρελαίου του αραβικού κόσμου και των άλλων χωρών της Μέσης Ανατολής είχαν αποκτήσει πλέον τεράστια σημασία για την παγκόσμια οικονομία κάτι που επηρέασε όπως ήταν φυσικό και τις γενικότερες εξελίξεις στις μουσουλμανικές χώρες¹⁶. Πλέον οι ηγέτες της Σαουδικής Αραβίας και οι χώρες του Κόλπου μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τον πλούτο τους για να αποκτήσουν θέση αυξημένης επιρροής στις αραβικές υποθέσεις ενώ ολοένα και περισσότερους μετανάστες από άλλες αραβικές χώρες προσέλκυε η υπάρχουσα κατάσταση.

Οι σχέσεις ανταγωνισμού και επικράτησης των δύο κόσμων όπως αναφέραμε είχε ξεκινήσει πολύ βαθιά πίσω στην ιστορία με την αποικιοκρατία της Δύσης στην περιοχή ως αρχική αιτία σύγκρουσης. Η λήξη του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου και γεγονότα όπως η κρίση στο Σουέζ(1956) με την άνοδο του Νάσερ στην Αίγυπτο σηματοδότησαν ένα νέο κίνημα-αυτό του παναραβισμού-και την προσπάθεια των κρατών να ενοποιηθούν έχοντας κοινούς στόχους με ρόλο-κλειδί τη θρησκεία. Οι επόμενες δεκαετίες χαρακτηρίζονται από τους αραβοϊσραηλινούς πολέμους και την ήττα των αραβικών κρατών σε αυτούς. Για την ήττα αυτή οι Άραβες θα κατηγορήσουν και τις ΗΠΑ καθώς αυτή ήταν που παρείχε στρατιωτικό εξοπλισμό στο Ισραήλ. Παράλληλα είχε ξεκινήσει η ανοικοδόμηση πολλών ευρωπαϊκών χωρών μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα συνέρρεαν στην Ευρώπη με την προσδοκία ότι θα ήταν ένα προσωρινό και μεταβατικό φαινόμενο. Αυτό που τότε δεν μπορούσαν να φανταστούν οι ευρωπαϊκές χώρες ήταν ότι μετά από λίγο χρονικό διάστημα οι μουσουλμάνοι θα διεκδικούσαν μια νόμιμη θέση στον ευρωπαϊκό χώρο. Μέχρι τις αρχές του 1980 η μεταβαλλόμενη σύνθεση των μουσουλμανικών πληθυσμών, η ανάπτυξη μουσουλμανικών οργανισμών αλλά και η κατασκευή τζαμιών έκανε τους ευρωπαίους να συνειδητοποιήσουν ότι το Ισλάμ ήρθε για να μείνει.¹⁷ Στο μέλλον η φιλοδοξία της ένταξης χωρίς αφομοίωση ήταν πιο πιθανό να διαμορφώσει το πρότυπο των μουσουλμανικών-ευρωπαϊκών σχέσεων. Μια φιλοσοφία που να αποδέχεται τις βασικές νομικές, πολιτικές αρχές της χώρας διαμονής και που να επανερμηνεύει τις ισλαμικές ιδέες

¹⁵ Η Μουσουλμανική Αδελφότητα που ιδρύθηκε το 1928 στην Αίγυπτο από τον Χασάν αλ-Μπάρνι ο οποίος ήταν και ο εμπνευστής του σύγχρονου ισλαμικού κινήματος ή Πολιτικού Ισλάμ. Σήμερα είναι άμεσα συνδεδεμένη με την "Ομοσπονδία των Ισλαμικών Οργανώσεων στην Ευρώπη-Federation of Islamic Organisations in Europe) και λειτουργεί σαν ομπρέλα για πολλές ισλαμικές οργανώσεις.

¹⁶ Πάτελος.κ.Γ.,(2004). Η πολιτική εξέλιξη του Ισλάμ. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

¹⁷ Μια βασική λειτουργία των οργανισμών που ίδρυσαν οι μουσουλμάνοι μετανάστες ήταν η δημιουργία υποστηρικτικού δικτύου παροχής υπηρεσιών στους νεοαφιχθέντες που θα τους βοηθούσε στην καλύτερη προσαρμογή και την ομαλή μετάβαση στη νέα κοινωνία.

με τέτοιο τρόπο ώστε να καταστεί η Ευρώπη ένα φιλόξενο μέρος για να ζήσουν οι μουσουλμάνοι.

Μεταναστευτικές ροές μουσουλμάνων στην Ευρώπη

Οι μελέτες για το Ισλάμ στην Ευρώπη εξακολουθούν πολύ συχνά να κυριαρχούνται από τη σκοπιά της μετανάστευσης. Η ιστορία άλλωστε των μεταναστευτικών ροών είναι μια ιστορία που σφυρηλατείται μέσα από τα μεταναστευτικά δίκτυα που έχουν ανα[τυχθεί κατά καιρούς. Μια τέτοια περίπτωση είχαμε με το άνοιγμα της αγοράς εργασίας μετά το τέλος του 'Β παγκοσμίου πολέμου, όταν αυξήθηκε η κινητικότητα των ατόμων προς την Ευρώπη δημιουργώντας και τα απαραίτητα μεταναστευτικά δίκτυα¹⁸. Συγκεκριμένα, οι δημογραφικές βάσεις του Ισλάμ στη Δυτική Ευρώπη τέθηκαν το 1960 και το 1970 με τη μετανάστευση εργατών που προέρχονταν από τη Βόρεια Αφρική, την Τουρκία, τη νότια Σαχάρα. Η δημογραφική εξάπλωση του ισλαμικού στοιχείου συνδέθηκε με τον αποκλεισμό σε άτομα έως 30 ετών από την αγορά εργασίας, από την εκπαίδευση και την κοινωνική ανέλιξη¹⁹. Για πρώτη φορά ένας σημαντικός πληθυσμός Μουσουλμάνων εγκαταστάθηκε αυτοβούλως σε μη μουσουλμανικές χώρες και δημιούργησε εκεί απογόνους για τους οποίους όπως θα αποδειχθεί αργότερα ο επαναπατρισμός θα είναι ακόμα πιο δύσκολος. Ο πληθυσμός αυτός έπρεπε να μάθει να ζει ως μειονότητα. Ενώ οι κυβερνήσεις των δυτικών κοινωνιών έβαζαν σε εφαρμογή πολιτικές ανάσχεσης της εισροής νέων μεταναστών έτοιμων να εργαστούν, παράλληλα επέτρεπαν τις επανενώσεις οικογενειών οι οποίες ενδυνάμωναν ουσιαστικά τα δίκτυα. Από τα τέλη της δεκαετίας του '70 ως τα μέσα της δεκαετίας του '80, παρατηρείται μια αύξηση της μουσουλμανικής μετανάστευσης προς τις χώρες της Νότιας Ευρώπης κυρίως προς Ισπανία και Ιταλία. Ένα ακόμα κύμα μουσουλμανικής μετανάστευσης παρατηρείται μετά το 1990 και στηρίζεται σε νέες δυνατότητες για μετακίνηση που δίνουν τα παγκόσμια δίκτυα αλλά και στις ανθρωπιστικές κρίσεις στη Δυτική Ασία και την Αφρική²⁰.

Η συσσώρευση πολλών αντικανονικών μεταναστών και ακόμα περισσότερων αιτούντων άσυλο στις πύλες εισόδου της Ευρώπης έχει σήμερα δημιουργήσει μια ανθρωπιστική κρίση που η Ευρωπαϊκή Ένωση δείχνει ανίκανη να διαχειριστεί. Ποια είναι η θέση τους στις ευρωπαϊκές κοινωνίες και ποια η σχέση τους με τους γηγενείς Ευρωπαίους πολίτες; Ένα μεγάλο μέρος του συγκεκριμένου πληθυσμού τείνει να επιρρίπτει ευθύνες για την επιδείνωση των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών όπως επίσης και για την αύξηση της εγκληματικότητας στους μετανάστες. Πολλές από τις ευρωπαϊκές χώρες για παράδειγμα, είδαν πρόσφατα την Αραβική Άνοιξη επιφυλακτικά καθώς γνώριζαν ότι πιθανόν να αυξηθεί

¹⁸ Συστήματα διαπροσωπικών δεσμών που συνδέουν μετανάστες, πρώην μετανάστες και μη μετανάστες στις χώρες προέλευσης και προορισμού μέσα από σχέσεις συγγένειας, φιλίας και κοινής καταγωγής. Βλ. Τριανταφυλλίδου, Α, *Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα*.

¹⁹ Radical Islam Monitor in Southeast Europe (2012), Η ανερχόμενη Ημισέληνος: Η επικράτηση του Ισλάμ τις επόμενες δεκαετίες στην Ευρώπη. <http://www.rimse.gr/2012/04/blog-post.html> (τελευταία πρόσβαση: 18/04/12)

²⁰ Βαρβιτσιώτης, Ι.Μ. (2008), *Τυφλοί στρατοί - Η Δύση και η απειλή του ισλαμικού φονταμενταλισμού*, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα

το μεταναστευτικό ρεύμα²¹. Πίστευαν ότι με την αύξησή αυτή, περισσότερα είχαν να χάσουν παρά να κερδίσουν. Τότε είχε δηλώσει ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Herman Van Rompuy: «ο καλύτερος τρόπος να μειώσουμε τις μεταναστευτικές ροές στα νότια σύνορά μας είναι να βοηθήσουμε τους νέους στη Β.Αφρική και τη Μ.Ανατολή να οικοδομήσουν ένα μέλλον στη χώρα τους». Αλλά αν θέλουμε να είμαστε ρεαλιστές θα πούμε ότι τα μεταναστευτικά ρεύματα προς την Ευρώπη πάντα ήταν και θα παραμείνει δισεπίλυτο πρόβλημα όσο η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αναλαμβάνει ενεργό δράση για να το περιορίσει. Να ακολουθήσει επιτέλους μια κοινή μεταναστευτική πολιτική και πολιτική ασύλου αποδεικνύοντας ότι οι ευρωπαϊκές χώρες μπορούν να συνεργαστούν και σε άλλα επίπεδα πλην του οικονομικού. Γιατί πολλές φορές στο παρελθόν έδειξε αδυναμία λήψης αποφάσεων σε σημαντικά προβλήματα που ενέκυψαν. Θα πρέπει να λειτουργήσει ως ενιαίο σύνολο κρατών και όχι σαν πυρήνας κρατών διαφορετικών ταχυτήτων, με διαφορετική ιδεολογία και συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων. Με προτεραιότητες σε θέματα καταπολέμησης των διακρίσεων και της κοινωνικής περιθωριοποίησης των μουσουλμάνων αλλά και βελτίωσης των επαγγελματικών ευκαιριών γι' αυτούς. Πρέπει να μπει στην ημερήσια διάταξη των κρατών ο σεβασμός της πολυμορφίας, της προάσπισης των θεμελιωδών δικαιωμάτων και η διασφάλιση της ισότητας των ευκαιριών για όλους. Στη Γερμανία που είναι μια χώρα με έντονο το μουσουλμανικό στοιχείο, καθιερώθηκαν διάφορα 'Φόρουμ για το Ισλάμ' με ρητό στόχο την εξάλειψη των προκαταλήψεων απέναντι στην ισλαμική κοινότητα καθώς και την προαγωγή ενός κριτικού διαλόγου μεταξύ των εκπροσώπων μουσουλμανικών οργανώσεων και εκπροσώπων του γενικού πληθυσμού²². Στο Ηνωμένο Βασίλειο οι θρησκευτικοί ηγέτες της μουσουλμανικής, εβραϊκής και χριστιανικής κοινότητας έχουν καθιερώσει το Φόρουμ των Τριών Πίστεων το οποίο διοργανώνει συνέδρια, σεμινάρια και συναντήσεις με πολιτικούς σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Παράλληλα η Μητροπολιτική Αστυνομική Υπηρεσία του Λονδίνου σε συνεργασία με την ΜΚΟ FAIR(Forum against Islamophobia and Racism) διεξήγαγαν μια μεγάλη εκστρατεία με στόχο την καταπολέμηση των εγκλημάτων κατά των Μουσουλμάνων, την παροχή βοήθειας στα θύματα ισλαμοφοβίας και την βελτίωση των σχέσεων με την μουσουλμανική κοινότητα. Και στην Ολλανδία όμως-πιο συγκεκριμένα στο Ρότερνταμ-παρέχονται επιχορηγήσεις σε ισλαμικές οργανώσεις προκειμένου να προάγουν τα συμφέροντα των μουσουλμάνων στην πόλη και να βοηθήσουν στην μεγαλύτερη κατανόηση και συνύπαρξη μεταξύ Μουσουλμάνων και μη Μουσουλμάνων, Η Γαλλία χρησιμοποιεί έντονα το μοντέλο της αφομοίωσης διεξάγοντας σεμινάρια ιδιότητας του πολίτη υιοθετώντας όμως το γαλλικό πρότυπο συμπεριφοράς. Κάθε χώρα χρησιμοποιεί τις δικές τις πολιτικές και δράσεις. Η Σουηδία και η Ισπανία έχουν παράσχει πόρους για την κατασκευή τεμενών και έχουν κάνει σημαντικά βήματα προκειμένου να ενσωματώσουν το Ισλάμ σε μια κοινή πολιτική για μειονοτικές θρησκείες²³. Η συνεργασία πρέπει όμως να περάσει σε υπερεθνικό

²¹ Γρηγοριάδης,Ι (2012)Η Αραβική Άνοιξη, το Ισλάμ και η Δύση 19/09/13

<http://epifyllides.blogspot.gr/2012/09/arabspring.html> (τελευταία πρόσβαση: 19/09/13)

²² European Monitoring Center on Racism and Xenophobia, Muslims in the European Union: Discrimination and Islamophobia, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/156-Manifestations_EN.pdf (τελευταία πρόσβαση:18/10/12)

²³ Δυο από τις πιο παλιές μουσουλμανικές ομάδες, οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι και η Milli Gorus έχουν επικεντρωθεί στην κοινωνική εργασία και στην κατασκευή τεμενών. Η δεύτερη ωστόσο, παραμένει στη μαύρη

επίπεδο ακολουθώντας την αρχή της επικουρικότητας. Πολλές φορές ως τώρα έχουν βρεθεί μπροστά σε ένα δίλημμα: Από την μια ψάχνουν να βρουν τρόπους και πόρους να υποστηρίξουν την ανάπτυξη ενός ανεξάρτητου Ισλάμ στην Ευρώπη, από την άλλη όμως αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο να υπάρξει διαρροή ψηφοφόρων προς ξενοφοβικά κόμματα. Οι εσωτερικές διαμάχες περί ενσωμάτωσης του Ισλάμ στις ευρωπαϊκές χώρες δεν έχουν να κάνουν με την εξωτερική πολιτική. Για παράδειγμα, οι μουσουλμάνοι στην Μεγάλη Βρετανία βρίσκουν λιγότερα εμπόδια στην άσκηση του δικαιώματος της προσευχής και της ανάπτυξης θρησκευτικών ιδρυμάτων παρά οι αντίστοιχοι σε Γαλλία και Γερμανία.

Όμως η λέξη «μετανάστης» -ακόμα και για όσους έχουν γεννηθεί στις χώρες υποδοχής που επέλεξαν οι γονείς τους- δημιουργεί από μόνη της μια φραστική έστω διαφοροποίηση από τους 'κανονικούς' πολίτες μιας χώρας. Απόρροιά της διαφοροποίησης αυτής υπήρξε η ξενοφοβία και ο αυξανόμενος ρατσισμός, δυο σημαντικά προβλήματα των δυτικών κοινωνιών που συνδυάστηκαν και με την άνοδο των ακροδεξιών κινημάτων σε αρκετές περιπτώσεις²⁴. Αν προσθέσουμε και τις αποτυχημένες ενταξιακές πολιτικές που ακολούθησαν αρκετά ευρωπαϊκά κράτη θα έχουμε σαν συνολικό αποτέλεσμα την ανησυχητική αύξηση των διακρίσεων στην Ευρώπη. Η επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου έκανε τη δημόσια συζήτηση για την μετανάστευση και την ασφάλεια πιο δύσκολη κυρίως σε χώρες όπως οι Αυστρία, Δανία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία και Πορτογαλία. Πιο συγκεκριμένα, στη Μεγάλη Βρετανία θεσπίστηκε το Δεκέμβριο του 2001 σχετικός νόμος με την τρομοκρατία, την εγκληματικότητα και την ασφάλεια. Στη Γερμανία επίσης, δύο νόμοι σχετικοί με την ασφάλεια ψηφίστηκαν την ίδια χρονική περίοδο. Οι νόμοι αυτοί όχι μόνο θα αύξαναν τους πόρους και τα κονδύλια που διατίθεντο για τις δυνάμεις ασφαλείας αλλά θα παρείχαν και μεγαλύτερη ελευθερία στον κρατικό μηχανισμό να παρεμβαίνει και να διασφαλίζει το δημόσιο βίο²⁵. Σύγχρονοι συγγραφείς ωστόσο όπως ο Ταρίκ Ραμαντάν θα επιμείνουν στο γεγονός ότι η συμβίωση σύμφωνα με τον θρησκευτικό νόμο είναι εφικτή, δεν υπάρχει εμπόλεμη κατάσταση μεταξύ Χριστιανών και Μουσουλμάνων. Πιστεύει ότι οι μουσουλμάνοι μπορούν να αγκυροβολήσουν στην πολιτισμική πραγματικότητα της Δυτικής Ευρώπης (διαχωρίζοντας τον εαυτό τους από την Σαουδική Αραβία και την τρομοκρατία) μέσα από την συμβίωση και την κοινωνική συμμετοχή τους. Μια συμβίωση που θα επιτευχθεί-σύμφωνα με τον συγγραφέα- από την μεριά των μουσουλμάνων με την προστασία της ταυτότητάς τους και την άσκηση της θρησκείας τους αλλά και τον σεβασμό απέναντι στους θεσμούς και το σύνταγμα της χώρας που ζουν. Προσθέτει ότι οι Ευρωπαίοι από την μεριά τους θα πρέπει να αρχίσουν να εξετάζουν το Ισλάμ ως μια ευρωπαϊκή θρησκεία. Η άποψη βέβαια του Ραμαντάν έρχεται σε αντίθεση με αυτή του Helmut Schmidt, πρώην καγκελάρου της

λίστα της γερμανικής ομοσπονδιακής υπηρεσίας προστασίας του συντάγματος μην επιτρέποντας με αυτό τον τρόπο την συμμετοχή της σε συζητήσεις για τοπικά θέματα.

²⁴Hockenos,P. (2011), Europe's Rising Islamophobia <http://www.middle-east-online.com/english/?id=45736> (τελευταία πρόσβαση: 22/05/12)

²⁵ Cesari, J.(2004), When Islam and Democracy Meet, PALGRAVE MACMILLAN, New York

Γερμανίας ο οποίος υποστήριξε ότι η ειρηνική συνύπαρξη μεταξύ Ισλάμ και Χριστιανισμού είναι πιθανή να συμβεί μόνο σε απολυταρχικά καθεστώτα²⁶.

Θεωρητικές Προσεγγίσεις του Ισλάμ

Ποιες όμως είναι οι απόψεις σημαντικών στοχαστών όπως οι Kepel, Said, Ali και Roy γύρω από το Ισλάμ και κατά πόσο συμφωνούν με την άποψη του Huntington περί «σύγκρουσης των πολιτισμών»; Στις επόμενες ενότητες παραθέτουμε τις θεωρητικές τους προσεγγίσεις.

Gilles Kepel: Ισλάμ, ισλαμικά κινήματα, ριζοσπαστισμός

Αυτό που προείχε πάντα για τις θρησκευτικές κουλτούρες ήταν η ένταξη σε μια δυναμική διαδικασία διάδοσης τους στο σύνολο της ανθρώπινης κοινωνίας. Σε ό,τι αφορά το Ισλάμ, η ένταξη αυτή θα ερχόταν με παράλληλη προάσπιση της μουσουλμανικής ταυτότητας κάθε φορά που αυτή απειλείτο από πρόσκαιρες «φάσεις αδυναμίας». Το μοντέλο-πρότυπο που στηρίζεται στην παράδοση είναι εκείνο του Προφήτη Μωάμεθ, που ο πιστός μουσουλμάνος θα πρέπει να μιμηθεί κατά γράμμα σε όλες τις εκφάνσεις της διαβίωσης του, για να μην παραστρατήσει αλλά και να διαφύγει τον κίνδυνο να δει τη θρησκευτική του ταυτότητα ν' αλλοτριώνεται από την «ασέβεια» του κοινωνικού περιβάλλοντος. Η λέξη 'Ισλάμ' σημαίνει 'υποταγή' στο Θεό εκφράζοντας την λατρεία προς το όνομά του. Το σημαντικότερο στοιχείο της μουσουλμανικής ταυτότητας μεταξύ άλλων είναι η πίστη της μοναδικότητάς του. Εξίσου σημαντική είναι και η ανάπτυξη των πνευματικών δυνατοτήτων μέσω των ιερών κειμένων. Ο ισλαμικός λόγος στηρίχθηκε σε βασικές δογματικές πηγές όπως το Κοράνι(Qur'an) και τις hadith²⁷. Οι πηγές αυτές αποτελούν τις βάσεις της umma, της Κοινότητας των Πιστών σε ολόκληρο τον κόσμο. Για τους μουσουλμάνους δεν υπάρχει αληθινή πίστη χωρίς την κατανόηση των πηγών. Αυτή είναι και η πρωταρχική διδαχή της ισλαμικής πρακτικής που συνεχίζεται από την εποχή του προφήτη και δεν σταμάτησε να απασχολεί τους ουλεμάδες κατά τους αιώνες. Άλλωστε αυτός ο διαρκής αγώνας προς την γνώση και την ανάπτυξη του πνεύματος αποτυπώνονται και στα λόγια του Προφήτη όταν έλεγε ότι 'Η αναζήτηση της γνώσης είναι η υποχρέωση για κάθε μουσουλμάνο'.

Για το Ισλάμ και το χριστιανισμό, η δεκαετία του 60 είναι η εποχή της ιδεολογικής γένεσης των κινήματων επαναστασιασμού του θρησκευτικού στοιχείου, που έμελλαν να βρουν την οργανωτική έκφρασή τους στα πλαίσια της επόμενης δεκαετίας. Καθεμιά από τις θρησκευτικές κουλτούρες μελέτησε κι επεξεργάστηκε συγκεκριμένες αλήθειες που, από τη στιγμή που δίνουν τις βάσεις για μια έντονη επαναστασιαστική ταυτότητα, οι μεν

²⁶ Klausen, J. (2005), *The Islamic Challenge: Politics and Religion in Western Europe*, Oxford University Press, Oxford

²⁷ Οι hadith είναι ένα σύνολο ιστοριών που αφορούν σε πράξεις και λόγια του Προφήτη. Εναλλακτικά ονομάζεται και sunna από την οποία προήλθε και ο όρος 'σουνίτης'. Έχουν μεγάλη σημασία για τους μουσουλμάνους καθώς αποτελούν τον λόγο του Μωάμεθ.

αποκλείουν τους δε. Σημαντικές αποδείχθηκαν μελλοντικά οι απόψεις και οι θεωρίες του Σαγίντ Κουτμπ στον οποίο χάρισαν τεράστια φήμη στο μουσουλμανικό κόσμο ενώ το έργο του «Ορόσημα» έφτασε να θεωρείται ως «ο οδηγός του ισλαμικού κινήματος».

Από το Μαρόκο ως την Ινδονησία και από την Τυνησία ως τη Νιγηρία, οι χώρες που αποτελούν το μουσουλμανικό κόσμο στα τέλη της δεκαετίας του 60 είναι τμήματα διαφορετικών συνόλων και η κοινή τους αναφορά στο Ισλάμ δεν είναι σημαντική πολιτική διακύβευση. Από τη μια, το λαϊκό Ισλάμ ευνοεί την ευσέβεια και το συναίσθημα ενώ από την άλλη το επιστημονικό Ισλάμ ευνοεί μια πνευματική σχέση με το θείο που στηρίζεται στην ανάγνωση των ιερών κειμένων από τους ουλεμάδες.

Το έτος 1979 αποτέλεσε για το Ισλάμ την αρχή του 15^{ου} αιώνα από την εποχή της Εγίρα. Οι κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες καθώς και η συγκεκριμένη ιστορική συγκυρία παρουσίασαν τέτοια δυναμική που ευνοούσε την ενίσχυση του θρησκευτικού αισθήματος προκαλώντας ακόμη και τον φανατισμό. Η αναβίωση και ενδυνάμωση του Ισλάμ με την πολιτική του μορφή δεν αποτέλεσε παρά την εξωτερική έκφραση ενός σημαντικού κινήματος που όργωνε σε βάθος την καθημερινή ζωή με βάση τα διδάγματα και τις προσταγές των ιερών γραφών. Ήδη όμως από τα μέσα της δεκαετίας του 70, πολλά κινήματα από το μουσουλμανικό και όχι μόνο χώρο εισβάλλουν στο χώρο της κοινωνίας εκμεταλλευόμενοι και την έλλειψη εμπιστοσύνης στη λαϊκή ιδεολογία. Όλα αυτά τα κινήματα εμπνέονται από τα ιερά κείμενα των θρησκειών τους και κατάφεραν να μεταβάλλουν την απόγνωση των οπαδών τους. Στις μουσουλμανικές χώρες του μεσογειακού χώρου και των γειτονικών του περιοχών, τα κινήματα του επανεξισλαμισμού διαδέχονται χρονολογικά τις μαρξιστικές ομάδες στην αμφισβήτηση της κοινωνικής τάξης. Ένας επανεξισλαμισμός που ξεκινούσε από τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα άγγιξε τα ήθη και τον τρόπο ζωής, άφησε το στίγμα του στις χώρες του μουσουλμανικού κόσμου. Αντιθέτως, στις ανεξάρτητες χώρες του Τρίτου Κόσμου, η θρησκεία συχνά αντιμετωπίστηκε ως τροχοπέδη της προόδου.

Από το 1979 έχουμε δύο αντιτιθέμενες στρατηγικές κυριαρχίας επί του ισλαμικού κόσμου: Η μια προερχόμενη από την Τεχεράνη προσπαθεί να βάλει στη θέση της σαουδαραβικής υπεροχής την εξουσία του Χομεϊνί. Η άλλη προερχόμενη από το σαουδαραβικό κέντρο θα κινητοποιήσει το σύνολο του συστήματος διάδοσης του Ισλάμ ώστε να εμποδίσει τη χομεϊνική επέκταση. Οι λαϊκές τάξεις έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην Επανάσταση που θα έρθει γιατί αποτέλεσαν την μάζα των διαδηλωτών του 1978. Όλες οι κοινωνικές ομάδες, τις οποίες χώριζαν οι φιλοδοξίες και οι απόψεις τους για τον κόσμο θα βρουν στην πολιτική γλώσσα του Ισλάμ σε χρονικό διάστημα μιας γενιάς, την κοινή μετάφραση των διαφορετικών τους απογοητεύσεων και την προβολή των διαφορετικών ελπίδων. Η Ισλαμική Δημοκρατία έθεσε σε εφαρμογή μηχανισμούς παροχής υλικών και συμβολικών πόρων για να μετατρέψει σε πελατεία τη φτωχή νεολαία των πόλεων. Οι αποδέκτες των παροχών είχαν κάθε συμφέρον να δαιμονίσουν το καθεστώς. Η διαχείριση της οικονομίας από τον χομεϊνικό κλήρο και τους ισλαμιστές διανοούμενους του κινήματος οδήγησε το καθεστώς στη χρεωκοπία και την κρίση της Ισλαμικής Δημοκρατίας. Σε σχέση με τα τέλη της δεκαετίας του '60 όπου το σύνολο των ισλαμιστικών κινήματων ήταν στο περιθώριο, η αλλαγή που επήλθε με τη νίκη της ιρανικής επανάστασης στο Ιράν ήταν σημαντική.

Μέχρι την ιρανική επανάσταση του Ιράν, οι ευρωπαϊκές αρχές είχαν μια αρκετά αδιάφορη άποψη για το Ισλάμ, που έχαιρε μάλλον εκτίμησης ως συντηρητικής θρησκείας, εχθρική προς τις επαναστατικές ιδεολογίες και στον κομμουνισμό, παράγοντας σταθερότητας πληθυσμών για τους οποίους δεν είχαν χαθεί οι ελπίδες επιστροφής στην πατρίδα τους. Μέσα στο ευρωπαϊκό Ισλάμ, οι ισλαμιστές διανοούμενοι εκπροσωπούσαν από τους φοιτητές που είχαν έρθει από το μουσουλμανικό κόσμο. Μερικοί είχαν αφιερωθεί στο κήρυγμα και τον προσηλυτισμό. Με την ενηλικίωση ολόκληρων γενεών παιδιών μεταναστών που έχουν εγκλιματιστεί στην Ευρώπη και υφίσταται πολλές κοινωνικές δυσκολίες μετά το 1989 η πρόσβαση στην αγορά εργασίας γίνεται δυσκολότερη όσο συχνότερη είναι και η σχολική αποτυχία. Δημιουργείται μια φτωχή νεολαία πόλεων μουσουλμανικής καταγωγής πολύ πιο ευάλωτη στους ριζοσπάστες ισλαμιστές μαχητές. Από τη στιγμή που η ανεργία αποτελεί την κύρια προοπτική για τους περισσότερους νέους ενήλικους, το τζιχάντ δείχνει σίγουρα πολύ περισσότερο ελκυστικό από το κήρυγμα για τις ατομικές ελευθερίες. Η βία ενάντια στα ασεβή κράτη αλλά και τους δυτικοποιημένους μουσουλμάνους όπως και ενάντια στους μη μουσουλμάνους-κατέληξε να είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εικόνα των ισλαμιστών μαχητών. Μέχρι το 1989, τα ευρωπαϊκά κράτη είχαν γίνει χώροι στρατολόγησης μαχητών ή συμπαθούντων που επέστρεφαν στη χώρα για να δώσουν το μόνο αγώνα που άξιζε κατά των άθεων καθεστώτων. Τα ισλαμιστικά κινήματα, από την πλευρά τους, κατάρτιζαν τα νέα τους μέλη στον ιδεολογικό αγώνα κατά της εξουσίας στα μουσουλμανικά κράτη αλλά απέφευγαν κάθε πίεση στις χώρες υποδοχής.

Οι μουσουλμανικοί πληθυσμοί που κατοικούσαν στη θατσερική Αγγλία με προέλευση ως επί το πλείστον την Ινδική Χερσόνησο, έχουν εξοικειωθεί με μια μορφή κοινοτικής οργάνωσης θρησκευτικής έμπνευσης, πολύ πιο εκλεπτυσμένη απ' ό,τι εκείνη των ομόθρησκών τους στη Γαλλία ή τη Γερμανία. Σύντομα, ένα ευρύτατο πλέγμα συσχετισμών ισλαμικής έμπνευσης κάλυψε τα λαϊκά προάστια των βρετανικών μεγαλουπόλεων και τα υποβαθμισμένα κέντρα των πόλεων όπου κατοικούν μετανάστες. Η κοινοτική οργάνωση του Ισλάμ στο Ηνωμένο Βασίλειο διευκολύνθηκε και από τη βρετανική πολιτική παράδοση, που πάντοτε ευνοούσε τη μαζική ένταξη οργανωμένων ομάδων μεταναστών στη χώρα, αντίθετα απ' ό,τι συμβαίνει με άλλα κράτη όπου θετικά αντιμετωπίζεται μόνο η είσοδος σε ατομική βάση όπως για παράδειγμα στη Γαλλία. Στη χώρα αυτή άλλωστε, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τον τομέα της θρησκείας, τίθεται σ' εφαρμογή ένα πρωτότυπο σύστημα εξωεκκλησιαστικής οργάνωσης που βρίσκει την πιο προχωρημένη του έκφραση με το Νόμο για το διαχωρισμό Εκκλησίας και Κράτους και που επιδιώκει τον περιορισμό της θρησκευτικής έκφρασης στον ιδιωτικό τομέα. Μια διαδικασία διαχωρισμού που είναι βασισμένη στις αρχές της ανεκτικότητας και του σεβασμού των θρησκευτικών πεποιθήσεων.

Αντίθετα, στο Ηνωμένο Βασίλειο γίνεται προσπάθεια για συνομοσπονδισμό των εθνών που όμως διατήρησαν την πολιτική τους ταυτότητα. Όσο για την θρησκευτική έκφραση, αυτή δεν περιορίστηκε εδώ στον ιδιωτικό τομέα. Η αποξένωση από την τζαχιλίγια της βρετανικής κοινωνίας βρήκε το χωρικό της περιβάλλον ξεκινώντας από τις συνοικίες που είχαν αρχίσει να εξελίσσονται σε «γκέτο», οργανωμένοι γύρω απ' τα τζαμιά τους κι ελεγχόμενες απ' τους ιμάμηδες. Η εμφάνιση των τζαμιών και των θρησκευτικών κοινοτήτων θύμισε στους

υπόλοιπους κάτοικους της βρετανικής πρωτεύουσας την παρουσία και επέκταση των μουσουλμάνων στις τριγύρω αστικές περιοχές. Η κατασκευή και η χρήση των κτηρίων αυτών ήταν μέρος μιας διαδικασίας δημιουργίας νέων απαιτήσεων στο δημόσιο χώρο που ωστόσο έχει αυξήσει τις μη μουσουλμανικές ανησυχίες με την προοπτική μιας μόνιμης μουσουλμανικής παρουσίας²⁸. Η υπόθεση Ρουσντί αποτέλεσε δοκιμασία της ικανότητας των συγκεκριμένων ιμάμηδων να επιτύχουν -από την πλευρά του κράτους- κάποιες παραχωρήσεις πολιτικής φύσεως: σαν όρο για τον τερματισμό του αναβρασμού που συγκλόνιζε τα γκέτο, οι ιμάμηδες αυτοί ζήτησαν την απαγόρευση της κυκλοφορίας του βιβλίου. Το εν λόγω ζήτημα εντάχθηκε στη λογική του επαναστατικού ισλαμισμού της δεκαετίας. Λίγο ενδιέφερε τους μαχητές του Μπράντφορντ αν ο Ρουσντί ήθελε να γράψει ένα μυθιστόρημα του οποίου το θέμα ήταν η ανατροπή των παραστάσεων και των σημείων αναφοράς, που γεννήθηκε από το μεγάλο κύμα μόνιμης εγκατάστασης των μεταναστών μουσουλμάνων στην Ευρώπη κατά το τελευταίο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα. Η περίπτωση του επιβαρυνόταν από τη μουσουλμανική του καταγωγή που στα μάτια των αντιπάλων του, έκανε το βλάσφημο ένα αποστάτη, ένα εγκληματία που η σαρία καταδικάζει σε θάνατο αν δεν μετανοήσει. Αντιδρούσαν σε πρώτο επίπεδο σε αυτό που αντιλαμβάνονταν ως προσβολή του Ισλάμ, δηλαδή, του κανόνα συμπεριφοράς της καθημερινής τους ζωής. Η υπόθεση που έμεινε στην ιστορία ως το «ζήτημα του ισλαμικού πέπλου» και συγκλόνισε τη Γαλλία το φθινόπωρο του 1989, αμέσως μετά τη δημιουργία του ζητήματος του Σαλμάν Ρουσντί στη Μεγάλη Βρετανία, είχε ακριβώς την ίδια λογική βάση. Η υπόθεση του πέπλου ήταν μια προσπάθεια ορισμένων από τους ηγετικούς παράγοντες των δικτύων αυτών να δοκιμάσουν τη δύναμή τους σε μια αντιπαράθεση με το γαλλικό κράτος στο ευαίσθητο εξωεκκλησιαστικό επίπεδο²⁹. Αίτημά τους ήταν τα κορίτσια να μπορούν να φορούν το οφειλόμενο από τη θρησκεία τους πέπλο(μαντήλα) και να απαλλαχτούν από το μάθημα της φυσικής αγωγής και της μουσικής.³⁰ Ουσιαστικά μπορούσαν να γνωρίσουν την θρησκεία τους και να μυηθούν σε αυτήν τους επιτρεπόταν όμως να φέρουν θρησκευτικά σύμβολα που να την κάνουν εύκολα αναγνωρίσιμη. Οι παράγοντες του επανισλαμισμού έθεσαν σε λειτουργία, σε πραγματικές συνθήκες της καθημερινής ζωής, την αποξένωση από την τζαχιλίγια της γαλλικής κοινωνίας³¹.

Ο μεγαλύτερος βαθμός διεύρυνσης παρουσιάζεται το 1990 στους κόλπους των κινημάτων του επανεξισλαμισμού. Ο μουσουλμανικός κόσμος της Μεσογείου παρουσιάζει συμπτώματα

²⁸ Metcalf, B.D.(1996), *Making Muslim Space in North America and Europe*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, London

²⁹ Foblets, M.(2008), *Islam and Europe: Challenges and Opportunities*, Leuven University Press

³⁰ Το 2010 ψήφισε ένα νομοσχέδιο για την απαγόρευση του νικάμπ και της μπούργκα σε όλους τους δημόσιους χώρους και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

³¹ Kepel,G.(1992), *Η επιστροφή του Θεού: ισλαμικά, χριστιανικά, εβραϊκά κινήματα στην επανάκτηση του κόσμου*, Νέα Σύνορα, Αθήνα

κοινωνικής παράλυσης που τροφοδοτούν, ιδιαίτερα στο χώρο της πληθωρικής νεολαίας των χωρών αυτών. Μέσα στο πλαίσιο αυτά, λοιπόν, η εκδήλωση του ισλαμιστικού φαινομένου συμπίπτει με την ενηλικίωση της γενιάς που ήρθε στον κόσμο αμέσως μετά την ανεξαρτητοποίηση των κρατών της περιοχής και την εγκατάσταση στην εξουσία αυτοχθόνων «ελίτ». Οι επιτυχίες των ισλαμιστών αποτελούν την πιο απερίφραστη τιμωρία για την πολιτική, οικονομική και κοινωνική αποτυχία των «ελίτ» που βρίσκονται στην εξουσία από τότε που τα αντίστοιχα κράτη απέκτησαν την ανεξαρτησία τους. Η «δημοκρατία» ωστόσο που επικαλούνταν οι ηγέτες της Αλγερίας και των άλλων κρατών δεν ήταν παρά ένα «σλόγκαν» ανενεργό, αφού τα στρατοκρατικά καθεστώτα και ο μονοκομματισμός εξασφάλιζαν την άσκηση δικτατορίας, κάτι που ένοιωθε και ο ίδιος ο λαός. Κατά την ισλαμική αντίληψη, δε θα μπορούσε να υπάρξει αυτόνομος πολιτικός χώρος που να διαφύγει της επιρροής της 'σαρία', το νόμο που επικαλούνται οι σοφοί του δόγματος με βάση την αποκάλυψη των Ιερών Κειμένων.

Η περίοδος που ξεκινά με τον 21^ο αιώνα θα δει το μουσουλμανικό κόσμο να εισέρχεται πλήρως στο νεωτερισμό, σύμφωνα με πρωτόγνωρους τρόπους ένωσης με το δυτικό περιβάλλον κυρίως μέσω των μεταναστεύσεων και των αποτελεσμάτων της επανάστασης των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής.

Από τη μια η Σαουδική Αραβία της ηθικής αυστηρότητας και από την άλλη το επαναστατικό Ιράν, δυο χώρες έτοιμες να αναμετρηθούν για τον έλεγχο του ισλαμισμού. Παρά τις ιρανικές απόπειρες αποσταθεροποίησης, η Σαουδική Αραβία διατηρούσε την ηγεμονία της στην έκφραση του Ισλάμ.

Στην αρχή της δεκαετίας του '80 ο ισλαμισμός εξαπλώνεται παντού στο μουσουλμανικό κόσμο όπου γίνεται βασικό σημείο αναφοράς των συζητήσεων για το μέλλον της κοινωνίας. Ερεθίζει και τα ΜΜΕ για πρώτη φορά με την πτώση του Σάχη στο ιρανικό κράτος και την άνοδο του Χομείνι στην εξουσία. Δίνοντας την υπόσχεση ότι θα εγκαθιδρύσει την κοινωνία της δικαιοσύνης των πρώτων χρόνων του Ισλάμ, ο ισλαμισμός ενσαρκώνει μια ουτοπία που ελκύει όλο και περισσότερο ενώ κάνει αισθητή την παρουσία του πολλές φορές με βίαιο τρόπο. Πλέον στην σημερινή του μορφή ο ισλαμισμός έχει ως αιχμή του μια αίσθηση διεκδίκησης εκ μέρους των μουσουλμάνων, ένα αίσθημα ανατροπής της ηγεμονίας της Δύσης σε όλα τα επίπεδα.

Η Ισλαμική Επανάσταση δημιούργησε στους αμερικανικούς ηγέτες και τους συντηρητικούς Άραβες αυξανόμενους φόβους. Διευκόλυνε την πρόσβαση της Σοβιετικής Ένωσης στις πλουτοπαραγωγικές περιοχές. Η πολιτική της ανάσχεσης της αμερικανικής κυβέρνησης «για να παγιδέψει την αρκούδα» στηρίχθηκε σε μια μαζική βοήθεια προς την αφγανική αντίσταση της οποίας τμήμα άνηκε στο ισλαμικό κίνημα. Η Σαουδική Αραβία συνείσφερε στη χρηματοδότηση του αφγανικού τζιχάντ με σκοπό να εξοντώσει τις πιο ριζοσπαστικές ομάδες του ισλαμικού κινήματος αλλά και να βοηθήσει το σύμμαχό της, δηλαδή τις ΗΠΑ.

Όταν ο Κόκκινος Στρατός αποσύρεται μετά την επικράτηση του Τζιχάντ και του Σαουδάραβα νονού του, ο Χομείνι αντισταθμίζει την αποτυχία εξαγωγής της ιρανικής επανάστασης με τη γνωστή φατούα κατά τον Ρουσντί. Με την κίνηση αυτή προβάλλει

συμβολικά το χώρο του Ισλάμ, την Ούμμα, στο δυτικό κόσμο αρχίζοντας από την δυτική Ευρώπη. Η φατούα ήταν η πολιτική διαθήκη του Αγιατολάχ Χομείνι και ολοκληρώνει τη χρονιά του 1989 μια ανοδική φάση που γνώρισαν τα ισλαμικά κινήματα σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας³².

Σχετικά με την άποψη του Χάντιγκτον περί 'σύγκρουσης πολιτισμών' ο συγγραφέας εξηγεί ότι ναι μεν δείχνει να επαληθεύεται, ωστόσο πιστεύει ότι σύγκρουση πολιτισμών υπάρχει μεταξύ ομοιογενών πολιτισμών που αντιπαρά τίθενται ο ένας στον άλλο. Πιστεύει επίσης ότι στο εσωτερικό του μουσουλμανικού κόσμου υπάρχουν πολλές διαφοροποιημένες θέσεις ωστόσο οι αμερικανικές επιθέσεις κατά του Ιράκ έχουν επηρεάσει αρνητικά την εικόνα του κατά τις ΗΠΑ.

Θεωρεί ότι η δύναμη της τρομοκρατίας έγκειται στο ξαφνικό και αιφνιδιαστικό της χαρακτήρα, στο μη εντοπισμό των ιχνών της, το οποίο ωστόσο είναι παράλληλα και το αδύνατο σημείο της όταν έρχεται η εποχή συγκομιδής των πολιτικών ωφελημάτων στα οποία υπολογίζει.

Καταλήγοντας, επισημαίνει ότι από την στιγμή που θα καταφέρει ο αναγνώστης να παρακάμψει την παραδοσιακή αντίληψη που ως τώρα μπορεί να έχει για πράγματα πολιτισμικά απόμακρα, θα μπορέσει να βρει ουσία και νόημα εκεί όπου ως εκείνη τη στιγμή βασιλεύε η πνευματική αδράνεια.

Tariq Ali: Κριτική στην 'σύγκρουση των πολιτισμών'

Ο Αλί ξεκινάει με την παρατήρηση ότι ισχυρές αυτοκρατορίες σε προηγούμενους αιώνες ποτέ δεν κατάλαβαν την οργή των υπηκόων τους. Προσπαθεί να εξηγήσει γιατί ο περισσότερος κόσμος δεν βλέπει την αυτοκρατορία σαν κάτι «καλό». Κρίνει αναγκαίο να δημιουργηθεί ένας χώρος στον κόσμο του Ισλάμ και στη Δύση στον οποίο η ελευθερία της σκέψης και της φαντασίας θα μπορούν να υπερασπιστούν τον εαυτό τους χωρίς φόβο. Θεωρεί ότι ο πιο επικίνδυνος «φονταμενταλισμός» είναι ο αμερικανικός ιμπεριαλισμός.

Για τον συγγραφέα, η αμερικανική αυτοκρατορία έχει κατασκευάσει ψυχολογικά ένα νέο εχθρό: Την ισλαμική τρομοκρατία. Ανασχεδιάζουν τον χάρτη του κόσμου, χρησιμοποιώντας την τραγωδία ως ηθικό μοχλό. Απόγνωση και θανάσιμη έξαρση η οποία ωθεί τους ανθρώπους να θυσιάσουν τους ανθρώπους. Ο Αλί δεν θεωρεί ότι το Ισλάμ είναι η κύρια πηγή ηθικής ζωής και δηλώνει μη μουσουλμάνος μουσουλμάνος.

Σχετικά με το Ισλάμ αναφέρει ότι απαγορεύει ρητά την ύπαρξη κληρικών. Σε συμβολικό επίπεδο, ο ισλαμικός μονοθεϊσμός απαγορεύει στους μουσουλμάνους οποιαδήποτε

³² Kepel,G.(2001), Τζιχάντ : ο ιερός πόλεμος, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα

απεικόνιση του Αλλάχ. Όλοι οι πιστοί είναι ίδιοι μπροστά στον Αλλάχ ενώ η σχέση της απόλυτης υποταγής έρχεται μέσα από την Κοινότητα των Πιστών³³. Καμιά ιεραρχία δεν επιτρέπεται μέσα στα τζαμιά και πρακτικά κάθε μουσουλμάνος μπορεί να προσκληθεί να απευθυνθεί στους πιστούς μετά τις προσευχές της Παρασκευής.³⁴ Επίσης, εξηγεί ότι επειδή οι κορανικές εντολές δεν επαρκούσαν για να προσφέρουν ένα πλήρη κώδικα κοινωνικής και πολιτικής συμπεριφοράς αναγκαίο για την επιβολή της ισλαμικής ηγεμονίας στα κατακτημένα εδάφη, γεννήθηκαν τα χαντίθ(παραδόσεις). Ο συγγραφέας το συγκρίνει με τον χριστιανισμό που περιορίστηκε σε τέσσερα Ευαγγέλια εξασφαλίζοντας το να μειωθούν στο ελάχιστο ή να διορθωθούν οι αντιφατικές εκδοχές για τα θαύματα ή άλλα επεισόδια. Σαν αγγελιοφόρος ο Μωάμεθ, απαλλάχθηκε στη νέα θρησκεία από την υποχρέωση παραγωγής μιας σειράς θαυμάτων.

Οι ελπίδες που γέννησε η επανάσταση του 1979 σε πολλούς διανοούμενους, φιλελεύθερους φοιτητές και σε ένα τμήμα του ίδιου του θρησκευτικού κινήματος, θεωρεί ότι γρήγορα κατέρρευσαν. Το νέο καθεστώς είχε έρθει στην εξουσία γιατί ο λαός είχε μπουχτίσει από την κοινωνική, πολιτική, οικονομική κατάσταση. Οι ελπίδες ότι ο κλήρος σύντομα θα παρακαμφθεί ήταν άστοχες. Η πτώση του Σάχη ήταν αναμφισβήτητα ένα πλήγμα κατά των αμερικανικών συμφερόντων στην Εγγύς και Μέση Ανατολή. Η Δύση δεν ευνοούσε την άμεση στρατιωτική επέμβαση αλλά ήταν ενοχλημένη από τα αποσταθεροποιητικά αποτελέσματα του καθεστώτος της Τεχεράνης. Στράφηκε σε ένα εχθρικό γείτονα. Ο Σαντάμ Χουσεΐν θεωρείτο μια ημιαξιόπιστη εφεδρεία σε μια άστατη περιοχή.

Η κατάληψη του Κουβέιτ από το Ιράκ δεν ήταν προς το συμφέρον της Δύσης, επειδή έθεσε την απειλή ελέγχου των 2/3 των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου από ένα μοντέρνο αραβικό κράτος με ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική, σε αντίθεση με τα φεουδαρχικά εξαρτημένα από τη Δύση καθεστώτα του Κουβέιτ, του Κόλπου και της Σαουδικής Αραβίας. Ο Αλί μιλάει για τα «δύο μέτρα και δύο σταθμά» που ακολούθησε η αμερικανική κυβέρνηση με τον Σαντάμ σε σχέση με τις περιπτώσεις του Ισραήλ, της Ινδονησίας, της Τουρκίας ή οποιασδήποτε άλλης προέβη σε φρικαλεότητες. Είναι σαν να τιμωρούν τα εγκλήματα του εχθρού και να επιβραβεύουν αυτά των φίλων τους.

Ο Αλί έρχεται σε επαφή και μιλάει με τον Ανουάρ Σαΐχ, ένα Σουνίτη Μουσουλμάνο που αμφισβητεί το Ισλάμ και διαχωρίζει τον Μωάμεθ από τον Αλλάχ. Η εχθρότητα του απευθυνόταν ενάντια στους μουλάδες και στους πολιτικούς που εκμεταλλεύονται το Ισλάμ για τους δικούς τους σκοπούς.

³³ Στο Κοράνι υποδηλώνει το λαό (του Θεού) ή πιο συγκεκριμένα την κοινότητα των πιστών και αναφέρεται ως umma. Είναι η κοινότητα των απανταχού μουσουλμάνων και περιλαμβάνει όλες τις χώρες που βρίσκονται κάτω από την ισλαμική κυριαρχία με την έννοια της ισχύος της σαρία. Βασικό χαρακτηριστικό στοιχείο της umma είναι η αλληλεγγύη.

³⁴ Gellner, E.(2006), Μουσουλμανική κοινωνία, Αλεξάνδρεια, Αθήνα

Κατακρίνει τις πρώτες αντιδράσεις των φονταμενταλιστών ευαγγελιστών της τηλεόρασης των ΗΠΑ που εξηγούσαν τα πλήγματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου σαν «τιμωρία θεού» για το αμάρτημα της ανοχής απέναντι στην ομοφυλοφιλία, τις εκτρώσεις κλπ. Θεωρεί επίσης ότι από τους Ισλαμιστές που κυβερνούν τα υπάρχοντα μουσουλμανικά κράτη κανείς δεν είναι «πραγματικός» μουσουλμάνος.

Ο Αλί σχολιάζοντας τα όσα αναφέρει ο Χάντιγκτον για τη «σύγκρουση των πολιτισμών», εξήγησε ότι «το άρθρο άγγιξε ένα νεύρο σε ανθρώπους κάθε πολιτισμού». Μετά τον Μπιν Λάντεν ο συγγραφέας είχε γίνει προφήτης. Έχοντας ξεκινήσει σαν πολεμική στη θέση του Φουκουγιάμα και το «τέλος της Ιστορίας», υποστήριξε ότι αν και η συντριπτική ήττα του κομμουνισμού έθεσε τέρμα σε όλες τις ιδεολογικές διαμάχες αυτό δεν σήμαινε και το τέλος της ιστορίας. Από εδώ και μπρος θα είναι η κουλτούρα όχι η πολιτική ή η οικονομία αυτή που θα κυριαρχεί και θα διαιρεί τον κόσμο. Πολλοί ήταν αυτοί που ερμήνευσαν τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας σαν πολιτισμική σύγκρουση. Ο Αλί είναι αντίθετος με τη θέση του Φουκουγιάμα ο οποίος θέλει πόλεμο με το νέο εχθρό και γι' αυτό τονίζει το πολιτισμικό χάσμα.

Κάθε πολιτισμός άλλωστε ενσαρκώνει στοιχεία άλλων πολιτισμών (ιστορικά ή γεωγραφικά). Στο βαθμό που υποτάσσει αυτά τα στοιχεία στην εσωτερική του λογική, τείνει και να κυριαρχήσει και πάνω στον πολιτισμό από τον οποίο αφομοιώνει αυτά τα στοιχεία. Η διαδικασία αυτή επαναλαμβάνεται συνεχώς ανάμεσα σε παλαιότερους πολιτισμούς που ανανεώνονται και σε νεότερους οι οποίοι συγχωνεύουν στοιχεία παλαιότερων. Ο Χάντιγκτον παρουσίασε ένα κατάλογο οκτώ πολιτισμών: τον Δυτικό, τον Κομφουκιανισμό, ο Ιαπωνικός, τον Λατινοαμερικάνικο, τον Ισλαμικό, τον Ινδουισμό, τον Σλαβορθόδοξο και ίσως και ο Αφρικανικός. Και λέμε ίσως γιατί δεν ήταν σίγουρος ότι επρόκειτο για πολιτισμένους ανθρώπους. Κάθε πολιτισμός ενσάρκωνε διαφορετικά συστήματα αξιών -αντίθετα με τα όσα υποστήριζε ο Fukuyama περί ενός μόνο συστήματος που επικρατεί στον κόσμο αυτό της φιλελεύθερης/δημοκρατικής Δύσης³⁵ -που τα συμβολοποίησε η θρησκεία και που για τον Χάντιγκτον αποτελούσε την κυρίαρχη δύναμη ώθησης και κινητοποίησης για τους ανθρώπους. Οι πολιτισμοί, κατά τον Χάντιγκτον, είναι παραταγμένοι ο ένας δίπλα στον άλλο απαλλαγμένοι από εξωτερικές επιρροές και εγκατεστημένοι σε διαχωρισμένες γεωγραφικές περιοχές. Βρίσκονται σε μια διαρκή αλληλεπίδραση. Δεν διαρκούν μόνο, εξελίσσονται κιάλας. Είναι δυναμικοί, ακμάζουν και παρακμάζουν, συγχωνεύονται, χωρίζουν και κάποιες φορές θάβονται μέσα στο χρόνο. Δεν υπάρχει ένας παγκόσμιος πολιτισμός ο οποίος τείνει να εξαφανίσει τους τοπικούς αλλά ούτε και παράλληλοι πολιτισμοί που ο καθένας κυριαρχεί ανεπηρέαστος στο δικό του γεωγραφικό πεδίο. Η μείζων διαίρεση είναι αυτή ανάμεσα σε «Δύση και τους Υπόλοιπους». Ως εκ τούτου η Δύση έπρεπε να ετοιμαστεί για να αντιμετωπίσει στρατιωτικά αυτές τις απειλές από τους αντίπαλους πολιτισμούς. Προέβλεψε ότι οι βασικές αντιπαραθέσεις ή και συγκρούσεις στο μέλλον θα συντελούνταν ανάμεσα σε πολιτισμικά-θρησκευτικά «στρατόπεδα». Δυτικές έννοιες, όπως η δημοκρατία και ο

³⁵ Fukuyama, F. (2001), The West has won: Radical Islam can't beat democracy and capitalism we are still at the end of history.

<http://www.theguardian.com/world/2001/oct/11/afghanistan.terrorism30> (τελευταία πρόσβαση 18/02/14)

εκσυγχρονισμός, αποτελούν στοιχεία που κατά τον Χάντιγκτον καθιστούν τη «σύγκρουση των πολιτισμών» αναπόφευκτη. Οι δύο μεγαλύτερες απειλές ήταν το Ισλάμ και ο Κομφουκιανισμός οι οποίες αν ενώνονται θα απειλούσαν την ύπαρξη του κεντρικού πολιτισμού. Αυτή η ανάλυση βόλεψε τους διαμορφωτές πολιτικής στην Ουάσινγκτον καθώς έβλεπαν το Ισλάμ σαν τη μεγαλύτερη απειλή κυρίως λόγω του πετρελαίου. Εκτός από μια ιστορική και αποφασιστική αναμέτρηση μεταξύ του 'Ισλάμ' και της 'Δύσης' ο Χάντιγκτον προέβλεψε και την εμφάνιση προβλημάτων στις ισλαμικές κοινότητες των δυτικών χωρών. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε ΗΠΑ, Ισπανία και Μ.Βρετανία αποτελούν γεγονότα που δείχνουν να επιβεβαιώνεται αυτή η αντίληψη στην οποία η Δύση θα πρέπει να υπεραμυνθεί της απειλής των μουσουλμάνων κατά του φιλελευθερισμού και της Χριστιανοσύνης³⁶.

Η διατριβή του Χάντιγκτον στηρίχθηκε σε δύο αξιώματα: το πρώτο είναι ότι η θρησκεία είναι η κύρια πηγή ταυτότητας και προσανατολισμού των μουσουλμάνων ενώ το δεύτερο ήταν ότι το Ισλάμ και η Χριστιανοσύνη ανταγωνίζονται για τον παγκόσμιο έλεγχο³⁷.

Ο Αλί θεωρεί ότι οι μοντέρνοι Ισλαμιστές στοχαστές ποτέ δεν πρόκειται να παραδεχτούν ότι η δικιά τους θρησκεία χρειάζεται απεγνωσμένα μια μεταρρύθμιση, μιας ισλαμικής μεταρρύθμισης που θα ανοίξει τον κόσμο του Ισλάμ σε νέες ιδέες πιο προχωρημένες ακόμα και από αυτές που προσφέρει η Δύση.

Καταλήγοντας, πιστεύει ότι ακόμα και μετά την 11/09 δεν άλλαξε τίποτα στην παγκόσμια πολιτική. Οι τροποποιήσεις της αμερικανικής πολιτικής δημιούργησαν αστάθεια σε διάφορα μέρη του κόσμου χωρίς να αντιμετωπίζουν τα πρωταρχικά αίτια του προβλήματος.

Edward Said: Τα στερεότυπα και οι αναπαραστάσεις του Ισλάμ στη Δύση

Στο μεγαλύτερο διάστημα του Μεσαίωνα και κατά την πρώτη περίοδο της Αναγέννησης στην Ευρώπη επικρατούσε η άποψη ότι το Ισλάμ ήταν μια δαιμονική θρησκεία, αιρετική και βλάσφημη. Δεν έμοιαζε να παίζει ρόλο το γεγονός ότι οι μουσουλμάνοι θεωρούσαν τον Μωάμεθ προφήτη και όχι Θεό. Αυτό που είχε σημασία για τους χριστιανούς ήταν ότι ο Μωάμεθ ήταν ψεύτικος προφήτης, υποκριτής και πράκτορας του διαβόλου. Αληθινά γεγονότα στον πραγματικό κόσμο κατέστησαν το Ισλάμ μια σημαντική πολιτική δύναμη. Επί

³⁶ 'Islam is regarded as the biggest threat to Europe for many Europeans'
http://www.nbcnews.com/id/41534380/ns/world_news-europe/t/islam-regarded-biggest-threat-europe-many-europeans/#.U3x1EPI_tqU (τελευταία πρόσβαση:13/05/14)

³⁷ Χάντιγκτον,Σ.Φ. (1999), Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης, εκδόσεις Terzo Books, Αθήνα

εκατοντάδες χρόνια, τεράστιοι ισλαμικοί στρατοί και στόλοι απειλούσαν την Ευρώπη και ίδρυαν αποικίες στις κτήσεις της. Ακόμα κι όταν ο κόσμος του Ισλάμ εισήλθε σε μια περίοδο παρακμής και η Ευρώπη σε μια περίοδο ακμής, ο φόβος του «Μωαμεθανισμού» παρέμενε. Ο ισλαμικός κόσμος με το να βρισκόταν πιο κοντά στην Ευρώπη απ' οποιαδήποτε άλλη μη χριστιανική θρησκεία ξυπνούσε μνήμες των επεκτατικών του τάσεων εις βάρος της και θύμιζε διαρκώς την υπολανθάνουσα δύναμή του να προκαλεί κάθε τόσο την Δύση. Άλλοι μεγάλοι πολιτισμοί της Ανατολής έδειχναν να έχουν υποταχθεί στη Δύση αλλά όχι το Ισλάμ. Μετά μάλιστα και τις δραματικές αυξήσεις τιμών του πετρελαίου στις αρχές της δεκαετίας του 1970, ο μουσουλμανικός κόσμος έδειχνε για άλλη μια φορά έτοιμος να επαναλάβει τις πρώιμες κατακτήσεις του, τότε ολόκληρη η Δύση έτρεμε. Η εμφάνιση της «ισλαμικής τρομοκρατίας» στις δεκαετίες του 80 και του 90 κατάφερε να βαθύνει και να εντείνει το σοκ.

Είναι αλήθεια ότι κατά το Μεσαίωνα και την πρώτη περίοδο της Αναγέννησης, το Ισλάμ ήταν πρόβλημα για τους χριστιανούς διανοητές, οι οποίοι συνέχισαν επί εκατοντάδες χρόνια να θεωρούν τόσο αυτό όσο και τον προφήτη του τον Μωάμεθ, την πιο απεχθή μορφή αιρετισμού. Το Ισλάμ δεν έγινε ποτέ ευπρόσδεκτο στην Ευρώπη. Οι περισσότεροι μεγάλοι φιλόσοφοι της ιστορίας, από τον Χέγκελ μέχρι τον Σπένγκλερ αντιμετώπισαν το Ισλάμ χωρίς μεγάλο ενθουσιασμό. Σ' ένα σαφέστατο δοκίμιο απαλλαγμένο από κάθε ίχνος συναισθηματισμού με τίτλο «Το Ισλάμ και η Φιλοσοφία της Ιστορίας» ο Houtgati αναλύει αυτή την εντυπωσιακή υποτίμηση του Ισλάμ ως ένα σύστημα πίστης. Προς το τέλος του 19ου αιώνα, καθώς φούντωνε ο ισλαμικός εθνικισμός στην Ασία και την Αφρική, επικράτησε η άποψη ότι οι μουσουλμανικές αποικίες ήταν προορισμένες να παραμείνουν υπό ευρωπαϊκή κηδεμονία, τόσο επειδή ήταν επικερδές, όσο και επειδή παρέμεναν υπανάπτυκτες, και άρα χρειαζόνταν τη δυτική πειθαρχία. Ως τότε, οι επαφές της Αμερικής με το Ισλάμ ήταν πολύ περιορισμένες. Από πολιτισμικής πλευράς, δεν υπήρχε στην Αμερική μια συγκεκριμένη θέση για το Ισλάμ πριν από τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο.

Στο συλλογικό πολιτισμικό υποσυνείδητο του δυτικού ανθρώπου κυριαρχούσε από καιρό μια στάση απέναντι στο Ισλάμ, τους Άραβες και την Ανατολή γενικότερα, στάση την οποία ο Said ονομάζει 'οριενταλισμό'. Η έκρηξη ενδιαφέροντος του σύγχρονου Ευρωπαίου για το Ισλάμ αποτέλεσαν μέρος της 'Οριενταλιστικής Αναγέννησης', μιας περιόδου του τέλους του 18^{ου} και των αρχών του 19^{ου} αιώνα, όταν οι Γάλλοι και Βρετανοί διανοούμενοι ανακάλυψαν εκ νέου την 'Ανατολή'. Τότε το Ισλάμ θεωρήθηκε μέρος της Ανατολής με ό,τι συνεπάγεται αυτό. Στη σύγχρονη λογοτεχνία ή ακόμα και στα τηλεοπτικά σίριαλ, στις ταινίες του σινεμά ή στα κινούμενα σχέδια, όπου η εικονογραφία του Ισλάμ ήταν ομοιόμορφη, απaráλλακτη παντού και είχε πάντα την ίδια καθιερωμένη άποψη για το Ισλάμ. Έτσι εξηγούνται και οι συχνές καρικατούρες που παρουσιάζουν τους μουσουλμάνους ως προμηθευτές πετρελαίου, τρομοκράτες και πιο πρόσφατα ως αιμοβόρο όχλο. Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, το Ιράν και μαζί του το "Ισλάμ" έχει φτάσει στο σημείο να αντιπροσωπεύει για την Αμερική τον μεγαλύτερο ξένο διάβολο. Θεωρείται κράτος-τρομοκράτης επειδή στηρίζει ομάδες όπως είναι η Χεζμπολάχ στο Λίβανο και επειδή θεωρείται ότι εξαγει φονταμενταλισμό εμπνέοντας ένα ιδιαίτερο φόβο εξαιτίας της αλύγιστης αντίστασής της στην ηγεμονία των ΗΠΑ στη Μέση

Ανατολή. Για τους περισσότερους το Ισλάμ ερμηνεύεται μέσω της πιο ανώριμης νοοτροπίας «εμείς-εναντίον-αυτών» και όχι μέσω της ανάλυσης και της κατανόησης.

Φυσικά κανείς δεν μπορεί να εξισώσει την φρίκη της βομβιστικής ενέργειας στην Οκλαχόμα ή τις καταστρεπτικές επιπτώσεις του Χριστιανισμού στην Ινδοκίνα με τη δυτική και την αμερικανική κουλτούρα γενικότερα. Η ταύτιση προορίζεται αποκλειστικά για το Ισλάμ σε πρώτη φάση.

Οι ετικέτες με τις οποίες προσδιορίζονται μεγάλες και πολυσύνθετες οντότητες, μολονότι είναι τρομερά ασαφείς, δεν μπορούν ν' αποφευχθούν. Αν στα αλήθεια η λέξη «Ισλάμ» αποτελεί μια ανακριβή και ιδεολογικά φορτισμένη ετικέτα, το ίδιο συμβαίνει και με τις λέξεις «Δύση» και «Χριστιανισμός». Ωστόσο, δεν υπάρχει εύκολος τρόπος να παρακάμψουμε αυτές τις ετικέτες. Είναι διαποτισμένες με ισχυρά συναισθήματα, έχουν επιζήσει μέσα από πολλές εμπειρίες και έχουν καταφέρει να προσαρμοστούν στη νέα πραγματικότητα. Μιλώντας κανείς για το «Ισλάμ» στη Δύση σήμερα υπονοεί και πολλά δυσάρεστα πράγματα, μη γνωρίζοντας σε ικανοποιητικό βαθμό τόσο την πλευρά της δυτικής παράδοσης όσο και αυτή του ισλαμικού δικαίου. Μια συχνή παρερμηνεία που θα πρέπει να σημειωθεί είναι ότι το Ισλάμ δεν έρχεται αντιμέτωπο με τον Χριστιανισμό αλλά γενικότερα με την Δύση. Έτσι στον όρο «μουσουλμάνος» συνήθως δεν αντιπαραβάλλεται αυτός του «Χριστιανού» αλλά του «Ευρωπαίου» ή «Δυτικού».

Μια ακόμη λεπτομέρεια στην οποία αναφέρεται ο Said είναι ότι στο Ισλάμ δεν υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ θρησκείας και κράτους. Δεν υπάρχει δηλαδή η ιεραρχημένη δομή της εκκλησίας. Η έννοια του κοσμικού είναι παντελώς άγνωστη και άχρηστη στον ισλαμικό κόσμο μιας και το Ισλάμ είναι αυτό που καθορίζει την ένταξη όχι μόνο σε μια θρησκευτική αλλά και στη μοναδική νομιμοποιημένη πολιτική οντότητα. Πρόκειται για ένα ενιαίο σύστημα όχι μόνο πίστης αλλά και πράξης, με παγιωμένους κανόνες καθημερινής ζωής και μια παρόρμηση να νικήσει ή να προσηλυτίσει τον άπιστο.

Θα πρέπει ωστόσο να γίνει μια σημαντική διάκριση μεταξύ του τρόπου που αντιλαμβάνονται το Ισλάμ οι Αμερικανοί από τη μια και οι Ευρωπαίοι από την άλλη. Η Γαλλία και η Αγγλία, για παράδειγμα, μέχρι πολύ πρόσφατα διέθεταν μουσουλμανικές αυτοκρατορίες με τεράστιους πληθυσμούς. Στις δύο αυτές χώρες και σε μικρότερο βαθμό στην Ιταλία και την Ολλανδία που είχαν μουσουλμανικές αποικίες, υπάρχει μια μακροχρόνια παράδοση άμεσης εμπειρίας του ισλαμικού κόσμου. Επιπροσθέτως, εκατομμύρια μουσουλμάνοι από την Αφρική και την Ασία ζουν τώρα στα μεγάλα αστικά κέντρα της Γαλλίας και της Βρετανίας. Η απουσία στην Αμερική ενός αποικιοκρατικού παρελθόντος ή μιας μακροχρόνιας πολιτισμικής σχέσης με το Ισλάμ καθιστά τη σημερινή μονομανία των πολιτών της πιο παράδοξη και αφηρημένη. Στη Γαλλία η δεύτερη θρησκεία της χώρας από πλευράς αριθμού πιστών είναι το Ισλάμ.

Είναι εξαιρετικά σπάνιο να βρει κανείς ενημερωτικά άρθρα για την ισλαμική κουλτούρα στο New York Review of Books λ.χ ή στο Harper's. Μόνο όταν εκραγεί βόμβα στη Σαουδική Αραβία ή όταν υπάρχει φόβος ν' ασκηθεί βία εναντίον Αμερικανών πολιτών στο Ιράν ξυπνά το ενδιαφέρον και θεωρείται ότι πρέπει να γίνει κάποιο γενικό σχόλιο στο θέμα του Ισλάμ. Το

Ισλάμ εισήλθε στη συνείδηση των περισσότερων Αμερικανών συνδεδεμένο με θέματα της καθημερινής ειδησεογραφίας όπως το πετρέλαιο, το Ιράν, το Αφγανιστάν και η τρομοκρατία. Όλα αυτά, στα μέσα του 1979 άρχισαν ν' αποκαλούνται είτε ισλαμική επανάσταση είτε 'απειλή της ημισελήνου', 'κιβωτός αστάθειας' και 'επιστροφή του Ισλάμ'. Οι σύγχρονες ακαδημαϊκές μελέτες με θέμα το Ισλάμ κατατάσσονται συνήθως σε 'προγράμματα περιοχών'-Δυτική Ευρώπη, Σοβιετική Ένωση, Νοτιοανατολική Ασία κλπ. Κατά συνέπεια, συνδέονται άμεσα με τον μηχανισμό σχεδιασμού της εθνικής πολιτικής. Ο Σαϊντ αναφέρει πως από την εποχή του Μεσαίωνα, ο ίδιος δεν έχει εντοπίσει κάποια περίοδο της ευρωπαϊκής ή της αμερικανικής ιστορίας που το Ισλάμ ν' αποτελέσει αντικείμενων γενικών συζητήσεων ή σκέψεων έξω από ένα πλαίσιο δημιουργημένο από πάθη, προκαταλήψεις και πολιτικά συμφέροντα.

Σήμερα, η ισλαμική Ανατολή έχει σαφέστατα μεγάλη σημασία εξαιτίας των πλουτοπαραγωγικών της πηγών και της γεωπολιτικής της θέσης. Τίποτε απ' αυτά όμως δεν είναι ανταλλάξιμο με τα συμφέροντα, τις ανάγκες ή τις φιλοδοξίες των αυτοχθόνων κατοίκων της Ανατολής. Ήδη από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν αρχίσει να καταλαμβάνουν θέσεις κυριαρχίας και ηγεμονίας στον ισλαμικό κόσμο, θέσεις που κατείχαν παλιότερα η Βρετανία και η Γαλλία. Το 1991, έκαναν πόλεμο για να εξασφαλίσουν τα οικονομικά τους συμφέροντα στον Περσικό Κόλπο. Δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι οι μουσουλμάνοι και οι Άραβες παρουσιάζονται στις ειδήσεις, συζητιούνται και κατανοούνται κυρίως ως προμηθευτές πετρελαίου ή ως δυνητικοί τρομοκράτες. Πολύ μικρό μέρος από τις λεπτομέρειες, το βάθος και το πάθος της αραβο-μουσουλμανικής ζωής έχουν γίνει αντιληπτά, ακόμη κι απ' αυτούς που εξ' επαγγέλματος, μεταδίδουν πληροφορίες για τον ισλαμικό κόσμο. Οι σφαγές μουσουλμάνων στη Βοσνία δεν αποδόθηκαν στο Χριστιανισμό για να φανεί πόσο μονόπλευρα εχθρικό ήταν το κλίμα. Με τις σημερινές συνθήκες ίσως μοιάζει εξαιρετικά μάταιο να ρωτήσει κανείς αν είναι εφικτή για τα μέλη μιας κουλτούρας η γνώση μιας άλλης κουλτούρας. Οτιδήποτε σχετίζεται σήμερα με τη μελέτη του Ισλάμ, δεν είναι "ελεύθερο" και καθορίζεται από επιτακτικές σύγχρονες πιέσεις.

Η κάλυψη του Ισλάμ από τις ΗΠΑ, την τελευταία υπερδύναμη, αποτελεί διεκδίκηση εξουσίας. Τα ΜΜΕ έχουν τη δυνατότητα να παρουσιάζουν το Ισλάμ όπως θέλουν, με αποτέλεσμα να κυριαρχούν στη σκηνή αδιακρίτως ο ισλαμικός φονταμενταλισμός και η τρομοκρατία από τη μια και οι "καλοί" μουσουλμάνοι (στη Βοσνία πχ) από την άλλη. Ό,τι δεν εμπίπτει στον ορισμό που έχει επιβάλει η κοινή συναίνεση για το τι είναι σημαντικό, θεωρείται αδιάφορο για τα συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών και δεν αποτελεί ενδιαφέρουσα είδηση για τα ΜΜΕ. Η ιδέα ότι το Ισλάμ είναι μεσαιωνικό και επικίνδυνο, καθώς επίσης εχθρικό και απειλητικό για "εμάς", έχει αποκτήσει μια πολύ συγκεκριμένη θέση τόσο στη κουλτούρα όσο και στην πολιτική διοίκηση: οι αυθεντίες μπορούν να την επικαλεστούν άφοβα ενώ ο καθένας μπορεί να κάνει αναφορές σ' αυτή ή ν' αντλήσει απ' αυτήν επιχειρήματα για συγκεκριμένα περιστατικά του Ισλάμ.

Σήμερα, για τον πολύ κόσμο στην Αμερική και την Ευρώπη, το Ισλάμ αποτελεί μια ιδιαίτερα δυσάρεστη "είδηση". Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, οι κυβερνήσεις, όσοι χαράζουν γεωπολιτική στρατηγική, αλλά και οι ακαδημαϊκοί εμπειρογνώμονες σε θέματα Ισλάμ -

μολονότι βρίσκονται στο περιθώριο της γενικότερης κουλτούρας-,όλοι συμφωνούν πως το Ισλάμ αποτελεί απειλή για το δυτικό πολιτισμό. Αυτή η τάση των δυτικών χωρών να εξισώνουν κατά απόλυτο τρόπο όλους τους οπαδούς του Ισλάμ εμπόδισε την ρεαλιστική και ουσιαστική προσέγγιση του φαινομένου της ισλαμιστικής έξαρσης, αποτέλεσμα της οποίας υπήρξε η θρησκευτική ισλαμική «τρομοκρατία».

Ο Said υποστηρίζει ότι οι αρνητικές περιγραφές του Ισλάμ εξακολουθούν να είναι επικρατέστερες από οποιεσδήποτε άλλες, και ότι αντιστοιχούν, όχι στην πραγματική εικόνα του Ισλάμ (με δεδομένο ότι το Ισλάμ δεν αποτελεί ένα φυσικό γεγονός αλλά μια σύνθετη δομή, δημιουργημένη ως ένα σημείο από τους μουσουλμάνους και τη Δύση) αλλά στον τρόπο με τον οποίο το εκλαμβάνουν κάποιοι εξέχοντες τομείς μιας συγκεκριμένης κοινωνίας. Οι τομείς αυτοί έχουν την δύναμη και τη θέληση να προωθούν εκείνη τη συγκεκριμένη εικόνα του Ισλάμ οπότε η εικόνα αυτή γίνεται πιο κυρίαρχη πιο παρούσα από κάθε άλλη³⁸.

Olivier Roy: Το Ισλάμ του κοινωνικού αποκλεισμού

Το Ισλάμ έχει περάσει οριστικά στη Δύση. Όχι με τη μορφή κατάκτησης, ούτε με μαζικό προσηλυτισμό, αλλά με την εκούσια μετακίνηση μουσουλμανικών πληθυσμών που αναζητούσαν δουλειά ή καλύτερες συνθήκες ζωής στη Δύση. Η κατάσταση μειονότητας του Ισλάμ αποκτά όμως μεγαλύτερη σημασία με το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης που διαπερνά τον παραδοσιακό μουσουλμανικό χώρο. Από τη «σύγκρουση» ως τον διάλογο των πολιτισμών, εγκαθιδρύονται νέα σύνορα, που στερούνται όμως συγκεκριμένου γεωγραφικού χώρου. Ωστόσο, ο Roy θεωρεί ότι δεν υπάρχουν δύο διαφορετικά Ισλάμ, δηλαδή των μεταναστών στη Δύση και του μουσουλμανικού κόσμου.

Οι ταυτότητες στη Δύση ανασυντίθενται μέσα σε νέα σύγχυση, αυτή τη φορά μεταξύ θρησκείας και εθνοτικότητας, στην οποία ο όρος «Μουσουλμάνος» δεν περιγράφει τον πιστό, αλλά καταλήγει να συνιστά το διακριτικό στοιχείο μιας νέο-εθνοτικής ταυτότητας, δημιουργώντας κατηγορίες στη δυτική αγορά προκειμένου να ορίσουν τους απογόνους της μετανάστευσης. Ο μύθος της πολυπολιτισμικότητας αποδεικνύεται συχνά χρήσιμος στην αναδημιουργία μιας «μουσουλμανικής κοινότητας».

Κάθε λόγος όμως για την κουλτούρα αρχίζει με μια μόνιμη σύγχυση μεταξύ κουλτούρας και θρησκείας. Το θέμα δεν είναι να ξέρει κανείς με ακρίβεια τι λέει το Κοράνι, γιατί το νόημά του, όπως κάθε ιερού κειμένου, είναι, διφορούμενο και εξαρτάται από την ανάγνωση και την ερμηνεία των ανθρώπων. Εκείνο που μετράει είναι τι υποστηρίζουν οι ίδιοι οι Μουσουλμάνοι ότι λέει το Κοράνι, οι διαφορετικές τους απόψεις, όταν μάλιστα απουσιάζει μια κεντρική Εκκλησία που να τις συνοψίζει.

³⁸Said, E.W. (2002), Καλύπτοντας το Ισλάμ: Πώς τα ΜΜΕ και οι αναλυτές καθορίζουν την εικόνα που έχουμε για τον υπόλοιπο κόσμο, εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ, Αθήνα

Στην πραγματικότητα, η σύγχρονη κρίση καταδεικνύει την αποσύνδεση του Ισλάμ από την πολιτική και την κουλτούρα και επιβεβαιώνει την ύπαρξη ενός καθαρά θρησκευτικού Ισλάμ. Οι πραγματικοί πρωταγωνιστές της σημερινής εκκοσμίκευσης του Ισλάμ δεν είναι τόσο οι «λαϊκοί» Μουσουλμάνοι γιατί αυτοί απέχουν από τη διαδικασία αναδιαμόρφωσης της θρησκείας, όσο οι Ισλαμιστές και οι νέο-φονταμενταλιστές οι οποίοι επιδιώκουν να γεφυρώσουν το χάσμα μεταξύ κουλτούρας και θρησκείας με μεθόδους που φέρνουν τα αντίθετα όμως αποτελέσματα. Η βία που ασκείται σήμερα στο όνομα του Ισλάμ αρθρώνεται και εφαρμόζεται στη βάση μιας ατομικής στράτευσης. Οι πρωταγωνιστές των γεγονότων θέτουν σε εφαρμογή ένα σύστημα για να εξυπηρετήσουν τους σκοπούς τους. Στα Βαλκάνια πολλές φορές συρράξεις εθνοτικές συνδέονται κακώς με το μουσουλμανικό στοιχείο. Η εξέγερση ορισμένων νέων των προαστίων μπορεί να αποκτήσει ισλαμική χροιά, εφόσον το Ισλάμ μετέχει, και αυτό, στα πλαίσια της διαφορετικότητας. Τα γαλλικά ισλαμικά κινήματα όμως δεν συνδέθηκαν ποτέ με αυτή τη βία που συνιστά έκφραση περιθωριακών νέων, οι οποίοι αδιαφορούν παντελώς για το Ισλάμ σύμφωνα με τον Roy. Μια βία που χαρακτηρίζει κυρίως τους χώρους κοινωνικού αποκλεισμού και που εκδηλώνεται και σε μη μουσουλμανικά περιβάλλοντα (για παράδειγμα στα αμερικανικά γκέτο των μαύρων).

Η δράση αυτή απουσιάζει πλήρως από την ορθόδοξη ισλαμική παράδοση (μάρτυρας είναι όποιος πεθαίνει στη μάχη και όχι εκείνος που επιζητεί σκοπίμως τον θάνατο). Εκείνο που χαρακτηρίζει πολλούς από τους άντρες που ανήκουν στη δεύτερη γενιά της Αλ Κάιντα (στρατολογήθηκαν μετά το 1992) είναι αυτή ακριβώς η ρήξη με τον μουσουλμανικό κόσμο. Οι νέοι αυτοί μαχητές εντάσσονται σχεδόν όλοι σε μια πορεία ρήξης, την οποία ακολούθησε ένας ατομικός επανεξιλαμισμός, όπου καθένας κατασκεύασε το «δικό» του Ισλάμ. Με τον όρο 'επανεξιλαμισμός' εννοούμε τη συνειδητοποίηση ότι η μουσουλμανική ταυτότητα δεν μπορεί να επιβιώσει παρά μόνο εάν εκφραστεί εκ νέου και διευκρινιστεί έξω από ιδιαίτερα πολιτισμικά πλαίσια, ευρωπαϊκά ή ανατολικά. Ο επανεξιλαμισμός συνδέεται με τη βούληση να οριστεί ένα οικουμενικό Ισλάμ, πέρα από ιδιαίτερες κουλτούρες. Γιατί μέχρι τώρα το Ισλάμ στην Ευρώπη είναι η θρησκεία που κυριαρχεί στους χώρους κοινωνικού αποκλεισμού. Δεν μπορούμε όμως να δούμε τον ισλαμικό ριζοσπαστισμό ως συνέπεια του κοινωνικού αποκλεισμού όχι μόνο γιατί πολλοί μαχητές δεν διακρίνονται από κάποιο στοιχείο περιθωριοποίησης αλλά κυρίως επειδή αυτός ο ριζοσπαστισμός είναι η συνέπεια μιας μετάλλαξης του σύγχρονου Ισλάμ περιθωριακής αλλά τόσο ορατής. Θα πρέπει επίσης να διαχωρίσουμε τον θρησκευτικό ριζοσπαστισμό που χαρακτηρίζει τον ξεριζωμό, την πολιτισμική αφομοίωση και την ταυτοτική ανασύνδεση, από τη βία στην Εγγύς Ανατολή που χαρακτηρίζεται από ένα μοντέρνο εθνικισμό.

Η ισλαμική βία στις μουσουλμανικές χώρες μοιάζει ορισμένες φορές, να είναι εισαγόμενη από τη Δύση. Οι τζιχάντ στις οποίες αναφέρεται ο Μπιν Λάντεν διεξάγονται όλες στην περιφέρεια του μουσουλμανικού κόσμου: στη Βοσνία, το Κόσσοβο, την Τσετσενία, το Αφγανιστάν. Οι νέοι εξτρεμιστές δεν ενδιαφέρονται για προγράμματα και συγκεκριμένα αποτελέσματα. Πεθαίνουν για τη σημασία της κίνησης, όχι για το αποτέλεσμα. Ο ισλαμικός ριζοσπαστισμός και η τρομοκρατία μετατοπίστηκαν στα περιθώρια του μουσουλμανικού κόσμου, τόσο γεωγραφικά (από το Αφγανιστάν ως τη Νέα Υόρκη) όσο και

κοινωνιολογικά(GIA, Αλ Κάιντα) υπό τη μορφή ενός σουνίτικου φονταμενταλισμού, ιδεολογικά πολύ συντηρητικού αλλά πολιτικά ριζοσπαστικού. Όλα σχεδόν τα μεγάλα ισλαμικά κινήματα εγκατέλειψαν τον χώρο της πολιτικής βίας, για να γίνουν μάλλον εθνικιστικά. Μια μελέτη που έγινε από τον ίδιο τον Μπιν Λάντεν δείχνει ότι οι Άραβες εθελοντές προέρχονται στην πλειονότητα τους από τρεις κυρίως χώρες: τη Σαουδική Αραβία, την Αίγυπτο, την Αλγερία. Έχει ενδιαφέρον η παρατήρηση ότι ανάμεσά τους δεν συναντάμε κανένα Παλαιστίνιο από τα Κατεχόμενα ή από τη Γάζα, κανένα Ιρακινό, ελάχιστους Τούρκους, Μαροκινούς ή Σύριους. Αυτή η πρώτη «γενιά Μπιν Λάντεν» παρουσιάζει κοινά γνωρίσματα: όλα τα μέλη κατάγονται από τη Μέση Ανατολή, όλοι φτάνουν στο Αφγανιστάν κατευθείαν από τη Μ.Ανατολή. Ο τόπος του προσηλυτισμού και της στρατολόγησης είναι μάλλον η Ευρώπη, ενώ το Αφγανιστάν υπήρξε τόπος εκπαίδευσης και καταμερισμού των εργασιών. Διαπιστώνουμε ότι από το 1994 δεν συναντάμε πλέον μαχητές που να πηγαίνουν κατευθείαν από μια χώρα της Μέσης Ανατολής στο Αφγανιστάν. Όχι μόνο το πέρασμα από την Ευρώπη γίνεται συστηματικά αλλά στην Ευρώπη συντελείται και η στροφή προς το Ισλάμ.

Οι μαχητές που εμπλέκονται σε ισλαμικές επιθέσεις από το 1996 ως το 2002 είναι:

- 1) Δεν ζουν στη χώρα όπου γεννήθηκαν, έχουν μερικές φορές δυτική υπηκοότητα και όλοι σχεδόν έχουν σπουδάσει ή ζήσει σε πολλές χώρες.
- 2) Έχουν κάνει μοντέρνες σπουδές και πέρασαν μια δυτικού τύπου νεότητα. Κοινωνικά, προέρχονται είτε από τη μεσαία τάξη, είτε από υποβαθμισμένες συνοικίες.
- 3) Σχεδόν όλοι έγιναν *born again muslim* στη Δύση λόγω των προσωπικών τους γνωριμιών σε κάποιο ριζοσπαστικό τέμενος.
- 4) Έχουν σπάσει τους δεσμούς με την οικογένειά τους με τη χώρα καταγωγής τους και με τη χώρα υποδοχής και έχουν καταλήξει σε μια διεθνή αδελφοσύνη.

Οι Ισλαμιστές μαχητές που εμπλέκονται σε δίκτυα ύποπτα για τρομοκρατία αποτελούν τέλεια προϊόντα του εξευρωπαϊσμού και της παγκοσμιοποίησης. Οι περισσότεροι τρομοκράτες δεν είναι αγράμματοι γενειοφόροι φανατικοί από τα ορεινά χωριά του Αφγανιστάν. Είναι συνήθως μικροαστοί επαγγελματίες με υψηλή ειδίκευση.

Ο θρησκευτικός φανατισμός έγινε ιδιαίτερα ελκυστικός για τη μουσουλμανική νεολαία μεγάλων κυρίως ευρωπαϊκών χωρών στις οποίες κυριάρχησε η απογοήτευση και η πίκρα λόγω των διακρίσεων και του κοινωνικού αποκλεισμού των μουσουλμανικών μειονοτήτων που επικρατούσαν. Οποιαδήποτε περιθωριοποίηση άλλωστε των μειονοτικών ομάδων αποτελεί αποσταθεροποιητικό φαινόμενο για κάθε κοινωνία³⁹. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Γαλλίας όπου η στράτευση στο όνομα του Ισλάμ είναι φαινόμενο που παρατηρείται σε νεαρούς Μουσουλμάνους δεύτερης γενιάς, προσαρμοσμένους πολιτισμικά,

³⁹ Ψαρρού,Ν.(2005), Εθνική ταυτότητα στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, Gutenberg, Αθήνα

γαλλόφωνους με φτωχή θρησκευτική παιδεία που φοιτούν στην υποχρεωτική εκπαίδευση αλλά δεν σταδιοδρομούν επαγγελματικά ή έχουν απογοητευτεί από τις προοπτικές για μια κοινωνική ανέλιξη. Προέρχονται από τις «θερμές» συνοικίες έχουν ορισμένες φορές παρελθόν στην εγκληματικότητα. Βρίσκονται οικονομικά, κοινωνικά και συναισθηματικά μετέωροι, μη ανήκοντες ούτε στην κοινωνία της χώρας υποδοχής αλλά ούτε σ' εκείνη της χώρας προέλευσης. Υπόκεινται δηλαδή, όπως και το Ισλάμ, σε μια διαδικασία πολιτισμικής αφομοίωσης, εξάλειψης δηλαδή της αρχικής κουλτούρας προς όφελος του εξευρωπαϊσμού. Ενός εξευρωπαϊσμού του Ισλάμ που αλλάζει ουσιαστικά την θρησκευτικότητα, τον τρόπο δηλαδή που διαμορφώνεται και προβάλλεται η προσωπική σχέση πιστού και θρησκείας.

Η πλειονότητα των κρατουμένων στις φυλακές της Γαλλίας είναι μουσουλμανικής καταγωγής. Κάθε κρίση στη Μ.Ανατολή προκαλεί το φόβο μιας νέας έκρηξης βίας. Στην πραγματικότητα, παρακολουθούμε απλώς υπό διαφορετικές ονομασίες, απόπειρες να δομηθεί το Ισλάμ ως «απλή» θρησκεία, βασισμένη, πάνω απ' όλα, στην ατομική πίστη και την ελεύθερη επιλογή όσον αφορά την συμμετοχή (ή μη) στην κοινότητα. Αποκομμένοι από την κουλτούρα των πατεράδων τους και μη ενταγμένοι στη δυτική κοινωνία, οι νεαροί μουσουλμάνοι συσπειρώνονται γύρω από θρησκευτικές κοινότητες σε μια εποχή που οι κοινωνικοί δεσμοί συρρικνώνονται όλο και περισσότερο. Δεν θέλουν να αυτοπροσδιορίζονται ως Άραβες, Τούρκοι ή Πακιστανοί αλλά ως μουσουλμάνοι. Γενικότερα ωστόσο, ο όρος «μουσουλμάνος» δεν χρησιμοποιείται σήμερα για να περιγράψει τον πιστό αλλά για να δηλώσει την ταυτοτική του κατηγορία ως μετανάστη. Η ανακατασκευή της ταυτότητας συντελείται υπό την επίδραση προτύπων που κυριαρχούν στις χώρες υποδοχής ενώ το πρώτο στοιχείο που θίγεται είναι η γλώσσα: οι νεότερες γενιές εκφράζονται καλύτερα στη γλώσσα της χώρας υποδοχής.

Ως μέλη των δυτικών κοινωνιών, οι μουσουλμάνοι είχαν και έχουν την ευθύνη, σύμφωνα με τις διδαχές του Ισλάμ, να τιμούν την δέσμευση στους νόμους και είναι υποχρεωμένοι να τηρούν τους όρους που αποδέχονται⁴⁰. Οι μουσουλμάνοι πολιτικοί αρχηγοί της Ευρώπης, από την πλευρά τους, δεν έχουν σαν στόχο να ανατρέψουν την φιλελεύθερη δημοκρατία και να αντικαταστήσουν το κοσμικό κράτος με τον ισλαμικό θρησκευτικό νόμο, την 'σαρία'. Οι περισσότεροι αναζητούν τρόπους ώστε να χρίσουν ιδρύματα που να επιτρέπουν στους μουσουλμάνους να ασκούν την πίστη τους με τρόπο τέτοιο που να είναι συμβατός με την κοινωνική ενσωμάτωση. Υπάρχει μια γενικότερη αίσθηση ότι οι ευρωπαίοι μουσουλμάνοι δεν πρέπει να στηρίζονται σε πόρους που προέρχονται από το εξωτερικό για την κατασκευή τοπικών ιδρυμάτων αλλά να ασκούν την πίστη τους στα τζαμιά με την βοήθεια των ιμάμηδων που σπούδασαν στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια. Όλοι τους είναι αφοσιωμένοι ουσιαστικά στους όρους ενός ηθικού συμβολαίου εκτός από την περίπτωση που θα αναγκαστούν να πράξουν ενάντια στη συνείδησή τους, Δεν επιτρέπεται να αντιδικήσουν ή να σκοτώσουν για χρήματα, γη ή δύναμη ενώ ακόμα πιο αυστηροί είναι οι ισλαμικοί κανόνες όταν πρόκειται για αντιπαράθεση και βία συμπεριφορά μεταξύ μουσουλμάνων. Δεν

⁴⁰ Ramadan, T.(2004). *Western Muslims and the future, Western Muslims and the Future of Islam*, Oxford University Press, New York

επιτρέπεται επίσης να εκβιάζουν συνανθρώπους τους να ασπαστούν το Ισλάμ (θρησκευτικός εξαναγκασμός)⁴¹. Η χρήση των όρων είναι αναγκαία καθώς πολλές ριζοσπαστικές ισλαμικές ομάδες δηλώνουν ότι οι μουσουλμάνοι δεν μπορούν να είναι αφοσιωμένοι σε πολιτεύματα στις οποίες κυριαρχεί το ενδιαφέρον των τραπεζών, της κατανάλωσης αλκοόλ και άλλων αντίθετων με τις διδαχές του Ισλάμ συμπεριφορών. Για τους μουσουλμάνους, ευρεία είναι η άποψη ότι οι κοινωνίες δεν έχουν το δικαίωμα να αποφασίζουν γι' αυτούς τι είναι αποδεκτό από το Ισλάμ και τι όχι. Αυτό θα πρέπει να γίνει από τους ίδιους ώστε να βελτιώσουν την ευελιξία των κανόνων τους. Καταλήγουμε όμως στο εξής ερώτημα: επιτρέπουν τελικά οι ισλαμικές πηγές σε ένα μουσουλμάνο να γίνει αληθινά ένας Ευρωπαίος πολίτης ή αποτελεί αντίφαση στην πραγματικότητα; Στην ουσία όμως η ξενοφοβική αντίληψη που επικρατεί αναγκάζει τους μουσουλμάνους να αποδείξουν ότι μπορούν να είναι και Ευρωπαίοι αλλά και μουσουλμάνοι.

Πολλές φορές είναι περισσότερο ελεύθεροι να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα στην Ευρώπη απ' ό,τι μπορούσαν στις χώρες καταγωγής τους με την έννοια φυσικά της ουσιαστικής ενασχόλησης και της αυθεντικότητας. Το έδαφος είναι πρόσφορο και εγγυάται την ελευθερία συνείδησης και θρησκευτικής λατρείας. Επιπλέον, υπάρχει κάτι που τους κάνει να νιώθουν αλληλέγγυοι κατά την άσκηση αυτή και αυτό είναι η συνείδηση του ανήκειν στο Ισλάμ. Στα ευρωπαϊκά συμφραζόμενα βέβαια η θρησκευτική πρακτική είναι ατομική επιλογή και ιδιωτική υπόθεση. Αυτό είναι ένα πρόβλημα που έχουν να αντιμετωπίσουν συλλογικά στην καθημερινή τους ζωή καθώς επιθυμούν να το κάνουν με τρόπο κοινωνικά ορατό. Ούτε ο νόμος ούτε η κοινωνική πίεση ούτε τα έθιμα πιέζουν τον «Μουσουλμάνο» να ασκεί τα θρησκευτικά του καθήκοντα. Η συναναστροφή με τη θρησκευτική κοινότητα δεν είναι αυτονόητη, πρέπει να πείσεις τον Μουσουλμάνο ότι είναι Μουσουλμάνος σύμφωνα με τον Roy. Η θρησκεία δεν αποτελεί κάτι που οι νεαροί μουσουλμάνοι παρέλαβαν από τους γονείς τους αλλά κάτι που εκείνοι ανακάλυψαν για τον εαυτό τους και το πράττουν σε υπερβολικό βαθμό⁴².

Το Ισλάμ θεσμοποιείται σύμφωνα με δομές που προϋπάρχουν στις ευρωπαϊκές κοινωνίες ή δημιουργήθηκαν πρόσφατα από τις κυβερνήσεις τους. Παραδόξως η Γαλλική Δημοκρατία, λαϊκή από το σύνταγμά της, πιέζει τους Μουσουλμάνους της Γαλλίας να οργανωθούν σε αυστηρά θρησκευτική βάση, ενώ η Μεγάλη Βρετανία που είναι μια χώρα με έντονη θρησκευτική παράδοση, προσλαμβάνει τα θρησκευτικά φρονήματα μάλλον εθνοτικά. Πρώτη συνέπεια ωστόσο από το πέρασμα στη Δύση ήταν η αναδιαμόρφωση του Ισλάμ, της αποκόλλησης δηλαδή από την αρχική κουλτούρα. Πάντως η μέχρι τώρα σαφής αποδοχή του πολυπολιτισμικού μοντέλου στη Μ.Βρετανία και μέχρι πρόσφατα στην Ολλανδία, έχει οδηγήσει σε σύγχυση μεταξύ θρησκείας και αρχικής κουλτούρας.

⁴¹ Όλοι οι άνθρωποι πρέπει να είναι ελεύθεροι να λατρεύουν τον θεό τους σύμφωνα με τα πιστεύω τους, να είναι ελεύθεροι να κάνουν τις επιλογές τους καθώς ο θεός λέει: «Στη θρησκεία δεν υπάρχει καταναγκασμός» (Κοράνι 2:256). Το συγκεκριμένο βέβαια θα αμφισβητηθεί από τους δυτικούς σε ό,τι αφορούσε περασμένους αιώνες διαμάχης.

⁴² Αναγνωστοπούλου,Σ. (2002), Ισλάμ και Ευρώπη, εκδόσεις Πολίτης, Αθήνα

Το καινούριο στοιχείο της δεκαετίας του 1990 για τον Roy ήταν η πολιτική σκλήρυνση των νέο-φονταμενταλιστών οι οποίοι κατά μεγάλο μέρος έγιναν «τζιχαντιστές», ενθάρρυναν δηλαδή τον ένοπλο αγώνα μάλλον παρά το θρησκευτικό κήρυγμα. Εξετάζουν τη σύγκρουση με όρους πάλης μεταξύ δύο πολιτισμών, του Ισλάμ και της Δύσης. Η Ευρώπη χάνεται ως στόχος γιατί για τους ριζοσπάστες απλώς δεν υπάρχει. Οι εγκληματικές ενέργειες που προγραμματίστηκαν στην Ευρώπη μετά το 1996 είχαν ως στόχο τα αμερικανικά συμφέροντα. Ο Μπιν Λάντεν εξαπέλυσε το τζιχάντ και απέτυχε. Επιπλέον, η αμερικανική αντεπίθεση έβλαψε παντού τους Μουσουλμάνους, είτε είναι Τσετσένοι ή Παλαιστίνιοι μαχητές είτε απλώς φιλήσυχοι παράνομοι που απλώς βολεύτηκαν στην Αμερική. Η τζιχαντιστική διάσταση αποτύπωνε μια ξεκάθαρη ρήξη σε σχέση με τα σαουδαραβικά συμφέροντα. Από την άλλη, το συντηρητικό Ισλάμ το οποίο ήθελε να παίξει το χαρτί της πολυπολιτισμικότητας ώστε να γίνει αποδεκτό ακολούθησε ένα δρόμο προσποίησης στη διαπραγμάτευση και την αναζήτηση συμμαχιών.

Ο Roy κλείνει λέγοντας πως δεν υπάρχει γεωστρατηγική του Ισλάμ παρά μόνο μια θρησκεία που μαθαίνει να από-προσωποποιείται και μουσουλμανικοί πληθυσμοί που διαπραγματεύονται τις νέες ταυτότητές τους ακόμα και μέσα από τη σύγκρουση⁴³.

Κριτικές παρατηρήσεις και σχόλια

Ο Kerel επικεντρώνεται στην ιδεολογική γένεση των χριστιανικών και ισλαμικών κινημάτων μετά τη δεκαετία του 1960 καθώς μέχρι τότε βρισκόνταν στο περιθώριο. Απώτερος στόχος ήταν η επαναεπιβεβαίωση της θρησκευτικής ταυτότητας και κουλτούρας δίνοντας στη λαϊκή μάζα την απαραίτητη ώθηση προκειμένου να το επιτύχει. Σε συνδυασμό με τις κοινωνικοπολιτικές, οικονομικές συνθήκες της εποχής και με οδηγό τα κείμενα των θρησκειών τους και σε χρονική διάρκεια μιας γενιάς, θα εισβάλλουν στην κοινωνία εκμεταλλευόμενα τις όποιες αδυναμίες παρουσίαζε αυτή στα συγκεκριμένα κράτη. Ο συγγραφέας θεωρεί ως σημείο καμπής το 1979 και την ιρανική επανάσταση. Μέχρι τότε το Ισλάμ δεν είχε γίνει ποτέ ευπρόσδεκτο στην Ευρώπη και τα θέματα που προέκυπταν αντιμετωπιζόνταν χωρίς μεγάλο ενθουσιασμό. Ίσως ήταν η εκτίμηση μιας συντηρητικής θρησκείας που προκαλούσε αποστροφή στις μάλλον προοδευτικές ευρωπαϊκές κοινωνίες, Δεν είναι μόνο η υποτίμηση που υπέστη σαν σύστημα πίστης, άποψη με την οποία συμφωνεί και ο Said, αλλά και η προκατάληψη ότι η συγκεκριμένη θρησκεία αποτελεί απειλή για τις ευρωπαϊκές κοινωνίες και το φιλελεύθερο πνεύμα τους. Ο Said μάλιστα δεν εντοπίζει σε κάποια περίοδο ευρωπαϊκής ή αμερικανικής ιστορίας το Ισλάμ να αποτέλεσε κεντρικό θέμα γενικών συζητήσεων ή σκέψεων πέρα από προκαταλήψεις και πολιτικά συμφέροντα. Ωστόσο ο Kerel είδε την υπόσχεση για ένα κράτος δικαίου -που παρουσιάστηκε με την πτώση του Σάχη- που θα ακολουθούσε αλλά και τις όποιες ελπίδες γέννησε η ιρανική επανάσταση ως μια ουτοπία, άποψη στην οποία συγκλίνει και ο Ali. Μέχρι την πτώση του όμως και μετά την

⁴³ Roy, O. (2006), Το Παγκοσμιοποιημένο Ισλάμ, εκδόσεις SCRIPTA, Αθήνα

αποτυχία των μαρξιστικών κινημάτων που εμφανίστηκαν στον Αραβικό χώρο ως αντίδραση στην δυτική αποικιοκρατία, το μόνο ιδεολογικό όπλο στα χέρια των μουσουλμανικών πληθυσμών παρέμενε το Ισλάμ και η αυστηρή τήρηση των κανόνων του Κορανίου και του ισλαμικού νόμου(σαρία).

Ο Kerel δίνει ιδιαίτερο βάρος στον τρόπο που αντιλαμβάνονται αλλά και επηρεάζονται ευρωπαϊκές χώρες που διέθεταν μουσουλμανικές αυτοκρατορίες με τεράστιους πληθυσμούς, ενώ επικεντρώνεται και στην κοινωνική οργάνωση του Ισλάμ στη Γαλλία και την Αγγλία. Στη Μεγάλη Βρετανία, όπως αναφέρει και ο Roy, τα μεγάλα μουσουλμανικά θρησκευτικά σχολεία(faith schools) είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένα κυρίως λόγω του έντονα θρησκευτικού χαρακτήρα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αντίθετα στη Γαλλία δεν έχει αναπτυχθεί ουσιαστικά κανένα σύστημα μουσουλμανικών θρησκευτικών σχολείων. Αυτό μπορεί να εξηγείται με την αποδοχή του ρόλου του δημόσιου σχολείου αποτρέποντας ουσιαστικά την ανάγκη δημιουργίας θρησκευτικών σχολείων. Στη Γαλλία άλλωστε, το κράτος θεωρεί μέλος μιας θρησκευτικής κοινότητας μόνο όποιον δηλώνει ότι είναι μέλος της. Άλλη μια ευρωπαϊκή χώρα η οποία διαθέτει έντονα το μουσουλμανικό στοιχείο ενταγμένο στην κοινωνία της είναι το Βέλγιο στο οποίο μάλιστα κάθε άτομο μουσουλμανικής καταγωγής μπορεί να ψηφίζει τους εκπροσώπους του Ισλάμ.⁴⁴

Για την μακρόχρονη παράδοση άμεσης εμπειρίας του ισλαμικού κόσμου σε αυτές τις χώρες μιλάει και ο Said στο βιβλίο του ενώ την διαχωρίζει από τον αμερικανικό τρόπο αντίληψης λόγω της έλλειψης προηγούμενου αποικιοκρατικού παρελθόντος ή πολιτισμικής σχέσης με το Ισλάμ. Τέλος ο Kerel θα αναφερθεί και στα στερεότυπα που δημιουργούνται γύρω από τις θρησκευτικές κουλτούρες και θα τονίσει ότι η παράκαμψη της παραδοσιακής αντίληψης για πράγματα πολιτισμικά απόμακρα θα είναι το κλειδί στην αναζήτηση του πραγματικού νοήματος και της ουσίας. Τα στερεότυπα, οι προκαταλήψεις και οι ετικέτες θα έχουν ιδιαίτερο βάρος και για τον Said ο οποίος θα πάει ένα βήμα παρακάτω πέραν της έλλειψης γνώσης μιας άλλης κουλτούρας του Kerel. Θα υποστηρίξει ότι οι αρνητικές περιγραφές του Ισλάμ οι οποίες κυριαρχούνται από ισχυρά συναισθήματα που δημιουργήθηκαν μέσα από πολυετείς εμπειρίες, αν και είναι οι επικρατέστερες δεν αποτυπώνουν την πραγματική εικόνα του Ισλάμ αλλά αυτή που θέλουν συγκεκριμένα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα με τον έλεγχο των ΜΜΕ.

Τα συμφέροντα αυτά ήταν αυτά που έφεραν την ισλαμική Ανατολή στο προσκήνιο και ξύπνησε το ενδιαφέρον στη διεθνή σκηνή. Στα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα και παιχνίδια θα αναφερθεί τόσο ο Kerel όσο και ο Ali αναφερόμενοι στην εκμετάλλευση του Ισλάμ τόσο από τους πολιτικούς όσο και από τους μουλάδες. Ο Roy από την μεριά του έρχεται να διαφωνήσει με τους προηγούμενους συγγραφείς σχετικά με την υποτίμηση του Ισλάμ και την ανάδειξή του ως απειλή για την Ευρώπη. Θεωρεί πως με τις μετακινήσεις μουσουλμανικών πληθυσμών προς αναζήτηση εργασίας ή καλύτερης ζωής το Ισλάμ μπήκε

⁴⁴ Το Ισλάμ αναγνωρίστηκε ως επίσημη θρησκεία στο Βέλγιο το 1974 καταλαμβάνοντας θέση αντίστοιχη του καθολικισμού, Προτεσταντισμού και Ιουδαϊσμού. Το βελγικό κράτος ευνόησε την ίδρυση αντιπροσωπευτικών οργάνων για το σύνολο των μουσουλμάνων. (Βλ. Παπαγεωργίου,Φ-Σαμούρης,Α(2012), Ισλαμισμός και Ισλαμοφοβία, εκδόσεις Ταξιδευτής, Αθήνα)

για τα καλά στην καθημερινή ευρωπαϊκή ατζέντα. Μιλάει για ένα αδιαίρετο θρησκευτικό Ισλάμ που πολλές φορές μπορεί να κατασκευάζεται κάθε φορά από τον κάθε «πιστό» και που αποσυνδέεται από την πολιτική και την κουλτούρα. Συμφωνεί με τα λεγόμενα των Kerel και Ali περί πολιτικών συμφερόντων τα οποία βάσει συστήματος κάθε φορά εξυπηρετούν τους πρωταγωνιστές των γεγονότων. Στις διεθνείς σχέσεις το Ισλάμ πολλές φορές χρησιμοποιήθηκε για να κινητοποιήσει και να στηρίξει επιλογές στο όνομά του ή να υπονομεύσει πολιτικές του «εκάστοτε» εχθρού. Με την επίκληση του ιερού νόμου (της σαρία) νομιμοποιεί τις πολιτικές που έχουν δρομολογηθεί με βάση άλλα κριτήρια όπως πολιτικά, οικονομικά και ασφαλείας. Γι' αυτό το λόγο παρατηρεί κανείς να σφυρηλατούνται φιλίες και συμμαχίες, συχνά πιο εύκολα ανάμεσα σε μουσουλμανικές και μη μουσουλμανικές χώρες ενάντια σε άλλες μουσουλμανικές χώρες.

Ο Ρου συντάσσεται επίσης με την άποψη (του Kerel) ότι το Ισλάμ είναι η θρησκεία που κυριαρχεί στους χώρους κοινωνικού αποκλεισμού μεγάλων ευρωπαϊκών χωρών όπου παρατηρείται συγκέντρωση μουσουλμανικών μειονοτήτων. Εκεί όπου φτωχοί νέοι μουσουλμανικής καταγωγής -σύμφωνα πάντα με τον Kerel- δείχνουν ευάλωτοι στον θρησκευτικό φανατισμό και στην εκμετάλλευση από πυρήνες του ριζοσπαστικού Ισλάμ. Όσο άνομο και αν είναι εξαιτίας της φρίκης των ενεργειών του, κερδίζει εύκολα τις συνειδήσεις εκείνων που αισθάνονται ή είναι αποκλεισμένοι από τη διανομή των εξουσιαστικών ρόλων. Όταν η ανεργία είναι αυτή που κυριαρχεί στις συνοικίες αυτές, η διέξοδος που ονομάζεται τζιχάντ δείχνει ελκυστικότερη από οποιαδήποτε άλλη. Όχι αναγκαία, απλά ελκυστικότερη. Από την μεριά του, δεν θεωρεί τον ισλαμικό ριζοσπαστισμό ως συνέπεια του κοινωνικού αποκλεισμού - καθώς πολλοί από τους μαχητές δεν διακρίνονται από κάποιο στοιχείο περιθωριοποίησης. Οποιαδήποτε σύνδεση άλλωστε σήμερα, μεταξύ φυλής/θρησκείας και φτώχειας είναι κοινωνικά μια επικίνδυνη εξίσωση. Στη Μεγάλη Βρετανία για παράδειγμα, οι μετανάστες από το Πακιστάν και το Μπαγκλαντές αποτελούν τις πιο φτωχές ομάδες πληθυσμού που ζουν στις μεγάλες πόλεις της. Το ποσοστό ανεργίας ανάμεσα στους μουσουλμάνους της Μεγάλης Βρετανίας είναι τρεις φορές περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη εθνοτική ή θρησκευτική ομάδα. Το ίδιο παρατηρείται και σε κάθε χώρα της Ευρώπης, όπου το ποσοστό ανεργίας των Μουσουλμάνων είναι υψηλότερο από οποιοδήποτε άλλο. Το 1995, μια έκθεση του Εθνικού Γαλλικού Ινστιτούτου Δημογραφικών Σπουδών (France National Institute for Demographic Studies) έδειξε ότι η ανεργία είναι δύο φορές μεγαλύτερη σε νέους Μουσουλμάνους απ' ό,τι σε μη μουσουλμάνους μετανάστες με ισότιμο πτυχίο⁴⁵. Γενικότερα πάντως, η κοινωνική διάκριση με την οποία έρχονται αντιμέτωποι καθημερινά επιδρά αρνητικά στον τρόπο ζωής τους. Είναι αναγκασμένοι να εργάζονται σε θέσεις πρωτογενούς και δευτερογενούς παραγωγής που απαιτούνται λιγότερα προσόντα και οι οποίες τις περισσότερες φορές είναι ασταθείς και κακοπληρωμένες⁴⁶. Συνηθίζουν να ζουν σε υπερπληθή συγκροτήματα κατοικιών σε αστικές περιοχές υψηλής εγκληματικότητας. Για πολλούς μουσουλμάνους η πιο κατάλληλη

⁴⁵ Cesari, J.(2004), When Islam and Democracy Meet, Palgrave Macmillan, New York

⁴⁶ Έκθεση Ευρωπαϊκού Παρατηρητήριου Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας (EUMC), (2006) , Muslims in the European Union: Discrimination and Islamophobia, ftp://194.30.43.113/frawebsite-sarenet-desarrollo/fraWebsite/material/pub/muslim/MR_1706-EL.pdf

αντίδραση-απάντηση στην γκετοποίηση είναι να δημιουργήσουν τις δικές τους οργανώσεις βασισμένες στην εθνική ταυτότητα και την σύνδεση τους με το Ισλάμ.⁴⁷ Η κοινωνική αδικία και οι καταστάσεις κρίσεων δεν είναι πραγματικές αιτίες της τρομοκρατίας, όμως την τροφοδοτούν προσφέροντάς της ένα άμεσα επιχείρημα και διευκολύνοντας τη στρατολόγηση των στελεχών της. Οι μουσουλμάνοι πολλές φορές στα γκέτο βρίσκονται μπροστά στο δίλλημα 'ζώντας στη Δύση έξω από την Δύση' ή 'παραμένουμε μουσουλμάνοι χωρίς το Ισλάμ'⁴⁸. Η δυτική κοινωνία πρέπει να είναι αυτή που πρέπει να φροντίζει να μην προκύπτουν τέτοια διλήματα και να οικοδομεί σχέσεις με συνοχή και συνέπεια αγκαλιάζοντας τους μουσουλμάνους και κάνοντάς τους μέρος του ίδιου σώματος με νοοτροπία αυθεντικής συνεισφοράς. Θα είναι ένα μοντέλο που θα βοηθήσει την καθημερινότητα όλων.

Ένα στοιχείο που διακρίνει τα θρησκευτικά κινήματα είναι η κυκλική τους εμφάνιση με περιόδους ηρεμίας και ανάδυσης. Οι εκδηλώσεις θρησκευτικής ανάδυσης αντιστοιχούν σε περιόδους έντονης πνευματικής, κοινωνικής και πολιτικής κρίσης. Για ένα δυτικό κόσμο που τον απασχολούν τα αυξανόμενα οικονομικά προβλήματα και τα ζητήματα ασφάλειας, η ισλαμική πρόκληση ήταν απρόβλεπτη. Μέχρι τότε ωστόσο πολλοί θεωρητικοί όπως ο Μαρξ, ο Βέμπερ και ο Ντυρκέμ είχαν προειδοποιήσει και υποστηρίξει ότι η κοινωνική και οικονομική αποστέρωση προκαλεί αύξηση της θρησκευτικής αφοσίωσης, κάτι που παρατηρήθηκε έντονα στις μεγάλες ευρωπαϊκές χώρες τις τελευταίες δεκαετίες⁴⁹. Οι υποστηρικτές λοιπόν του ισλαμικού φονταμενταλισμού βρήκαν την κατάλληλη ευκαιρία χρονικά για να δράσουν. Η εμφάνιση των κινήματων του στις διάφορες μουσουλμανικές χώρες χρονολογείται στα τέλη της δεκαετίας του '70 και στις αρχές του '80. Απορρίπτοντας τις δυτικές ή άλλης προέλευσης επιρροές και εμμένοντας στις δικές τους παραδοσιακές ισλαμικές ιδέες θα έρθουν σε σύγκρουση με τους εκσυγχρονιστές ισλαμιστές οι οποίοι επιζητούσαν την μεταρρύθμιση του Ισλάμ και την προσαρμογή του στη σύγχρονη ζωή. Εκδηλώθηκε δηλαδή ως έκφραση αντίδρασης στο κύμα δυτικής διείσδυσης στο μουσουλμανικό χώρο αλλά και στις προαναφερθείσες προθέσεις τμήματος της μουσουλμανικής ηγεσίας να υιοθετήσει πολιτικές μεταρρυθμίσεων προς την κατεύθυνση του εκδυτικισμού. Αγώνιζονται εναντίον των «άλλων» τους οποίους θεωρούν φορείς της διαφθοράς, αγώνιζονται στο όνομα του θεού για ένα σκοπό που επειδή είναι ιερός δεν είναι δυνατόν να μην επιτευχθεί. Στο πεδίο της διεθνούς πολιτικής απορρίπτουν τις θεωρίες των διεθνών σχέσεων λόγω της δυτικής τους καταγωγής και προσβλέπουν στη δημιουργία μιας «υγιούς» ισλαμικής σφαίρας πολιτισμού και οικονομικών συναλλαγών. Όπως τελικά αποδεικνύεται, η θρησκεία είναι η πιο ευγενής αλλά και η πιο δηλητηριώδης από τις δυνάμεις που εμπνέουν το σύγχρονο τζιχάντ. Από την άλλη, οι δυτικές κοινωνίες έδειξαν

⁴⁷ Παπαγεωργίου, Φ.-Σαμούρης,Α.(2012), Ισλαμισμός και Ισλαμοφοβία: Πέρα από την προκατάληψη, εκδόσεις Ταξιδευτής, Αθήνα

⁴⁸ Ramadan, T. (2004), *Western Muslims and the Future of Islam*, Oxford University Press, New York

⁴⁹ Dekmejian, H. R. (2007), *Επαναστατημένο Ισλάμ: Ο φονταμενταλισμός στον αραβικό κόσμο*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

αμήχανες να αξιολογήσουν τις πραγματικές διαστάσεις του φαινομένου του ισλαμικού φονταμενταλισμού κατά τα πρώτα στάδια εμφάνισής του και ανέτοιμες να το αντιμετωπίσουν με βάση μια συγκροτημένη και ολοκληρωμένη στρατηγική⁵⁰. Ίσως γιατί για τους πολίτες των δυτικών κοινωνιών αλλά και για ένα μεγάλο μέρος των ηγετικών ελίτ τους, ο μουσουλμανικός κόσμος φάνταζε απόμακρος και αποκομμένος από την κινητικότητα που επικρατούσε στον υπόλοιπο κόσμο⁵¹.

Το σύγχρονο Ισλάμ στην Ευρώπη

Αναφερόμενοι όμως στους μουσουλμάνους θα πρέπει να τονίσουμε ότι αποτελούν τη μεγαλύτερη θρησκευτική μειονότητα στη Δυτική Ευρώπη, άμεση συνέπεια -όπως τονίσαμε και προηγουμένως- της μετανάστευσης από τις δυτικοευρωπαϊκές αποικίες στην Ασία, την Αφρική και την Καραϊβική που αναπτύχθηκε κυρίως στις αρχές ης δεκαετίας του 1960. Ο συνολικός αριθμός των μουσουλμάνων στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2010 ήταν περίπου 19 εκατ. (3,8%). Αποτελούν το 6% του συνολικού πληθυσμού της Ευρώπης.⁵² Σύμφωνα με το Pew Research Center's Forum για την θρησκεία και τη δημόσια ζωή, υπολογίζεται ότι 44 εκατομμύρια μουσουλμάνοι ζουν στην Ευρώπη με τις προβλέψεις να θέλουν μέχρι το 2030 ο αριθμός αυτός να αυξηθεί στα 58 εκατομμύρια⁵³. Θεωρείται πλέον η ταχύτερα αναπτυσσόμενη θρησκεία στην Ευρώπη τόσο λόγω της ραγδαίας αύξησης της μετανάστευσης όσο και λόγω των ποσοστών των γεννήσεων⁵⁴. Η αφομοίωση τέτοιου είδους μεταναστευτικών πληθυσμών ήταν αναπόφευκτη κυρίως στις μητροπολιτικές περιοχές των ευρωπαϊκών κρατών. Οι περισσότεροι είχαν αποδημήσει με την πεποίθηση ότι θα επιτρέψουν. Όμως ο επαναπατρισμός αποδείχτηκε δυσκολότερος από την μετανάστευση και ακόμα περισσότερο για τη δεύτερη μεταναστευτική γενιά. Μια από τις χώρες αυτές που δέχτηκε και δέχεται έντονη μεταναστευτική πίεση (ακόμα και πρόσφατα με την Αραβική Άνοιξη) είναι η Γαλλία. Το μουσουλμανικό τμήμα του γαλλικού πληθυσμού αποτελείτο κυρίως από άτομα και οικογένειες προερχόμενες από τη Β.Αφρική. Μια έρευνα του 2000 που διεξήχθη από το French High Council on Integration κατένειμε τον πληθυσμό των μουσουλμάνων ως εξής: Αλγερινοί(1.5 εκατ), Μαροκινοί (1 εκατ.), Τυνήσιοι (500000), Τούρκοι (350000), υποσαχάριοι Αφρικανοί (250000), μουσουλμάνοι από την Μέση Ανατολή

⁵⁰ Αντιμετώπιζαν τις εξελίξεις που συντελούνταν στο μουσουλμανικό κόσμο με σχετικά χαμηλό βαθμό ενδιαφέροντος και τις παρακολουθούσε μόνο στο μέτρο που αυτές μπορούσαν να επιδράσουν στους ευρύτερους συσχετισμούς δυνάμεων.

⁵¹ Βαρβιτσιώτης,Ι.Μ. (2008), Τυφλοί στρατοί: Η Δύση και η απειλή του ισλαμικού φονταμενταλισμού, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα

⁵² Islam in Europe. http://en.wikipedia.org/wiki/Islam_in_Europe (τελευταία πρόσβαση: 27/02/2013)

⁵³ The Future of the Global Muslim Population, <http://www.pewforum.org/2011/01/27/the-future-of-the-global-muslim-population/> (τελευταία πρόσβαση: 27/02/13)

⁵⁴ Muslims in Europe: Country guide, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4385768.stm> (τελευταία πρόσβαση: 11/12/13)

όπως Άραβες, Κούρδοι και Ιρανοί (400000)⁵⁵. Σε μεγάλα αστικά κέντρα όπως του Παρισιού, της Μασσαλίας, της Λυών και της Lille η μουσουλμανική παρουσία είναι εντονότερη. Πιο συγκεκριμένα, στη Μασσαλία που βρίσκεται πλησιέστερα από οποιαδήποτε άλλη πόλη στην ακτογραμμή της Β.Αφρικής περίπου 200000 υπολογίζεται ότι είναι ο αριθμός των μουσουλμάνων. Αν και η ανεργία ήταν ένα σοβαρό εθνικό θέμα από τη δεκαετία του 1990 και έπειτα, ακόμα πιο σοβαρό και μεγάλο υπήρξε για τις μουσουλμανικές κοινότητες. Το 1999 ενώ η ανεργία άγγιζε το 10,2% στη Γαλλία, ανάμεσα σε μουσουλμάνους της Β.Αφρικής το ποσοστό ανερχόταν στο 33%. Κάνοντας μια σύγκριση την ίδια χρονική περίοδο στα ποσοστά ανεργίας ατόμων ευρωπαϊκής καταγωγής και μη ευρωπαϊκής παρατηρούμε τα εξής: Ισπανοί (8,5%), Πορτογάλοι (8%), Αλγερινοί(32,5%) και Μαροκινοί(38%). Αξίζει να αναφέρουμε ότι το 58,2% των Μαροκινών και το 48,7% των Αλγερινών εργαζόταν σε βιομηχανίες ως εργάτες(blue-collar). Σε έρευνα που διεξήχθη από το πανεπιστήμιο του Παρισιού διαπιστώθηκε ότι ένας Βορειοαφρικανός είχε πέντε φορές λιγότερες πιθανότητες να λάβει θετική απάντηση σε αγγελίες εργασίας που αφορούσε σε θέση πωλητή. Σε αυτό βέβαια έπαιξε ρόλο και τα χαμηλά επίπεδα μαθησιακών επιδόσεων μιας και οι περισσότεροι μετανάστες και οι απόγονοι υπηκόων τρίτων χωρών εμφάνισαν μικρότερα ποσοστά ολοκλήρωσης της βασικής εκπαίδευσης. Τα στατιστικά στοιχεία αυτά καταδεικνύουν ότι η Γαλλία τελικά δεν ήταν προετοιμασμένη αρκετά στο να δεχτεί μια τόσο μεγάλη αύξηση του ισλαμικού πληθυσμού σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα.

Παρά την αύξηση της μετανάστευσης μουσουλμανικών πληθυσμών, η γαλλική κυβέρνηση συνεχίζει να απορρίπτει τα αιτήματά τους για την διάθεση δημόσιων πόρων που θα βοηθήσουν στην δημιουργία και διαχείριση δημόσιων σχολείων. Παρόμοια στάση κρατάει για την κατασκευή τζαμιών και τη συντήρηση αποκλειστικών μουσουλμανικών τμημάτων σε νεκροταφεία των γαλλικών πόλεων⁵⁶. Μια από τις μεγαλύτερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μουσουλμάνοι στη Γαλλία αλλά και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες αφορά στη διαδικασία ταφής των συγγενών τους στα δημόσια νεκροταφεία. Στη Δανία υπάρχουν 250000 μουσουλμάνοι. Όμως δεν υπάρχουν ισλαμικά νεκροταφεία. Άρα, οι οικογένειες θα πρέπει να στέλνουν τους συγγενείς που απεβίωσαν πίσω στις χώρες καταγωγής για να ταφούν. Εναλλακτικά, μπορούν να διαπραγματευτούν με τους τοπικούς λουθηριανούς πάστορες προκειμένου να λάβουν την άδεια ταφής σε τοπικό νεκροταφείο σε σημείο που ονομάζεται 'non-believers'. Προς το παρόν, πέντε νεκροταφεία τα οποία ανήκουν στην εθνική λουθηριανή εκκλησία έχουν δημιουργήσει ειδικούς τομείς στους οποίους μπορούν να ταφούν μουσουλμάνοι⁵⁷. Οι μέχρι τώρα διαμάχες σχετικά με την ταφή των μουσουλμάνων είναι πολύ συχνό φαινόμενο σε όλη την Ευρώπη. Εκτός από την Σουηδία, που πρόσφατα εξέδωσε οδηγίες για όλα τα συμβούλια εκκλησιών να εργαστούν με τους τοπικούς ιμάμηδες

⁵⁵ Pauly, R.J.(2004), *Islam in Europe: Integration or Marginalization*, Ashgate Pub Ltd.

⁵⁶ Pauly, R.J.(2004), *Islam in Europe: Integration or Marginalization*, Ashgate Pub Ltd.

⁵⁷ Klausen, J. (2005), *The Islamic Challenge: Politics and Religion in Western Europe*, Oxford University Press, Oxford,

προκειμένου να διευκολύνουν τις πρακτικές ταφής των Μουσουλμάνων, κανένας νόμος δεν ορίζει την ισότιμη πρόσβαση στην θρησκευτική ταφή. Στη Γαλλία και στη Δανία, τα νεκροταφεία ανήκουν στα Δημαρχεία άρα υπόκεινται στον έλεγχο των δημάρχων.

Σε ό,τι αφορά τους ισλαμικούς χώρους προσευχής, υπάρχουν περίπου 250 στη Σουηδία, 150 στη Δανία, 400 στην Ολλανδία και περίπου 1500 στη Μ.Βρετανία. Στη Γερμανία ο αριθμός των ισλαμικών χώρων προσευχής υπολογίζεται σε 2600. Στη Γαλλία τα λιγοστά τζαμιά (εννέα στον αριθμό) μπορούν να φιλοξενήσουν μέχρι 1000 πιστούς. Τέσσερα τζαμιά βρίσκονται στο Παρίσι, δύο στη Λίλ και από ένα σε Λυόν, Μασσαλία και Ρεμ. Στη Μασσαλία μάλιστα, το τζαμί πρέπει να εξυπηρετήσει σχεδόν 250000 μουσουλμάνους που θέλουν να προσευχηθούν. Γι' αυτό ίσως και οι περισσότεροι μουσουλμάνοι στη Γαλλία απευθύνονται στους 1700 ισλαμικούς χώρους προσευχής. Υπάρχει τουλάχιστον ένας ιμάμης σε κάθε τέμενος και σε αρκετές περιπτώσεις δύο ή τρεις. Πολλά τέμενη δεν έχουν ιμάμη αλλά Khatib, κάποιον που ηγείται της προσευχής της Παρασκευής καθώς δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν οικονομικά. Γενικά πάντως, οι γάλλοι μουσουλμάνοι δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ριζοσπαστικοί ως προς το Ισλάμ πλην εξαιρέσεων. Οι περισσότεροι δεν προσεύχονται κάθε μέρα ή δεν παρευρίσκονται στην προσευχή της Παρασκευής στο τζαμί ή στο χώρο προσευχής. Σε έρευνα που είχε πραγματοποιηθεί το 1994, μόνο το 31% των μουσουλμάνων προσεύχεται καθημερινά στη Γαλλία ενώ μόνο το 16% παρευρισκόταν στην εβδομαδιαία προσευχή⁵⁸. Πάντως θα πρέπει να προσθέσουμε ότι κατά κανόνα οι θρησκείες των εθνικών μειονοτήτων διατηρούν υψηλότερα επίπεδα συμμετοχής απ' ό,τι εκείνες της πλειοψηφίας. Ίσως γιατί η συμμετοχή σε δημόσιες πράξεις λατρείας έχει μειωθεί στο ελάχιστο στις περισσότερες χώρες ή γιατί ένα ισχυρό πλεονέκτημα της θρησκείας για τις μειονότητες είναι η ικανότητα να παρέχει ταυτότητα. Οι σύγχρονοι ευρωπαίοι φαίνεται να θέλουν απλώς να γνωρίζουν ότι η θρησκεία είναι εκεί και πως οι εκκλησίες συνεχίζουν να υπάρχουν ακόμα και αν οι ίδιοι δεν περνούν πολύ χρόνο σε αυτές. Σε αντίθεση με τους μουσουλμάνους, είναι ευρέως διαδεδομένο στην σύγχρονη Ευρώπη το να 'πιστεύεις χωρίς να ανήκεις'. Είναι φανερά χαλαρωμένη η έννοια πλέον του δεσμού αυτού με μια βαθύτερη πηγή νοήματος, με την θρησκευτική πίστη που μένει όταν κάθε επιμέρους πεποίθηση αμφισβητείται⁵⁹.

Στη Μ.Βρετανία, τη Γαλλία και την Ολλανδία οι αποικίες πάντοτε ήταν η πιο σημαντική πηγή μετανάστευσης. Η Αλγερινή ανεξαρτησία που συντελέστηκε το 1962 καθώς και εκείνη του Σουρινάμ το 1975 ήταν μερικά από τα γεγονότα που συνέβαλαν στην αύξηση των μεταναστευτικών ροών προς τις χώρες αυτές. Καθένα από τα μεταναστευτικά κύματα επέφερε δευτερεύουσα μετανάστευση με επανενώσεις οικογενειών. Στη Μ.Βρετανία, ο περιορισμός της μετανάστευσης το 1962 είχε τα αντίστροφα αποτελέσματα καθώς οι ήδη

⁵⁸ Pauly, R. J. (2004), *Islam in Europe: Integration or Marginalization*, Ashgate Pub Ltd.

⁵⁹ MARQUAND, D.- NETTLER, L. R. (επιμ.)(2003), *Θρησκεία και Δημοκρατία*, μτφρ. Φ. Τερζάκης, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, σελ.192

υπάρχοντες μετανάστες αποφάσισαν να φέρουν τις οικογένειές τους όσο μπορούσαν. Η πρώτη φουρνιά εργατών-μεταναστών δεν είχε τα απαιτούμενα προσόντα κυρίως μόρφωσης και εμπειρίας ώστε να γίνουν πολιτικοί ηγέτες. Την περίοδο 1989-1992 ακολούθησε ένα νέο μεταναστευτικό κύμα, αυτή την φορά πολιτικών προσφύγων. Οι μισοί από τους μουσουλμάνους της Δανίας ήρθαν ως πολιτικοί πρόσφυγες. Το άλλο μισό είναι μετανάστες που αναζήτησαν εργασία -Τουρκικής κυρίως καταγωγής- οι οποίοι έφτασαν στη χώρα πριν 30-40 χρόνια. Στο Ηνωμένο Βασίλειο εκτιμάται ότι ζει 1.6 εκατομμύρια μουσουλμάνοι. Μεταξύ 2001-2009 ο μουσουλμανικός πληθυσμός αυξήθηκε περίπου 10 φορές πιο γρήγορα από ό,τι το υπόλοιπο του πληθυσμού. Έχει άλλωστε μια μακρά ιστορία με το μουσουλμανικό στοιχείο, σχέσεις του οποίου εντοπίζουμε από τον Μεσαίωνα και έπειτα. Το Ηνωμένο Βασίλειο είναι μια χώρα που υποστηρίζει την πολυπολιτισμικότητα, δέχεται όλους του πολιτισμούς και θεωρεί ότι έχουν ίση αξία ενώ πάντα επίκαιρο θέμα της κυβέρνησης παραμένει το θέμα των μειονοτήτων. Είναι άλλωστε η μοναδική χώρα που δημοσιεύει στοιχεία ποινικής δικαιοσύνης βάσει των οποίων στοιχειοθετείται ότι θύματα εγκλημάτων μίσους πέφτουν ειδικά οι Μουσουλμάνοι. Και το συγκεκριμένο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιμετωπίζει υψηλά ποσοστά ανεργίας σε ότι αφορά τους Μουσουλμάνους καθώς είναι πολύ υψηλότερα από εκείνα ατόμων και των δύο φίλων, οποιαδήποτε άλλης θρησκείας. Στη δε Ιρλανδία, η απογραφή του 2002 αποκάλυψε ότι οι Μουσουλμάνοι πλήττονται από την ανεργία σε ποσοστό 11% έναντι ποσοστού 4% από το οποίο πλήττονται οι Ιρλανδοί. Στην Ολλανδία το μουσουλμανικό στοιχείο αγγίζει το 5,8% του συνολικού πληθυσμού. Είναι μια χώρα που επίσης ευνοεί την πολυπολιτισμικότητα ωστόσο η ενσωμάτωση των μουσουλμάνων παραμένει μια ανησυχία για την κυβέρνηση λόγω του υψηλού ποσοστού εγκληματικότητας και ανεργίας. Μάλιστα, μεταξύ της περιόδου 2005 και 2010 πάνω από πολλά περιστατικά περιγράφονται (βανδαλισμοί και εμπρησμοί τεμενών) σε βιβλίο της Van Der Valk για την ισλαμοφοβία και τις διακρίσεις στην χώρα ενώ δεν είναι λίγες και οι περιπτώσεις που σημειώνονται μέσω διαδικτύου. Μια επίσης χώρα με έντονες τις καταβολές του μουσουλμανικού στοιχείου εδώ και αιώνες είναι η Ισπανία και λόγω της γεωγραφικής της θέσης. Το κράτος αναγνωρίζει το Ισλάμ παρέχοντας τα αντίστοιχα προνόμια όπως τη διδασκαλία του Ισλάμ στα σχολεία και τις θρησκευτικές εορτές. Η επίσημη εκπροσώπηση των μουσουλμάνων γίνεται μέσω της «Ισλαμικής Επιτροπής της Ισπανίας» η οποία αποτελείται από αντιπρόσωπους των μεγαλύτερων μουσουλμανικών ενώσεων της χώρας. Ωστόσο μετά τις βομβιστικές επιθέσεις του 2004 που κλόνησε ολόκληρη την ισπανική κοινωνία από ριζοσπάστες ισλαμιστές, η κυβέρνηση επαναπροσδιόρισε τα θέματα ασφαλείας και μετανάστευσης. Τέλος δυο ακόμα χώρες που ο μουσουλμανικός πληθυσμός αυξάνεται ραγδαία είναι η Ελβετία (4,2% επί του συνολικού πληθυσμού) και η Αυστρία (4,1%) στην οποία μάλιστα το Ισλάμ έχει αναγνωριστεί επίσημη θρησκεία εδώ και πολλά χρόνια και διδάσκεται στα σχολεία. Μάλιστα το μισό του συνολικού μουσουλμανικού πληθυσμού έχει αποκτήσει την αυστριακή ιθαγένεια, απολαμβάνοντας πλήρη δικαιώματα ως πολίτες του αυστριακού κράτους. Οι επίσημες έρευνες δεν υπολογίζουν τους παράνομους μετανάστες που στα πρόσφατα χρόνια έχουν φτάσει από χώρες όπως η Αλβανία, Αλγερία, Μαρόκο και Νιγηρία. Μόνο στην Ισπανία την τελευταία δεκαετία έχουν εισέλθει περίπου 4 εκατομμύρια ενώ στη Γερμανία η παράνομη

μετανάστευση υπολογίζεται από 0,6 έως 1,5 εκατομμύριο, μεγάλο ποσοστό των οποίων είναι μουσουλμάνοι⁶⁰.

Στην Ευρώπη το Ισλάμ φθάνει κλεισμένο μέσα στις βαλίτσες των μουσουλμάνων μεταναστών. Έχει καταλήξει πλέον να είναι η μεγαλύτερη θρησκευτική μειονότητα στην Ευρώπη και υπάρχουν περισσότεροι μουσουλμάνοι απ' ό,τι καθολικοί στην προτεσταντική βόρεια Ευρώπη όπως και περισσότεροι μουσουλμάνοι απ' ό,τι προτεστάντες στον καθολικό Νότο. Αριθμούν πολύ μεγαλύτερο αριθμό από τους εβραίους της Ευρώπης. Συνθέτουν ένα ανομοιογενές συνονθύλευμα διαφορετικών εθνοτήτων, γλωσσών και θρησκευτικών τάσεων, πολιτισμικών παραδόσεων και πολιτικών πεποιθήσεων. Θα συναντήσει κάποιος μουσουλμάνους της Τουρκίας, της Βορείου Αφρικής, της Μέσης Ανατολής, του Πακιστάν, του Μπαγκλαντές και της πρώην Γιουγκοσλαβίας, όλοι τόσο διαφορετικοί που τους ενώνει μια κοινή θρησκεία. Οι περισσότεροι από τους μουσουλμάνους που βρίσκονται στο ευρωπαϊκό πολιτικό σύστημα δεν ανήκουν στους θρησκευτικούς φονταμενταλιστές. Δεν εμμένουν στην ανάγνωση του Κορανίου ούτε στοχεύουν να φτιάξουν ένα ευρωπαϊκό Χαλιφάτο. Βλέπουν το Ισλάμ σαν κάτι ιδιαίτερα σημαντικό στην προσωπική τους ζωή. Γι' αυτό και η πιο προφανής απαίτησή τους σε κάθε ευρωπαϊκή χώρα είναι ο αγώνας για την ισότητα δικαιωμάτων. Γι' αυτό οργανώνονται σε τοπικό και εθνικό επίπεδο προκειμένου να βρίσκονται σε θέση να διαπραγματευτούν δικαιώματα ανάλογα αυτών που απολαμβάνουν οι χριστιανικές ομάδες. Οι εκλεγμένοι μουσουλμάνοι πολιτικοί θεωρούν ότι θα πρέπει να διατεθούν δημόσιοι πόροι για την δημιουργία ισλαμικών σχολείων ή την εκπαίδευση των ιμάμηδων την οποία θεωρούν αναγκαία. Έτσι θα αποτρέψουν χώρες όπως η Σαουδική Αραβία και η Τουρκία στο να ασκούν επιρροή στην μουσουλμανική κοινότητα. Πολλές φορές έχουν εκφράσει τη δυσαρέσκειά τους για τις υποψίες σχετικά με τα κίνητρα τους, κουράστηκαν να δηλώνουν την προθυμία τους να δέσουν το Ισλάμ με τις δυτικές δημοκρατικές αρχές. Δηλώνουν ότι τα ΜΜΕ και οι εξτρεμιστές συνωμοτούν για να περάσει μια κακή εικόνα του Ισλάμ. Μέχρι τώρα πάντως, το Ισλάμ έχει την μεταχείριση, μέσα από τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενός ζητήματος μετανάστευσης μέσα από μια κοινωνικοοικονομική προσέγγιση ανεξάρτητα από την θρησκευτική του προσέγγιση. Οι πρώτες προσπάθειες πολιτικών μετανάστευσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκάλεσαν και μια πρώτη διάρθρωση του μουσουλμανικού ενδιαφέροντος σε αυτό το επίπεδο⁶¹.

Θα πρέπει να τονίσουμε σε αυτό το σημείο ότι οι περισσότεροι εκ των εκλεγμένων μουσουλμάνων πολιτικών είναι πολιτικοί πρόσφυγες, πολλές φορές ριζοσπαστικοί αλλά κυρίως διαφωνούντες με τα όσα συμβαίνουν στον ισλαμικό κόσμο και συμμετέχοντες σε δημοκρατικές κινήσεις. Γενικότερα, οι μουσουλμάνοι υπο-εκπροσωπούνται στην πολιτική και

⁶⁰ Klausen, J. (2005), *The Islamic Challenge: Politics and Religion in Western Europe*, Oxford University Press, Oxford, σελ.6

⁶¹ Al-Azmeh, A. & Fokas, E. (2007), *Islam in Europe: Diversity, Identity and Influence*, Cambridge University Press, Cambridge

όχι μόνο σκηνή της Ευρώπης. Λιγότερο από 30 μέλη ευρωπαϊκών κοινοβουλίων είναι μουσουλμάνοι αν και αριθμούν τόσα εκατομμύρια στην Ευρώπη⁶². Με περιορισμένη πολιτογράφηση, τα πολιτικά κόμματα μπορούν να συνεχίσουν να αγνοούν τους μουσουλμάνους ψηφοφόρους με ελάχιστο πολιτικό κόστος. Το ποσοστό των μουσουλμάνων ψηφοφόρων που είναι υπήκοοι ποικίλει μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών. Πιο συγκεκριμένα, στις περισσότερες χώρες μόνο το 10-25% εξ αυτών μπορεί να ψηφίσει. Εξαιρέση αποτελεί η Ολλανδία όπου το 50% των Τούρκων και των Μαροκινών κατέχουν ολλανδική υπηκοότητα και μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στις εκλογές. Οι Δανία και η Σουηδία επίσης, επιτρέπουν σε άτομα ξένων εθνικοτήτων που έχουν συμπληρώσει τις απαιτούμενες προϋποθέσεις διαμονής να ψηφίζουν στις τοπικές εκλογές. Η Δανία έχει 3,5 εκατομμύρια εκλόγιμους ψηφοφόρους αλλά υπάρχουν 250.000 αλλοδαποί με μακροχρόνια παραμονή(7%) που δεν μπορούν να ψηφίσουν στις εθνικές εκλογές. Στην Ιταλία αντίθετα, λιγότερο από το 10% είναι εκλόγιμοι. Στη Γερμανία, λιγότεροι από 500.000 εκ των 3,2 εκατομμυρίων μουσουλμάνων κατοίκων είναι πολιτογραφημένοι πολίτες με δικαίωμα ψήφου. Στη Μεγάλη Βρετανία, οι μισοί περίπου των κατοίκων που κατάγονται από το Μπανγκλαντές, το Πακιστάν και την Ινδία έχουν γεννηθεί στη χώρα και είναι πολίτες ενώ τα 3/4 περιγράφουν τον εαυτό τους ως Άγγλο, Βρετανό, Σκοτσέζο ή Ουαλλό.

Παρά τα εμπόδια, ο αριθμός των μουσουλμάνων στα κοινοβούλια και την τοπική αυτοδιοίκηση έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Οι δημοκρατίες δοκιμάζονται από την ικανότητά τους να ανταποκριθούν στις ανάγκες και στις απαιτήσεις νέων κοινωνικών ομάδων και από την ικανότητά τους να ενσωματώσουν νέες ελίτ που εκπροσωπούν αυτές τις απαιτήσεις. Και πρέπει να προσπαθούν καθημερινά στο να εκλείπουν κάθε είδους διάκριση απέναντι σε μειονότητες όπως οι ευρωπαίοι μουσουλμάνοι ενώ θα πρέπει με κάθε τρόπο να καταπολεμή τον ρατσισμό και τα κρούσματα ισλαμοφοβίας. Γιατί καθημερινά υφίσταται διακριτική μεταχείριση σε τομείς όπως της απασχόλησης, της εκπαίδευσης και της στέγασης⁶³. Η συμπεριφορά αυτή προς τους μουσουλμάνους μπορεί να τοποθετηθεί σε ένα γενικότερο πλαίσιο ξενοφοβίας και ρατσισμού κατά των μεταναστών και των μειονοτήτων. Ίσως πολλά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μουσουλμάνοι είναι προϊόν των ευρωπαϊκών δομών γύρω από την άσκηση της πίστης. Δυσκολίες έχουν βρει όμως και οι χριστιανικές εκκλησίες στο πως θα προσεγγίσουν το «μουσουλμανικό θέμα». Υπήρχαν απόψεις που υποστήριζαν ότι θα πρέπει να γίνει σεβαστό το Ισλάμ ως μια από τις τρεις μονοθεϊστικές θρησκείες, μια θρησκεία του «Αβραάμ». Ωστόσο, κάποιοι άλλοι υποστήριζαν την «σύγκρουση των πολιτισμών» και την άποψη ότι δεν πρέπει να εμπιστευτούν τους μουσουλμάνους καθώς είναι μια αδιάλλακτη θρησκεία.

⁶² Klausen, J. (2005), *The Islamic Challenge: Politics and Religion in Western Europe*, Oxford University Press, Oxford

⁶³ European Monitoring Center on Racism and Xenophobia, «Muslims in the European Union: Discrimination and Islamophobia» http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1936-EUMC-highlights-EL.pdf (τελευταία πρόσβαση: 18/10/2012)

Το νόημα του τζιχάντ στη μουσουλμανική πίστη

Τι εννοούμε όμως με τον όρο τζιχάντ και ποιες είναι οι κύριες προεκτάσεις του στην σύγχρονη εποχή; Ίσως να αποτελεί από τους πιο παρεξηγημένους όρους του Ισλάμ καθώς η λανθασμένη πολλές φορές χρήση της παραπέμπει πλέον τους ανθρώπους στον πόλεμο και την τρομοκρατία. Οι ίδιοι οι μουσουλμάνοι θεωρούν ότι έχει γίνει εσκεμμένη κατάχρηση του όρου «Τζιχάντ» προκειμένου να πλάσει περίεργες εικόνες βίαιων Μουσουλμάνων, που αναγκάζουν τον κόσμο να υποταχθεί στην κόψη του σπαθιού. Αυτός ο μύθος έχει επικρατήσει μέσω των αιώνων από την εποχή των Σταυροφοριών⁶⁴. Πράγματι αναφέρεται στον αγώνα για την υπεράσπιση και την εξάπλωση της μουσουλμανικής πίστης. Το τζιχάντ αποτελεί για τον οπαδό του Ισλάμ ένα ατομικό, πνευματικό καθήκον του ως προς την πίστη του, στην εκπλήρωση του οποίου οφείλει να ανταποκριθεί αν πράγματι θέλει να αποδειχθεί άξιος των δεσμεύσεών του απέναντι στο Θεό. Σύμφωνα με τις διδαχές του Προφήτη, αποτελεί υποχρέωση του κάθε πιστού μουσουλμάνου ο οποίος θα πρέπει να είναι πρόθυμος να προσφέρει ακόμα και τον ίδιο του τον εαυτό όταν ξεκινήσει ο αγώνας, Ο Μωάμεθ συνδέει τη σημασία του τζιχάντ με μια σειρά ωφελημάτων στην ανταπόκριση στο χρέος αυτό.

Το τζιχάντ έχει όμως και μια άλλη εξίσου σημαντική έννοια στη μουσουλμανική πίστη. Το «τζιχάντ αλ-ναφς» που είναι ο εσωτερικός αγώνας κάθε πιστού να διαγάγει ένα αξιοπρεπή βίο και να παραμένει μακριά από τους καθημερινούς πειρασμούς, να εναντιώνεται σε αυτούς. Είναι μια έντονα φορτισμένη λέξη που στην πιο ήπια μορφή της υποδηλώνει ένα είδος ισλαμικού ζήλου και πίστης⁶⁵. Έχει μια πνευματική διάσταση ενός αγώνα στο εσωτερικό της ανθρώπινης φύσης ως πάλη μεταξύ του καλού και του κακού, η πάλη για την αρετή και την αυτοπειθαρχία. Δεν επιβάλλει -ούτε καν επιτρέπει- άμεση επιθετική συμπεριφορά ενάντια σε μη μουσουλμάνους. Η απόδοση «ιερός πόλεμος» που έχει επικρατήσει δεν είναι η καλύτερη δυνατή. Ορθότερα θα μπορούσε να αποδοθεί ως μια «προσπάθεια» σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο, να προσεγγιστεί η ισλαμική τάξη πραγμάτων που αναφέρουν οι ιερές γραφές⁶⁶. Υπάρχει βέβαια και η άποψη ότι το τζιχάντ είναι «raḥma»-μια πράξη ελέους από τον Αλλάχ για να την ασκούν όλοι οι άνθρωποι. Πολεμώντας τους μη μουσουλμάνους, μπορεί να τους βοηθήσει να γίνουν μουσουλμάνοι και να τους σώσει από την πυρά της κολάσεως⁶⁷. Γι' αυτούς που υποστηρίζουν την συγκεκριμένη άποψη, το τζιχάντ είναι μια διαρκής διαδικασία πολέμου. Σε αυτούς ανήκει και ο Bernard Lewis ο οποίος υποστηρίζει ότι «για το μεγαλύτερο τμήμα της καταγραφείσας

⁶⁴Τί λέει το Ισλάμ για την τρομοκρατία , http://d1.islamhouse.com/data/el/ih_articles/single/el_What_Does_Islam_Say_About_Terrorism.pdf (τελευταία πρόσβαση 02/05/14)

⁶⁵ Μπάρμπερ, Μ. (1998), Ο Κόσμος των Μας κόντρα στους Τζιχάντ, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα

⁶⁶ Μακρής, Γ. (2004), Ισλάμ: Πεπιοθήσεις, πρακτικές και τάσεις, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα

⁶⁷ Dekmejian, H.R. (2007), Επαναστατημένο Ισλάμ: Ο φονταμενταλισμός στον αραβικό κόσμο, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

ιστορίας του Ισλάμ, η λέξη τζιχάντ χρησιμοποιούνταν κυρίως με στρατιωτική έννοια» ενώ όσοι Μουσουλμάνοι σκοτωθούν στο τζιχάντ αποκαλούνται «μάρτυρες»⁶⁸. Στην περίπτωση αυτή το τζιχάντ, ερμηνεύεται ως μια στρατιωτική προσπάθεια για να τεθεί τέρμα στις παραβιάσεις των δικαιωμάτων των άλλων ή σε οποιαδήποτε άλλη επιθετική πράξη. Αγωνίζεται ενάντια στην αδικία ενώ επιτρέπει την ένοπλη αυτοάμυνα ή την τιμωρία της τυρρανίας και εκμετάλλευσης⁶⁹. Υπάρχει το επιθετικό τζιχάντ (jihad al-taleb) (αναφέρεται στην εξάπλωση του Ισλάμ με κάθε τρόπο) και το αμυντικό τζιχάντ(jihad al-dafi). Εάν κάποιος δεν είναι σε θέση να κινήσει επιθετικό τζιχάντ, τότε καταφεύγει στο αμυντικό τζιχάντ όπως έκανε η Αλ Κάιντα την 11^η Σεπτεμβρίου προκειμένου να αντισταθεί στην καταπίεση των ΗΠΑ. Στο αμυντικό τζιχάντ οι μουσουλμάνοι δεν οφείλουν να διεξάγουν πόλεμο για την επικράτηση κατά των απίστων αλλά οφείλουν να αντιδράσουν σε περίπτωση που η περιοχή τους δεχθεί επίθεση ή απειληθεί τόσο η ελευθερία τους όσο και η ύπαρξή τους. Ο τόπος στρατολόγησης και μύησης των νέων μαχητών του τζιχάντ είναι οι ευρωπαϊκές χώρες. Βέβαια η τρομοκρατική επίθεση αυτή δημιούργησε κάτι παράδοξο, αφού ενώ το Ισλάμ θεωρεί τον εαυτό του ως μια θρησκεία της ειρήνης και της θρησκευτικής , με την ενέργεια αυτή συνδέθηκε με τον φόνο⁷⁰. Και κάνουμε αυτή την παρατήρηση καθώς ο μουσουλμανικός χαιρετισμός επίσης είναι χαιρετισμός ειρήνης, που είναι συνεχής υπενθύμιση ότι η ειρήνη είναι ένας απ' τους βασικούς στόχους του Ισλάμ, που πρέπει πάντοτε να λαμβάνεται υπ' όψη. Κάθε Μουσουλμάνος τελειώνει τις προσευχές του, με τον χαιρετισμό της ειρήνης, στα δεξιά του και μετά τον επαναλαμβάνει στ' αριστερά του, πράγμα που συμβολίζει την Ισλαμική ευχή επικράτησης ειρήνης σ' όλο τον κόσμο.

Αναλύοντας τις διαφορετικές έννοιες που μπορεί να πάρει το τζιχάντ θα λέγαμε ότι ο αγώνας του είναι ένας αληθινός πόλεμος κατά των αξιών, της κουλτούρας και των θεσμών που συγκροτούν την φιλελεύθερη κοινωνία. Ακόμα και Άραβες φιλικά προσκείμενοι προς την Δύση αισθάνονται υποχρεωμένοι να εκφράσουν αμφιβολίες για τις αξίες της Δύσης. Ακολουθώντας λοιπόν το τζιχάντ ακολουθούν το θέλημα του θεού όπως αυτό αποτυπώνεται σε στίχους του Κορανίου στους οποίους θα αναφερθούμε παρακάτω⁷¹. Είναι μια προσπάθεια να φτιάξουν μια κοινωνία δίκαιη και να διαδώσουν το Ισλάμ μέσω του κηρύγματος και μέσω της οπλισμένης γροθιάς. Η επίτευξη του μπορεί να γίνει με την καρδιά (εσωτερικός αγώνας του ατόμου ενάντια στο κακό), την γλώσσα (αγώνας ενάντια στο κακό, μέσω του κηρύγματος) αλλά και με το σπαθί του Αλλάχ. Δεν πρέπει να λαμβάνει όμως την μορφή του προσηλυτισμού καθώς κάτι τέτοιο είναι αντίθετο στις αρχές του Ισλάμ. Σύμφωνα με τα λόγια του ίδιου του Προφήτη, η τζιχάντ είναι μια αποστολή δίχως τέλος η οποία θα τερματιστεί μόνο με την Ημέρα της Τελευταίας Κρίσης⁷². Όλοι αυτοί που υποστηρίζουν την

⁶⁸ Lewis,B.(2004), The Crisis of Islam: Holy War and Unholy Terror, Random House Trade Paperbacks, New York

⁶⁹ Αναφέρεται μέσα στο Κοράνι ως εξής «Επιτράπηκε σ' αυτούς, που αδικήθηκαν να πολεμήσουν...» [22/39].

⁷⁰ Ahmed, A.S.(2003), Islam under Siege, Polity Press, Cambridge

⁷¹ Παπαγεωργίου, Φ.-Σαμούρης, Α.(2012), Ισλαμισμός και ισλαμοφοβία, εκδόσεις Ταξιδευτής, Αθήνα

⁷² Σίνκλερ, Α.(2004), Ανατομία του Τρόμου: Ιστορία της τρομοκρατίας, εκδόσεις Ωκεανίδα, Αθήνα

επιλογή του ιερού πολέμου ανήκουν στο ακραίο κίνημα του λεγόμενου ριζοσπαστικού ή φονταμενταλιστικού Ισλάμ, εξτρεμιστικό παρακλάδι του οποίου είναι οι μαχητικές οργανώσεις αποκαλούμενες «τζιχαντικές». Έχουν ένα τύπο θρησκευτικότητας που είναι σε υψηλό βαθμό πολιτικοποιημένος χαρακτηρίζεται από επιθετικότητα απέναντι σε όσους δεν συμμερίζονται το όραμά τους και την ιστορία τους και είναι έτοιμοι να επιβάλλουν τον λόγο του θεού για της ισχύος. Από την άλλη, είναι στραμμένη στο παρελθόν και κοιτάζουν με καχυποψία και εχθρότητα κάθε νεωτερισμό. Η κύρια διαφορά ανάμεσα στους ιεροπολεμιστές (τζιχαντιστές) και στους άλλους ισλαμιστές είναι η εμμονή των εξτρεμιστών στη βίαια ανατροπή του υπάρχοντος διεθνούς συστήματος και την αντικατάστασή του από ένα οικουμενικό ισλαμικό κράτος. Εδώ έρχονται σε κόντρα με τους συντηρητικούς Μουσουλμάνους που θεωρούν ότι οι Ισλαμιστές στην προσπάθειά τους να προωθήσουν το Ισλάμ χρησιμοποιώντας βία γίνονται αποστάτες που διαφθείρουν μια φιλειρηνική θρησκεία⁷³. Ο Ουμάρ Μπακρί Μοχάμαντ, μέλος της Συριακής Μουσουλμανικής Αδελφότητας ο οποίος πρόσφατα συνελήφθη για προτροπή σε φόνο και φανερός υποστηρικτής του Λάντεν, υποστηρίζει ότι η με οποιονδήποτε τρόπο συμμετοχή σε δημοκρατικές διαδικασίες (είτε ψηφίζοντας είτε θέτοντας υποψηφιότητα για αξίωμα) είναι απαγορευμένη(χαράμ).

Η ιδέα της ύπαρξης διεθνούς δικαίου είναι απεχθής για τους τζιχαντιστές ακριβώς για τους ίδιους λόγους που είναι η δημοκρατία: επειδή αγνοεί τη σαρία και βασίζεται στο γεγονός ότι τα έθνη μπορούν να επινοούν όποιους νόμους θέλουν. Πιστεύουν ότι το όλο κατασκευάσμα από τους Δυτικούς δημιουργήθηκε προκειμένου να προστατέψουν τα δικά τους δικαιώματα και όχι για την απόδοση της πραγματικής δικαιοσύνης. Οι τζιχαντιστές θεωρούν ότι ο βασικός σκοπός του ΟΗΕ είναι να επιτρέψει στη Δύση να διατηρεί τον έλεγχο του παγκόσμιου πλούτου και των παγκόσμιων πόρων. Απορρίπτουν τις θρησκευτικές ελευθερίες καθώς η δικιά τους ερμηνεία μοναδικότητας επιτρέπει την ύπαρξη μιας μόνο θρησκείας. Είναι σαφές ότι δεν επιδιώκουν τη δημιουργία διεθνών συμμετριών ανάμεσα στα εθνικά κράτη αλλά την περιθωριοποίηση του εθνικού τους κράτους την απόσυρση του από το διεθνές γίγνεσθαι⁷⁴. Απώτερος σκοπός του ‘καλού’ μουσουλμάνου γι’ αυτούς είναι η εγκαθίδρυση της κυριαρχίας του Ισλάμ σε ολόκληρη την ανθρωπότητα. Πατρίδα του Ισλάμ είναι ολόκληρη η γη και προκειμένου να επιβληθεί ο νόμος του θεού(al-shari’a) είναι απαραίτητο να αφαιρεθεί με τζιχάντ η εξουσία από τους εγκόσμιους ηγέτες μουσουλμάνους και μη. Απορρίπτουν ως προδοσία της αληθινής πίστης πολλές από τις παραδόσεις και τα έθιμα που εισήλθαν στο Ισλάμ την περίοδο του Μεσαίωνα. Πολλές φορές οι επιθέσεις τους είναι θεαματικές και στρέφονται ενάντια όλων ακόμα και μουσουλμάνων (παρόλο που από το Κοράνι απαγορεύεται) με σκοπό να προκαλέσουν την παγκόσμια απήχηση χρησιμοποιώντας παράλληλα και τα διεθνή μέσα ενημέρωση με επιδέξιο τρόπο. Στη Γαλλία, μετά την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, υπήρξε μια θεαματική εκτόξευση των πωλήσεων

⁷³Ελντίν,Α. Η έννοια του εξτρεπισμού και της μετριοπάθειας στο Ισλάμ

<http://islamforgreeks.org/2014/04/08/extremismos-metriopatheia/> (τελευταία πρόσβαση:04/01/14)

⁷⁴ Habeck, M.(2008), Οι μαχητές του Θεού: Η ιδιότητα και τα συνθήματα του ιερού πολέμου, εκδόσεις Τουρίκη, Αθήνα.

του Κορανίου σε μετάφραση δείχνει την ανταπόκριση που είχαν στο κοινό. Όλοι ανέτρεξαν στα χωρία για να εξετάσουν και να αποδείξουν ότι το Ισλάμ είναι ή όχι ριζοσπαστικά βίαιο. Όμως το νόημα του Κορανίου -όπως άλλωστε και κάθε ιερού κειμένου-είναι διφορούμενο και εξαρτάται από την ανάγνωση και ερμηνεία των ανθρώπων. Τις περισσότερες φορές πάντως, έχουμε επιλεκτική χρήση των ιερών κειμένων προκειμένου να υποστηριχτούν δράσεις και απόψεις. Αναμφισβήτητα όμως για ένα μουσουλμάνο, η διδαχή του Ισλάμ-με την σωστή κατανόηση και εφαρμογή- έχει ιδιαίτερη αξία σε κάθε τόπο και για κάθε στιγμή, αποτυπώνοντας την παγκόσμια διάσταση του Ισλάμ.

Ωστόσο, απ' όλες τις μεγάλες θρησκείες, μόνο το Ισλάμ επιμένει στην ιδέα του ιερού πολέμου ως κατάλοιπο περασμένων αιώνων. Σημαντικό μέρος της κοσμοθεώρησης που έχουν οι μουσουλμάνοι για το σύγχρονο περιβάλλον αποτελεί και η αντιπαράθεση μεταξύ του Οίκου του Ισλάμ και του Οίκου του Πολέμου. Ο Οίκος του Ισλάμ περιλαμβάνει όλα τα εδάφη υπό την κυριαρχία του Ισλάμ ενώ ο Οίκος του Πολέμου αφορά τον υπόλοιπο κόσμο που αρνείται να αναγνωρίσει την κυριαρχία του Ισλάμ και γι' αυτό βρίσκεται διαρκώς υπό την απειλή του πολέμου⁷⁵. Οι πιστοί-μαχητές(mujahideen) οφείλουν να αγωνίζονται ώστε σταδιακά να επεκταθεί και να παγιωθεί στο χώρο των απίστων ο κόσμος της πίστεως. Γι' αυτό η «ειρηνική περίοδος»(Dar al Salh) μεταξύ πιστών και απίστων δεν μπορεί παρά να έχει μόνο προσωρινό χαρακτήρα, καθώς ο «ιερός πόλεμος» θα φέρει τη νίκη του Θεού πάνω στους απίστευτους. Σε αντίθεση με το τζιχάντ που θεωρείται μια μορφή κατακριτέας βίας εναντίον των δυτικών απίστων, οι Σταυροφορίες των Δυτικών θεωρήθηκαν απολύτως νόμιμες. Και στις δύο όμως περιπτώσεις μιλάμε για ιερούς πολέμους ή τουλάχιστον έτσι αποκαλέστηκαν για να εξυπηρετήσουν τους δικούς τους σκοπούς. Κάθε πλευρά στο παρελθόν θεωρούσε τον άλλο άπιστο, κάτι βέβαια που συνεχίζεται ακόμα με το ποιος τελικά είναι ο τρομοκράτης. Στην σημερινή εποχή αυτό το ερώτημα είναι δύσκολο να απαντηθεί καθώς η αλλαγή στρατοπέδων προκειμένου να εξυπηρετηθούν συμφέροντα είναι πολύ συχνό φαινόμενο .

Τις δυο τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, οι Αμερικανοί κατάφεραν να πολεμήσουν τους Σοβιετικούς με μουσουλμανικό αίμα και μπόρεσαν να το δικαιολογήσουν μέσα από την έννοια του τζιχάντ ενώ στην συνέχεια επιδόθηκαν σε ένα κυνήγι μαγισσών προς τους mujahideen. Των μαχητών της πίστεως δηλαδή, που πέφτοντας στο πεδίο της μάχης γίνονταν μάρτυρες με ανταμοιβή την είσοδό τους στον «Κήπο της ευδαιμονίας». Στράφηκαν λοιπόν εναντίον του παλιού τους συμμάχου αλλά ήδη το κουτί της Πανδώρας είχε ανοίξει για όλους. Η κινητοποίηση του λαού όλα αυτά τα χρόνια ενάντια στον ξένο κατακτητή έγινε με δυο διαφορετικές εκδοχές του τζιχάντ: πρώτα την αντι-σοβιετική και στη συνέχεια με την αντι-αμερικανική⁷⁶. Από εκεί και έπειτα το να γίνεις μάρτυρας στο όνομα του Αλλάχ θα ήταν η ύψιστη μορφή του τζιχάντ και μια μεγαλειώδης έκφραση πίστης. Πολλοί από αυτούς θεωρούσαν τον ιερό πόλεμο εναντίον των απίστων ως τον έκτο στύλο της πίστης.

⁷⁵ Lewis, B. (1982), *The Muslim Discovery of Europe*, W.W Norton & Company, New York- London

⁷⁶ Israeli, R. (2008), *Muslim Minorities in Modern States: The Challenge of Assimilation*, Transaction Publishers, New Jersey

Θρησκευτικός Φονταμενταλισμός και τρομοκρατία

Μέχρι σήμερα, ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός είναι ένα φαινόμενο που εμφανίζεται σε όλες τις μεγάλες θρησκείες του κόσμου. Αναμφίβολα, ο χριστιανικός και ισλαμικός φονταμενταλισμός είναι τα πιο ισχυρά εκ των φονταμενταλιστικών κινήματων κάτι που εξηγείται αφενός από το πλήθος των πιστών άρα και υποστηρικτών που μπορούν να συγκεντρώσουν αφετέρου από το γεγονός ότι αποσκοπούν συχνά και οι δύο στον προσηλυτισμό. Αποτελεί κατά κάποιον τρόπο μια τακτική που χρησιμοποιήθηκε από τους φερόμενους ανθρώπους της «εξυγίανσης» όπως ο Κουτμπ και ο Χομείνι προκειμένου να αλλάξουν την πολιτική και κοινωνική τάξη πραγμάτων. Να αλλάξουν δηλαδή την υποταγή των μουσουλμανικών κοινωνιών στη Δύση και τη νεωτερικότητά της. Ο Castells πάλι ερμήνευσε την άνοδο του θρησκευτικού φονταμενταλισμού ως αντίδραση απέναντι στο φόβο και την ανασφάλεια που προκάλεσε η παγκοσμιοποίηση. Ο φονταμενταλισμός σαν έννοια πάντως φαίνεται να προέρχεται από προτεσταντικά κινήματα που αναπτύχθηκαν στις ΗΠΑ στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.⁷⁷ Είναι ένα φαινόμενο που εμπλέκει κοσμικές ιδεολογίες και αφορά σε σχέσεις εξουσίας και ελέγχου με επικίνδυνες προεκτάσεις. Η άνοδος τόσο του χριστιανικού όσο και του ισλαμικού φονταμενταλισμού έχουν κοινά σημεία. Και τα δυο φαινόμενα αποτελούν σημαντικό κίνδυνο για τον δημόσιο λόγο, τον σεβασμό των αξιών και τη λειτουργία της δημοκρατίας. Προβάλλουν ένα ολοκληρωτικό όραμα χωρίς διάθεση συμβιβασμού. Στη συνείδηση του δυτικού κόσμου για παράδειγμα, ο Ισλαμικός Φονταμενταλισμός αποτελεί τη μεγαλύτερη απειλή κατά της διεθνούς ασφάλειας και μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η ανθρωπότητα. Χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει οποιοδήποτε κίνημα υποστηρίζει την αναβίωση της αυστηρής τήρησης των κανόνων του Κορανίου και της «σαρία», εναντιωμένο στις ισλαμικές μεταρρυθμίσεις οι οποίες ξεκίνησαν το 19^ο αιώνα καθώς θεωρούν ότι υπέκυψαν στην ευρωπαϊκή επιρροή. Όπως αποδείχτηκε όμως, δεν περιορίζεται όμως μόνο στον ισλαμικό κόσμο γιατί πολύ εύκολα μπορούμε να αντιπαραβάλλουμε τον ευαγγελικό χριστιανισμό στις ΗΠΑ. Άλλωστε, οι οποιοσδήποτε τρομοκρατικές ή εγκληματικές ενέργειες –σύντομη αναφορά μερικών εξ αυτών θα γίνει παρακάτω- που προέρχονται από θρησκευτικές εξτρεμιστικές ομάδες, έχουν την «σφραγίδα» διαφόρων θρησκειών. Απλά στα υπόλοιπα δόγματα, πλην του Ισλάμ, είναι κατά βάση μεμονωμένες και με πολιτικό χρώμα. Η θρησκεία είναι η σκανδάλη του φανατικού και σε ολόκληρη την υφήλιο εξακολουθούν να διαπράττονται εγκλήματα στο όνομα του Θεού μέσα από την διαστροφή των ιερών κειμένων για το θείο.

Άρα θα μπορούσαμε να πούμε ότι έχουμε συνηθίσει ή μας έχουν κάνει να πιστεύουμε ότι ο θρησκευτικός φανατισμός και φονταμενταλισμός είναι αποκλειστικό χαρακτηριστικό της μουσουλμανικής θρησκείας. Όμως αυτή η άποψη είναι απόλυτα ανακριβής καθώς ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός είναι συστατικό στοιχείο όλων των μονοθεϊστικών θρησκειών. Και ιστορικά αν το πάρουμε, θα δούμε ότι ο χριστιανικός φονταμενταλισμός γεννήθηκε μέσα στους κόλπους του Προτεσταντισμού. Για τον φονταμενταλισμό γίνεται λόγος και στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Εκφράζεται μέσα από την αντίσταση σε κάθε

⁷⁷ Ψαρρού, Ν. (2005), Εθνική ταυτότητα στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, Gutenberg, Αθήνα

εκσυγχρονιστική τάση στην εκκλησιαστική ζωή, το τελετουργικό, τη διδασκαλία, το ήθος, την οργάνωση κ.λπ. Φονταμενταλιστικές τάσεις και συμπεριφορές εντοπίζονται και στο χώρο επιρροής της Ορθόδοξης Εκκλησίας και συγκεκριμένα σε ομάδες που παραμένουν προσκολλημένες στους θρησκευτικούς τύπους, όπως συμβαίνει με τους «παλαιούς πιστούς» στη Ρωσία.

Ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός, λόγω της τυφλής βίας που γεννά, έχει συνδεθεί κατά καιρούς με την τρομοκρατία. Γενικότερα, είναι δύσκολο να αναλύσεις την έννοια της τρομοκρατίας καθώς αποτελεί ένα μεγάλο θέμα από μόνο του. Αποτελεί μια απειλή που είναι ασαφής, σχεδόν αόρατη και δημιουργεί μια αίσθηση ανασφάλειας στους πολίτες. Αναζητώντας όμως τα κίνητρα της τρομοκρατίας, καταλήγουμε στο ότι είναι δύσκολο αυτή να εντοπιστεί με βάση αποκλειστικά μόνο θρησκευτικά κίνητρα. Συνήθως μαζί με την θρησκεία μπορούν να συνδυαστούν κίνητρα ρατσιστικά, απελευθερωτικά, αντικυβερνητικά ή ακόμα και πολιτικά. Η τρομοκρατία ως όρος κάνει την εμφάνισή της ως όρος κατά την διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης ως ένα μέσο δίωξης των Γιρονδίνων από του πολιτικούς τους αντιπάλους, τους Ιακωβίνους (ριζοσπαστική πλευρά). Ήταν δηλαδή ένα μέσο επίτευξης ορισμένων σκοπών συνδυασμένο με πράξεις βίας και τρόμου που οδηγούσαν στην απορύθμιση της κοινωνίας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα μπορούν να θεωρηθούν η δράση του Ιρλανδικού Δημοκρατικού Στρατού (IRA) ο οποίος επιδιώκει καθαρά πολιτικούς στόχους, ο αγώνας του όμως στηρίχθηκε σε θρησκευτική βάση. Σίγουρα οι επιθέσεις της Αλ Κάιντα έχουν συγκεντρώσει τα βλέμματα τα τελευταία χρόνια και η πεποίθηση είναι ότι ο δυτικός κόσμος βρίσκεται σε πόλεμο με τον ισλαμικό φονταμενταλισμό που ταυτίζουν με την διεθνή τρομοκρατία. Η επίθεση αυτοκτονίας στις ΗΠΑ το 2001, αν και πρωτοφανής στο μέγεθός της, δεν είναι η πρώτη στην σύγχρονη εποχή. Στις 23 Οκτωβρίου 1983 η οργάνωση Χεζμπολάχ κατέστρεψε με επίθεση αυτοκτονίας τους στρατώνες των αμερικανικών και γαλλικών δυνάμεων στην Βηρυτό, σκοτώνοντας 241 Αμερικανούς πεζοναύτες και 58 Γάλλους αλεξιπτωτιστές. Δεκαεπτά χρόνια μετά το αιφνιδιαστικό σύγχρονο ντεμπούτο της, η επίθεση αυτοκτονίας εξακολουθεί να φέρει την εικόνα του "απόλυτου" τρομοκρατικού όπλου. Βασικός σκοπός της είναι να αποδιάρθρωσει την καθημερινή ζωή της κοινωνίας του εχθρού. Να δημιουργήσει σοβαρές ρωγμές στην κοινωνία οδηγώντας την σε πανικό και διαρκή φόβο. Υπήρξε προσφιλής στρατηγική των μουσουλμανικών κοινοτήτων στην Ινδία και στις Νότιες Φιλιππίνες εναντίον της ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας τον 18ο αιώνα. Οι άνθρωποι αυτοί ουδέποτε θεωρούν ότι ο θάνατός τους ισοδυναμεί με αυτοκτονία. Για αυτούς είναι μία πράξη αυτοθυσίας στο όνομα της κοινότητας και για την δόξα του Αλλάχ. Μία τέτοια επιχείρηση μπορεί να εμπλέκει συχνά δεκάδες τρομοκράτες και συνεργούς που βρίσκονται πίσω από το οργανωτικό κομμάτι της και ουδεμία πρόθεση έχουν να αυτοκτονήσουν. Κάποιες ισλαμικές τρομοκρατικές οργανώσεις καταφεύγουν και υιοθετούν τις επιθέσεις αυτοκτονίας ως μόνιμη στρατηγική. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι επιθέσεις στις αμερικανικές πρεσβείες της Κένυας και της Τανζανίας που φέρονται να πραγματοποιήθηκαν από την Αλ Κάιντα του Οσάμα Μπιν Λάντεν. Σε ένα άλλο επίπεδο βρίσκονται οι ισλαμικές ομάδες που υιοθετούν τις επιθέσεις αυτοκτονίας ως προσωρινό μέτρο. Οι ισλαμικές κοινωνίες τις χαρακτηρίζουν ως «μαρτυρικές» οι οποίες γίνονται για ένα συγκεκριμένο σκοπό. Πόσο «μαρτυρικές» είναι όμως όταν πρόκειται για

δολοφονικές ενέργειες που πολλές φορές κοστίζουν την ζωή σε αθώους πολίτες; Στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν οι επιχειρήσεις της Χεζμπολάχ την περίοδο 1983-1985, της Χαμάς την περίοδο 1994-1996 και των Τσετσένων ανταρτών την περίοδο 2000-2001.

Όμως όπως θα δούμε μέσα από παραδείγματα η θρησκευτική τρομοκρατία μπορεί να προέρχεται από παντού. Το τζιχάντ δεν είναι απαραίτητο να προέρχεται από το Ισλάμ. Μπορεί να είναι απόρροια της οποιασδήποτε φανατικής ιδεολογίας. Στην περίπτωση της βομβιστικής επίθεσης στο Alfred P. Murrah Federal Building στο κέντρο της Οκλαχόμα το 1995, ο δράστης Τίμοθι Μακβέι (Timothy McVeigh) ασπάζοταν τις ιδέες μιας χριστιανικής αίρεσης, της «Χριστιανικής Ταυτότητας». Οι αρχές υποψιάστηκαν αμέσως το τζιχάντ. Είχαν δίκιο, αν και νόμισαν ότι ήταν ξένος: ισλαμικός, αραβικός ή ιρανικός. Το Τζιχάντ όμως ήταν αμερικανικό, ανεπτυγμένος στην καρδιά της χώρας. Το 1989, ο Χομείνι προανήγγειλε την θανατική καταδίκη του Salman Rushdie για τις βλάσφημες περιγραφές του προφήτη Muhammad στο βιβλίο του 'Σατανικοί Στίχοι'. Οι αντιδράσεις που προκάλεσε οδήγησαν σε παραχώδη διαδηλώσεις με αποκορύφωμα το κάψιμο των βιβλίων του και εκδηλώσεις βίας σε ολόκληρο τον αραβικό κόσμο από φανατικούς ισλαμιστές. Μια δεκαετία αργότερα υπήρχαν φόβοι ότι τρομοκρατικά δίκτυα οργανώνονταν μέσω τεμένων σε όλη την Ευρώπη. Ο Μοχάμεντ Άτα, ένας εκ των τρομοκρατών του 09/11 επισκεπτόταν συχνά το τέμενος του Αμβούργου. Όταν η Γερμανική αστυνομία βρήκε μια βιντεοσκόπηση του ιμάμη του τεμένου μαροκινής καταγωγής και στην οποία καταφερόταν με τρόπο βίαιο και απειλητικό κατά Χριστιανών και Εβραίων, προχώρησε σε συλλήψεις με κατηγορίες περί τρομοκρατίας.⁷⁸ Όσο περισσότερα τέτοια περιστατικά ερχόντουσαν στην επικαιρότητα τόσο περισσότερο αυξανόταν η ισλαμοφοβία. Παρόμοια περίπτωση ήταν και αυτή ενός 37χρονου σουηδού μουσουλμάνου ο οποίος καταδικάστηκε για κατοχή όπλων και θεωρήθηκε ύποπτος για τρομοκρατικές ενέργειες, ο οποίος συνδεόταν με το τέμενος του Finsbury Park στο Λονδίνο και του εμβληματικού ιμάμη Αμπού Χαμζά. Με το συγκεκριμένο τέμενος συνδεόταν ο Zacarias Moussaoui, ύποπτος για τα γεγονότα της 09/11 καθώς επίσης και ο Richard Reid, γνωστός και ως shoe-bomber. Τέλος στην Δανία έπαψαν να εκδίδουν visa σε ιμάμηδες που έρχονταν από το εξωτερικό τους οποίους χαρακτήρισαν 'ισλαμικούς ιεραπόστολους'.⁷⁹

Σε πολλές χώρες τα αντισλαμικά αισθήματα δεν ξεχνούν να κάνουν την εμφάνισή τους κάθε φορά που ένα περιστατικό στο οποίο εμπλέκεται ένας μουσουλμάνος βλέπει το φως της δημοσιότητας. Απόρροιά τους είναι οι βίαιες αντιδράσεις κατά τεμενών κυρίως από ομάδες ατόμων που πιστεύουν ότι εκφράζουν την κοινή γνώμη. Χαρακτηριστικά παραδείγματα σημειώθηκαν στην Ολλανδία και την Μ.Βρετανία. Η δολοφονία του ολλανδού σκηνοθέτη και συγγραφέα Van Gogh από έναν 26χρονο μουσουλμάνο μαροκινής καταγωγής το Νοέμβριο του 2004 εξόργισε την ολλανδική κοινωνία και προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων και εκδηλώσεων βίας (πάνω από 100 περιστατικά) κατά τεμενών σε μια

⁷⁸ Pargeter, A. (2008), *The New Frontiers of Jihad: Radical Islam in Europe*, University of Pennsylvania Press

⁷⁹ Klausen, J. (2005), *The Islamic Challenge: Politics and Religion in Western Europe*, Oxford University Press, Oxford,

διαμάχη μεταξύ αυτοαποκαλούμενων Χριστιανών Σταυροφόρων και τζιχαντιστών⁸⁰. Τα έργα του θεωρήθηκε ότι γελοιοποιούν τον Προφήτη Μωάμεθ και το συνολικό του έργο κρίθηκε από τους μουσουλμάνους προσβλητικό⁸¹. Παρόμοιες αντιδράσεις είχαμε και πρόσφατα στη Μ.Βρετανία μετά την άγρια δολοφονία ενός βρετανού στρατιώτη από μουσουλμάνους στο Λονδίνο τον Μάιο του 2013⁸². Προσβλητικές είχαν χαρακτηριστεί και το 2005 στη Δανία δώδεκα γελοιογραφίες που απεικόνιζαν τον Προφήτη Μωάμεθ με το τουρμπάνι του να έχει τη μορφή βόμβας και είχαν δημοσιευτεί από την εφημερίδα «Jyllands Posten». Το συγκεκριμένο γεγονός είχε προκαλέσει την οργή του μουσουλμανικού κόσμου με το ξέσπασμα διαδηλώσεων και μποϊκοτάζ δανέζικων προϊόντων. Μεγάλης έκτασης διαδηλώσεις έλαβε χώρα και στη Μ.Βρετανία με πλακάτ που διακήρυτταν 'να αποκεφαλίστούν όσοι προσβάλουν το Ισλάμ' και να 'θυμηθούν την 11^η Σεπτεμβρίου' με αποκορύφωμα την βομβιστική επίθεση στο μετρό του Λονδίνου την ίδια χρονιά.⁸³

Τρανό παράδειγμα αντισλαμικού αισθήματος αποτελεί και η ακραία επίθεση που συγκλόνισε την Νορβηγία αλλά και ολόκληρο τον υπόλοιπο κόσμο το καλοκαίρι του 2011. Στη συγκεκριμένη χώρα τη οποία οι μουσουλμάνοι αντιμετωπίζουν την πιο αρνητική στάση από οποιαδήποτε άλλη μειονότητα, ο χριστιανικός φονταμενταλισμός έκανε την εμφάνιση του μέσα από το πρόσωπο του Anders Behring Breivik⁸⁴. Ο Μπρέιβικ, ο σχεδιαστής και εκτελεστής μιας διπλής τρομοκρατικής επίθεσης, μετέβη στην κατασκήνωση της νεολαίας του κυβερνώντος Εργατικού Κόμματος στο νησί Ουτόγια, όπου άρχισε να πυροβολεί αδιακρίτως στοιχίζοντας τη ζωή σε 69 άτομα πριν τελικά συλληφθεί από τις Νορβηγικές αρχές⁸⁵. Τον Αύγουστο του 2012 καταδικάστηκε τελικά για μαζικές δολοφονίες (που έφτασαν τελικά στις 77) και τρομοκρατία. Την ημέρα των επιθέσεων, ο Μπρέιβικ δημοσιοποίησε ηλεκτρονικά μια συλλογή κειμένων με τίτλο «2083: Ευρωπαϊκή Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας», περιγράφοντας την ακροδεξιά εξτρεμιστική ιδεολογία του. Σε αυτά, περιγράφει μια κοσμοθεωρία που περιλαμβάνει μεταξύ άλλων και την ισλαμοφοβία. Στα κείμενά του, αποκαλεί το Ισλάμ και τον Πολιτισμικό Μαρξισμό «εχθρούς» ενώ παράλληλα υποστηρίζει τη βίαιη διάλυση των δομών πολυπολιτισμικότητας και ιδιαίτερα της αποκαλούμενης «Ευραραβίας» (έναν πολιτικό νεολογισμό που αναφέρεται σε μια θεωρητική

⁸⁰ Για την δολοφονία του Van Gogh τον Νοέμβριο του 2004, υπεύθυνος θεωρήθηκε ο Mohammed Bouyeri ο οποίος συνδέεται με το δίκτυο της Χεζμπολάχ. βλ. Film-maker killed in Islamic revenge. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/netherlands/1475758/Film-maker-killed-in-Islamic-revenge.html> (τελευταία πρόσβαση:21/05/14)

⁸¹ Hooqhiemstra,P. (2012), The Dutch - world leaders in Islamophobia. <http://www.nrw.nl/english/article/dutch-world-leaders-islamophobia> (τελευταία πρόσβαση: 20/03/2012)

⁸² Η επόμενη ημέρα στο Λονδίνο. <http://www.zougla.gr/kosmos/article/i-epomeni-imera-sto-londino> (τελευταία πρόσβαση: 24/05/14)

⁸³ Jenkins,P. (2009), God's Continent: Christianity, Islam, and Europe's Religious Crisis (The Future of Christianity), Oxford University Press

⁸⁴ Μέλος συντηρητικού κόμματος της Νορβηγίας και φανατικός υποστηρικτής κάθε χριστιανικής μειονότητας, φοβικός με το Ισλάμ και οπαδός της θεωρίας ότι οι ισλαμιστές κινούνται μεθοδικά με σκοπό να διαβρώσουν την Ευρώπη και να εγκαταστήσουν δική τους πανευρωπαϊκή εξουσία.

⁸⁵ Anders Behring Breivik . http://en.wikipedia.org/wiki/Anders_Behring_Breivik (τελευταία πρόσβαση:13/05/14)

σύνδεση του Ευρωπαϊκού και του Αραβικού κόσμου) και συνηγορεί υπέρ της απέλασης όλων των μουσουλμάνων από την Ευρώπη. Αρχικά και εδώ, όπως και τότε στις βομβιστικές επιθέσεις της Ισπανίας, οι υποψίες σχετικά με τους δράστες των επιθέσεων έπεσαν σε οργανώσεις φανατικών ισλαμιστών, καθώς παλαιότερα είχαν διατυπωθεί απειλές κατά της Νορβηγίας λόγω της παρουσίας στρατευμάτων της στο Αφγανιστάν, αλλά και της εμπλοκής της στον πόλεμο της Λιβύης. Επίσης προηγουμένως, είχαν απαγγελθεί στην Νορβηγία κατηγορίες για τρομοκρατία κατά του Μουλά Κρεκάρ, ιδρυτή της ισλαμιστικής οργάνωσης Ανσάρ αλ Ισλάμ. Απειλές είχαν διατυπωθεί κατά της Νορβηγίας όπως και κατά των υπολοίπων Σκανδιναβικών χωρών και με αφορμή τα σκίτσα του Μωάμεθ⁸⁶. Πριν λοιπόν γίνει γνωστό το άτομο που ανέλαβε την ευθύνη των επιθέσεων, η σύνδεση με το μουσουλμανικό στοιχείο ήταν άμεση στο μυαλό των περισσότερων. Μετά άλλωστε την 11^η Σεπτεμβρίου οποιοδήποτε τρομοκρατικό χτύπημα συνδεόταν πριν απ' όλα με οργανώσεις φανατικών ισλαμιστών. Και εδώ όμως όπως και τότε στην Οκλαχόμα διαφεύστηκαν οι προσδοκίες. Μάλιστα στην συγκεκριμένη τρομοκρατική επίθεση στο νησί Ουτόγια, πολλά από τα θύματα του Μπρέιβικ ήταν μουσουλμανικής καταγωγής⁸⁷. Όπως ο ίδιος δήλωσε αργότερα, στόχος του ήταν να σκοτώσει τους «μαρξιστές» ή «όποιους έμοιαζαν πιο αριστερούς από τους υπόλοιπους» ενώ δεν δίστασε να χαρακτηρίσει τα θύματά του «προδότες» καθώς «οι πολυπολιτισμικές απόψεις τους βοηθούσαν την de facto εισβολή των μουσουλμάνων στην Ευρώπη»⁸⁸. Άρα σιγά σιγά θα πρέπει να βγάλουμε από το μυαλό μας όπως πολύ σωστά επισήμανε ο Said και όπως τόσα χρόνια θέλουν να καλλιεργούν τα ΜΜΕ τον άραβα τρομοκράτη ή προμηθευτή πετρελαίου. Το μίσος δεν έχει χρώμα, δεν έχει θρησκεία αλλά συγκεκριμένη ιδεολογία: την απορρύθμιση της δημοκρατίας μέσα από πράξεις βίας που θα την κλονίσουν.

Αυτό πάντως που έχει παρατηρηθεί είναι ότι η αυξανόμενη προβολή του Ισλάμ σημαίνει αυτόματα και την αυξανόμενη αίσθηση ανησυχίας των Ευρωπαίων καθώς νοιώθουν να απειλούνται οι αξίες. Πώς να εξηγήσουμε άλλωστε την απαγόρευση με ψήφισμα το 2009 της κατασκευής μιναρέδων στην Ελβετία, απόφαση που προκάλεσε έντονη αίσθηση στην υπόλοιπη Ευρώπη⁸⁹. Έρευνες που ακολούθησαν το εν λόγω χρονικό διάστημα σε Γαλλία και Γερμανία έδειξαν ότι στην μεν πρώτη το 41% αντιτίθεται στην ανέγερση μιναρέδων ενώ στην δεύτερη το αντίστοιχο ποσοστό άγγιξε το 44 %⁹⁰. Μόνο το ένα τρίτο των Γερμανών

⁸⁶ Εκατόμβη νεκρών στη Νορβηγία. <http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=295866> (τελευταία πρόσβαση: 13/05/14)

⁸⁷ After Anders Breivik's conviction, Norway must confront Islamophobia. <http://www.theguardian.com/commentisfree/belief/2012/aug/28/anders-breivik-norway-islamophobia-muslims> (τελευταία πρόσβαση: 13/05/14)

⁸⁸ Όσοι «έμοιαζαν αριστεροί» σκότωνε ο Μπρέιβικ. <http://tvxs.gr/news/kosmos/osoys-emoiazan-aristeroi-skotone-o-mpreibik> (τελευταία πρόσβαση: 13/05/14)

⁸⁹ Fears of Eurabia: How Much Allah Can the Old Continent Bear? <http://www.spiegel.de/international/europe/fears-of-eurabia-how-much-allah-can-the-old-continent-bear-a-666448.html> (τελευταία πρόσβαση: 25/10/13)

⁹⁰ SPIEGEL, (2009), Fears of Eurabia: How Much Allah Can the Old Continent Bear?, <http://www.spiegel.de/international/europe/fears-of-eurabia-how-much-allah-can-the-old-continent-bear-a-666448.html> (τελευταία πρόσβαση: 25/10/13)

έχουν θετική γνώμη για τους μουσουλμάνους. Μια πρόσφατη δημοσκόπηση έδειξε ότι πολλοί Ευρωπαίοι πιστεύουν ότι η μετανάστευση έχει αρνητικό αντίκτυπο στη ζωή τους ενώ οι Βέλγοι και οι Βρετανοί έχουν τις πιο αρνητικές απόψεις περί μετανάστευσης. Σύμφωνα με έρευνα του Pew Research Center το 60% των Ευρωπαίων πιστεύει ότι οι μουσουλμάνοι είναι «φανατικοί», το 50% πιστεύει ότι είναι «βίαιοι» ενώ μόνο το 22% πιστεύει ότι σέβονται το γυναικείο φύλο. Μια νέα δημοσκόπηση στη Γαλλία που δημοσιεύτηκε από την εφημερίδα Le Monde δείχνει ότι το 42% των γάλλων πολιτών θεωρούν ότι η παρουσία των μουσουλμανικών κοινοτήτων στην χώρα αποτελεί «απειλή» για την εθνική ταυτότητα⁹¹. Η ραγδαία αύξηση έχει προκαλέσει φόβους και αντιδράσεις σε ολόκληρη την Ευρώπη. Όταν η μειοψηφία των μουσουλμάνων αυξάνεται, οι Ευρωπαίοι την αντιλαμβάνονται σαν απειλή. Τότε παίρνουν αξία τα σύμβολα, τα πέπλα και οι μιναρέδες⁹².

Την παραπάνω αντίληψη, ότι οι μετανάστες και πιο συγκεκριμένα οι μουσουλμάνοι αποτελούν την εν δυνάμει «απειλή» για τις δυτικές κοινωνίες, ήρθαν να επικυρώσουν οι βομβιστικές επιθέσεις στη Μαδρίτη στις 11/03/2004 και στο Λονδίνο τον Ιούλιο του 2005. Στην περίπτωση της Μαδρίτης η συντηρητική κυβέρνηση έσπευσε να αποδώσει την ευθύνη στην αυτονομιστική οργάνωση ETA των Βάσκων. Η πραγματικότητα ήταν διαφορετική. Την επίθεση είχε αναλάβει παρακλάδι του δικτύου της Αλ Κάιντα ‘τιμωρώντας’ ουσιαστικά την Ισπανία με αυτό τον τρόπο για την συμμετοχή της στον πόλεμο του Ιράκ. Λίγο αργότερα ο Χοσέ Μαρία Αθάρ θα δήλωνε ότι είχε υποτιμήσει τον ισλαμικό κίνδυνο. Μέχρι τότε όπως τόνισε ο υπουργός Εσωτερικών Χόρχε Ντίαθ «Η τρομοκρατία των τζιχαντιστών ήταν πολύ μακρινή σε εμάς»⁹³. Τους επόμενους μήνες οι θεωρίες συνωμοσίας και οι συλλήψεις στα πλαίσια ερευνών σε οργανωμένους πυρήνες ισλαμιστών ήταν τα αγαπημένα θέματα των ΜΜΕ. Μια ισπανική κοινή γνώμη που μέχρι τότε ήταν συνηθισμένη στο άκουσμα τρομοκρατικής επίθεσης κυρίως από προηγούμενες εγχώριες απειλές, είχε κλονιστεί από το μέγεθος του χτυπήματος και την αλλαγή των δεδομένων που ίσχυαν μέχρι τότε. Έως και σήμερα η Ισπανία συνεχίζει να θεωρείται ένας από τους στρατηγικούς στόχους του παγκόσμιου τζιχάντ με αλυτρωτικές τάσεις για τα χαμένα εδάφη της Ανδαλουσίας (για τα οποία έγινε μνεία και σε διάγγελμα του Μπιν Λάντεν). Σύμφωνα με έκθεση του Εθνικού Κέντρου Αντιτρομοκρατικού Συντονισμού του υπουργείου Εσωτερικών της Ισπανίας, οι μεγαλύτεροι κίνδυνοι προέρχονται από αυτόνομους τοπικούς πυρήνες ή από τους αποκαλούμενους «μοναχικούς λύκους» που εμπνέονται από την Αλ Κάιντα αλλά δεν

⁹¹ Kern,S. (2011), European Concerns over Muslim Immigration go mainstream <http://www.gatestoneinstitute.org/2349/european-concerns-muslim-immigration> (τελευταία πρόσβαση: 15/11/11)

⁹²Islam is regarded as the biggest threat to Europe for many Europeans'. http://www.nbcnews.com/id/41534380/ns/world_news-europe/t/islam-regarded-biggest-threat-europe-many-europeans/#.Uxz2Qfl_tyM (τελευταία πρόσβαση: 25/10/13)

⁹³Ισπανία: Συγκίνηση και εκδηλώσεις μνήμης δέκα χρόνια μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα, <http://www.kathimerini.gr/757587/article/epikairothta/kosmos/ispania-sygkinsh-kai-ekdhlwseis-mnhmhs-deka-xronia-meta-ta-tromokratika-xyphmata> (τελευταία πρόσβαση: 13/05/14)

διατηρούν οργανωτικούς δεσμούς με τρομοκρατικές ομάδες και αναλαμβάνουν μόνοι τους δράση, όπως έγινε στην Τουλούζη, το Λονδίνο ή τη Βοστώνη. Η απειλή αυξάνει με την επιστροφή μαχητών στη χώρα μετά τη συμμετοχή τους σε πεδία μαχών στον μουσουλμανικό κόσμο όπως στη Συρία. Ίσως το χειρότερο απ' όλα ήταν ότι για μεγάλο χρονικό διάστημα η 11^η Μαρτίου στην Ισπανία και στην καθημερινότητα των ανθρώπων η ημέρα εκείνη δεν τελείωσε ποτέ. Παρ' όλες τις θεωρίες συνωμοσίας των οποίων υπέρμαχος ήταν η εφημερίδα *El Mundo* και για την οποία υπήρχε σαφή εμπλοκή τόσο της ETA όσο και κυβερνητικών στελεχών, η τρομοκρατική επίθεση στην Ισπανία πέρασε στην ιστορία σαν μια πράξη φανατικών ισλαμιστών.

Ο αντίκτυπος της 11^{ης} Σεπτεμβρίου

Ο Tariq Ali πάντως πιστεύει ότι στην παγκόσμια πολιτική δεν άλλαξε τίποτα μετά την 11^η Σεπτεμβρίου καθώς η αμερικανική πολιτική σαν τον πιο ισχυρό παίκτη δεν μπόρεσε να ισορροπήσει την αστάθεια, άλλαξε ωστόσο για τις ζωές των μουσουλμάνων ανά τον κόσμο⁹⁴. Τίποτα πια δεν ήταν το ίδιο καθώς πολλές λεκτικές προσβολές και επιθέσεις σημειώθηκαν εναντίον τους σε κάθε ευρωπαϊκή χώρα, ειδικά στη Μεγάλη Βρετανία, τη Γερμανία και την Ολλανδία. Οι επιθέσεις κατά των Μουσουλμάνων αυξήθηκαν κατά 16 φορές από προηγουμένως κατά την χρονική περίοδο 2000-2001. Η ήδη αρνητική εικόνα της κοινής γνώμης που υπήρχε στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες πριν την 11^η Σεπτεμβρίου, ενισχύθηκε ακόμα περισσότερο έπειτα. Πιο συγκεκριμένα, πριν την 11^η Σεπτεμβρίου οι μουσουλμάνοι αντιμετώπιζαν την υποψία και την διάκριση. Μετά την επίθεση, τα πράγματα επιδεινώθηκαν και τώρα πια το πρόβλημα του «ζούμε μαζί» στις πλουραλιστικές κοινωνίες της Δύσης αντιμετωπίζεται σε επίπεδο 'εκπροσώπησης' παρά σε επίπεδο αναζήτησης ίσης μεταχείρισης στην άσκηση της θρησκείας. Οι Μουσουλμάνοι ήταν αναγκασμένοι να αποδεικνύουν καθημερινά την απέχθεια τους για την τρομοκρατία. Δεν αναγνωριζόταν ούτε η πολυπλοκότητα αλλά ούτε και οι ιδιαιτερότητες του Ισλάμ καθώς η σημερινή ισλαμοφοβική αντίληψη γύρω από αυτό το συνέδεε και το συνδέει με την έλλειψη ηθικών αξιών, πολιτισμού και κουλτούρας. Σε απάντηση, για παράδειγμα, της γενικής κοινωνικής αμφισβήτησης στη Μ.Βρετανία για την αφοσίωση των Βρετανών Μουσουλμάνων το Μουσουλμανικό Συμβούλιο της Βρετανίας(MCB) εξέδωσε ανακοίνωση που τόνιζε ότι 'δεν υπάρχει αντίφαση μεταξύ του να είσαι πιστός Βρετανός πολίτης και να είσαι Μουσουλμάνος'. Το MCB προσπάθησε το 2003-04 να βελτιώσει την δημόσια εικόνα, ακόμα και αν αποδείχτηκε ότι συνεργαζόταν με την κυβέρνηση. Μαζί με άλλες μουσουλμανικές ομάδες ξεκίνησε συναντήσεις με την MI5 και την μητροπολιτική αστυνομία ενώ παράλληλα και μετά τις βομβιστικές επιθέσεις στη Μαδρίτη απέστειλε επιστολή σε πάνω από 1000 τεμένη με την οποία ζητούσε την συνεργασία τους προκειμένου να αναγνωριστούν ριζοσπαστικοί ιμάμηδες.

⁹⁴Ali, T. (2003), Η σύγκρουση των φονταμενταλιστών: σταυροφορίες, τζιχάντ και νεωτερικότητα, Άγρα, Αθήνα

Έντονα ήταν εκείνη την περίοδο τα σημάδια του πανικού που είχε καταλάβει πολιτικούς, δημοσιογράφους και πολίτες σχετικά με το μέγεθος της απειλής προσδίδοντας παράλληλα και ένα τόνο δραματοποίησής της. Οι τρομοκράτες γνώριζαν ότι η πραγματοποίηση ακραίων επιθέσεων θα προκαλούσε και μεγαλύτερο αντίκτυπο. Σε αυτό βοηθούσε και η άμεση σχέση που είχε αναπτυχθεί μεταξύ των τρομοκρατών και των ΜΜΕ με την κάλυψη των γεγονότων που τους παρείχαν. Γι' αυτό και τα ΜΜΕ θεωρήθηκε ότι έπαιξαν κυρίαρχο ρόλο στη διαμόρφωση μιας απειλητικής εικόνας του Ισλάμ. Η λανθασμένη χρήση όρων που συνδέονται με την μουσουλμανική θρησκεία ήταν καθημερινή στα διεθνή μέσα ενημέρωσης. Βοήθησαν με κάθε τρόπο στο να διατηρούνται κακόβουλες στερεότυπες αντιλήψεις για το Ισλάμ κυρίως σε χώρες όπως οι Ολλανδία, Ελλάδα, Ιρλανδία και Ιταλία.

Πολλές φορές το Ισλάμ χρησιμοποιήθηκε με τρόπο τέτοιο ώστε να σημαίνει αυτό που η συγκεκριμένη πηγή θέλει να σημαίνει. Όμως τελικά μέσα απ' όλη αυτή την αρνητική προβολή που είχε στα ΜΜΕ και στο δημόσιο διάλογο, ένα θετικό στοιχείο ξεπήδησε με τις άγνωστες μέχρι τότε πτυχές μιας θρησκείας και ενός διαφορετικού πολιτισμού να έρχονται στην επιφάνεια. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι το πολιτικό ενδιαφέρον για το Ισλάμ στην Ευρώπη είχε αρχίσει να γίνεται πιο έντονο ήδη από τη δεκαετία του 1980 σε απάντηση της αυξανόμενης εσωτερικής επιρροής των πολιτικών κινήσεων που συνδέονται με το Ισλάμ(βλ. Αλγερινή FIS, Milli Gorus) και στη μεγαλύτερη εγγύτητα μεταξύ ευρωπαϊκών και μουσουλμανικών κρατών όπως Αλγερία, Μαρόκο, Τουρκία. Σύντομα άρχισαν να διαμορφώνονται ισλαμικές ταυτότητες και έρευνα γύρω από το Ισλάμ. Μέχρι το Ισλάμ να φτάσει στην σύνδεση με την τρομοκρατία θα περάσει από πολλά διαφορετικά επίπεδα ξεκινώντας από τον φονταμενταλισμό και καταλήγοντας στον εξτρεμισμό. Πάντως, ο όρος 'ισλαμοφοβία' εμφανίστηκε μόλις τέσσερα χρόνια πριν την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στα περιεχόμενα του βρετανικού δημόσιου διάλογου σχετικά με την διάκριση κατά των μουσουλμάνων⁹⁵. Η νέα πραγματικότητα που δημιουργήσαν οι συλλογικές φοβίες μετά την επίθεση, ερμηνεύτηκε μέσα από τις πολιτισμικές διαφορές αλλά και τις ταξικές διαφορές πλουσίων και φτωχών, ισχυρών και αδυνάτων. Βέβαια, η τρομοκρατία είναι μια λέξη γνωστή για τον δυτικό πολιτισμό καθώς εθεωρείτο το όπλο των αδυνάτων που ερχόταν να ταράξει την παντοδυναμία των ισχυρών επιδιδόμενοι σε βίαιες ή εγκληματικές ενέργειες.

Τα τελευταία χρόνια, η συσχέτιση των κοινωνικών προβλημάτων με το Ισλάμ έχουν αποτελέσει ένα από τους λόγους πολιτικής επιτυχίας των κινημάτων της άκρας δεξιάς σχεδόν σε ολόκληρη την Ευρώπη κυριότερα όμως στη Γαλλία, το Βέλγιο, την Αυστρία και την Ολλανδία⁹⁶. Ρίχνοντας μια ματιά σε αυτά, θα δούμε ότι στη Γαλλία το Γαλλικό Εθνικό Μέτωπο (France National Front) είναι από τα παλαιότερα και πιο καθιερωμένα πολιτικά κόμματα παίζοντας σημαντικό ρόλο στην πολιτική ζωή της χώρας από το 1984. Ακόμα παλιότερο είναι το γερμανικό ακροδεξιό κόμμα. Το Γερμανικό Εθνικό Δημοκρατικό Κόμμα(NPD) υπάρχει από το 1964 και εξακολουθεί να είναι δημοφιλές. Στη Δανία, το

⁹⁵ The Runnymede Trust(1997), Islamophobia: a challenge for us all, Sussex Report

⁹⁶ Cesari, J.(2004), When Islam and Democracy Meet, Palgrave Macmillan, New York

αντίστοιχο ακροδεξιό κόμμα της Δανίας κερδίζει ολοένα περισσότερους ψηφοφόρους λόγω της αντι-μεταναστευτικής πολιτικής που έχει υιοθετήσει. Μάλιστα, σε μια έκθεση που δημοσιεύτηκε το 2000, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τον αγώνα κατά του Ρατσισμού διέκρινε αύξηση του ποσοστού αντιμεταναστευτικού και αντιμουσουλμανικού ρεύματος καθώς και της κοινωνικής διάκρισης που συντελείται στη Δανία. Αποτελεί τη χώρα με το λιγότερο επίσημο ενδιαφέρον στην ανάπτυξη διαλόγου με τους μουσουλμάνους κατοίκους. Ακόμα και στην Ολλανδία, χώρα κατά βάση ανεκτική στους Μουσουλμάνους μετανάστες, έχει δημιουργηθεί κόμμα της Άκρας Δεξιάς το οποίο προειδοποιεί για τον κίνδυνο που διατρέχει η ολλανδική κοινωνία με την παρουσία των Μουσουλμάνων στη χώρα. Το 2002 στον πρώτο γύρο των δημοτικών εκλογών το κόμμα απέσπασε ποσοστό ύψους 36% με τον αρχηγό του κόμματος Dim Fortuyn να αποτελεί τον πρώτο πολιτικό που θα μιλήσει ανοιχτά για τα αντισλαμικά του αισθήματα. Παρά την αποβολή του από το εθνικό κόμμα, ο συγγραφέας του 'Against the islamization of our culture' παρέμεινε υποψήφιος σε τοπικό επίπεδο και ίδρυσε το δικό του κόμμα. Το Μάιο του 2002 βρέθηκε ωστόσο δολοφονημένος υπό αδιευκρίνιστες συνθήκες. Τα κόμματα της Άκρας Δεξιάς φαίνεται να έχουν κερδίσει μια σταθερή θέση στην ευρωπαϊκή πολιτική ζωή. Το πιο σημαντικό είναι η ικανότητα αυτών των δράσεων να παρουσιάσουν το Ισλάμ ως ανένδοτη δύναμη και ασυμβίβαστη με την εθνική κουλτούρα. Πάνω απ' όλα όμως θέλουν να εκμεταλλευτούν περιστατικά φανατισμού στα οποία θα αναφερθούμε παρακάτω προκειμένου να πείσουν τους ευρωπαίους πολίτες ότι η ασφάλειά τους δεν είναι εξασφαλισμένη και πως αυτά με την δράση τους μπορούν να την παρέχουν.

Επίλογος

Ένα απ' τα χαρακτηριστικά στοιχεία της εποχής που ζούμε είναι η υπερβάλλουσα παρουσία της βίας στις κοινωνίες μας. Τα θρησκευτικά αίτια σίγουρα έχουν το δικό τους μερίδιο ευθύνης στην εκδήλωσή της αλλά πριν από αυτά υπάρχουν τόσα άλλα όπως τα οικονομικά αίτια (χαμηλό βιοτικό επίπεδο, έλλειψη πόρων, φτώχεια, ανεργία) αλλά και τα κοινωνικά αίτια (ελλιπής κοινωνική μέριμνα, κρούσματα διαφθοράς, κοινωνικές ανισότητες και διακρίσεις, περιθωριοποίηση ανθρώπων και κρατών). Γιατί η τρομοκρατία είναι η εκδήλωση μιας πράξης βίας που μπορεί να γίνει ακόμα και από τον άνθρωπο της διπλανής πόρτας που νοιώθει αδικημένος και περιθωριοποιημένος. Η άγνοια για μια θρησκεία μπορεί να προκαλέσει μισαλλοδοξία, ρατσισμό και κοινωνική κατακραυγή. Και τα τελευταία χρόνια η αύξηση της ισλαμοφοβίας σε ολόκληρη την Ευρώπη έχει οδηγήσει σε αυτά τα αποτελέσματα. Γιατί το Ισλάμ έχει κατηγορηθεί για πολλά πράγματα από την Δύση. Πέρα από τις τρομοκρατικές επιθέσεις αλλά την επιβολή της θρησκείας με το ξίφος, κυρίως κατά το παρελθόν, η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε πολλές μουσουλμανικές χώρες αλλά και η ενδυμασία που επιβάλλει το Ισλάμ στη Μουσουλμάννα γυναίκα είναι μερικά από τα ζητήματα

που έχουν απασχολήσει την διεθνή κοινή γνώμη καθώς δεν συνάδει με τον φιλελεύθερο τρόπο ζωής της⁹⁷.

Από την άλλη μεριά, σε ένα μεγάλο μέρος του ισλαμικού κόσμου δεσπόζει η βεβαιότητα ότι η Δύση έχει φερθεί άδικα κάτι που προκαλεί οργή και αγανάκτηση, διάθεση εκδίκησης. Όμως το τζιχάντ δεν είναι η λύση. Οι μουσουλμάνοι οφείλουν να αντισταθούν στην χρησιμοποίηση της θρησκείας για πολεμικές συγκρούσεις και για την στήριξη της τρομοκρατίας.

Μέχρι σήμερα πάντως, η αποτυχία της Δύσης να ενσωματώσει τα εκατομμύρια μουσουλμάνων που ζουν στο έδαφός της γεννά αναγκαστικά δυσαρέσκεια και διαιρεί την κοινωνία. Όπως στην περίπτωση της κατασκευής τεμενών -που αναφέραμε παραπάνω- στην οποία συναντάμε από την μια πλευρά τους υπέρμαχους των τζαμιών οι οποίοι θεωρούν ότι είναι μια καλή λύση για να σταματήσουν οι διαμαρτυρίες των μουσουλμάνων περί θρησκευτικών διακρίσεων και η εσωστρέφεια των μουσουλμανικών μειονοτήτων⁹⁸. Από την άλλη συναντάμε αυτούς που υποστηρίζουν ότι είναι μέρος μιας στρατηγικής μικρών βημάτων των μουσουλμανικών ηγεσιών προκειμένου αργά αλλά σταδιακά να πολλαπλασιάσουν τις αξιώσεις και να επιβληθούν σε βάθος χρόνου στην ευρωπαϊκή κοινωνία. Οι ίδιοι συνεχίζουν λέγοντας ότι τα τζαμιά δεν είναι απλώς τόποι λατρείας αλλά στρατολόγησης. Όμως όπως οι καθολικοί και οι προτεστάντες έχουν εκκλησίες και οι Εβραίοι έχουν συναγωγές προκειμένου να προσεύχονται, γιατί οι μουσουλμάνοι να μην έχουν τους δικούς τους επίσημους τόπους λατρείας; Γιατί πρέπει να καταδικάσουμε το Ισλάμ σε υπόγεια ή να το ενθαρρύνουμε σε δημόσιες προσευχές στους δρόμους. Άρα χρειάζονται ακόμα μεγαλύτερες προσπάθειες και βήματα προόδου προκειμένου να πάρουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα βρίσκοντας την χρυσή τομή. Και η ενσωμάτωση στην οποία αναφερόμαστε απαιτεί σίγουρα ομοφωνία και των δυο πλευρών. Είναι μια αμφίδρομη διαδικασία με μια από κοινού αποδοχή αξιών που να εξασφαλίζουν την ειρηνική συνύπαρξη. Η συμμετοχή των ευρωπαίων μουσουλμάνων σε περισσότερες δράσεις θα τους βοηθήσει να ενταχθούν στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Επίσης απαιτείται από αυτό, αποδοχή της πολυπολιτισμικότητας και της θρησκευτικής ανεκτικότητας⁹⁹. Η ανταλλαγή πολιτισμικών στοιχείων θα εμπλουτίσει όλες τις πλευρές που παίρνουν μέρος σε αυτή την διαδικασία. Τα επόμενα χρόνια αυτό θα είναι το μεγάλο στοίχημα και συνάμα πρόκληση για τις ευρωπαϊκές κοινωνίες, η διατήρηση της συνοχής τους. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να κατανοήσουμε εν ολίγοις, ό,τι ευχαριστεί και αρμόζει σ' ένα έθνος δεν αρμόζει ή γίνεται δεκτό σε κάποιο άλλο και θα πρέπει να μάθουμε να ζούμε με αυτό.

Καταλήγοντας θα λέγαμε ότι από τις πηγές των δύο θρησκειών προκύπτει ότι ο θρησκευτικός φανατισμός είναι ασυμβίβαστος με το πνεύμα του Χριστιανισμού, αλλά και με το

⁹⁷ Σύμφωνα με τους μουσουλμάνους η γυναίκα θα πρέπει να εμφανίζεται με παρουσιαστικό σεμνό και ευπρεπές για ν' αποφεύγει τα δυσάρεστα σχόλια, και την παρενόχληση ανεύθυνων ατόμων. Άρα, το Μουσουλμανικό ένδυμα για τις γυναίκες θα διασφαλίζει την τιμή, την αξιοπρέπεια.

⁹⁸ Ο Lewis θεωρεί ότι τα τεμένη μπορούν να αποτελέσουν «ένα δίκτυο συνεργασίας και επικοινωνίας που ακόμα και οι πιο δικτατορικές κυβερνήσεις δεν μπορούν να ελέγξουν πλήρως»

⁹⁹ Andrianopoulos, A. (2008), Christianity and Islam: The Search for Peaceful Coexistence.

<http://www.andrianopoulos.gr/0010000425/christianity-and-islam-the-search-for-peaceful-coexistence.html>
(τελευταία πρόσβαση: 04/01/14)

μήνυμα του Ισλάμ. Βασική προϋπόθεση του πολιτισμού αποτελεί ο διάλογος και θα πρέπει να αναζητείται σε κάθε ευκαιρία προκειμένου να μη μεταβάλλεται η θρησκεία σε όργανο εξυπηρέτησης εθνικιστικών επιδιώξεων και πολιτικών σκοπιμοτήτων εις βάρος όχι μόνο της ανθρωπότητας, αλλά ουσιαστικά και της ίδιας της θρησκείας. Παρά τις θεολογικές διαφορές και τις δραματικές συγκρούσεις του παρελθόντος, όλοι θα πρέπει να επικεντρωθούν στην από κοινού αντιμετώπιση των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων που συνιστούν απειλή για τον άνθρωπο και τον κόσμο ανεξαρτήτου χρώματος και θρησκείας. Να επιδιώξουν την ίση πρόσβαση σε αγαθά, υπηρεσίες, πόρους και δικαιώματα χωρίς να χρειάζεται κάποιος να διαμορφώσει την πίστη του και τη κουλτούρα του. Γιατί η διαμόρφωση της κουλτούρας του θα σημαίνει και διαμόρφωση της ταυτότητάς του. Και στην υιοθέτηση αυτής της νοοτροπίας, θα πρέπει να συμβάλλουν τόσο τα ΜΜΕ αποβάλλοντας οποιοδήποτε στερεότυπο γύρω από το Ισλάμ και την καχυποψία σχετικά με τις προθέσεις των μουσουλμάνων, αλλά και η εκπαίδευση προβάλλοντας περισσότερο τα χαρακτηριστικά εκείνα του ισλαμικού πολιτισμού που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής κληρονομιάς.

Οι μουσουλμανικές κοινότητες της Ευρώπης δεν πρέπει απλά να αποτελούν τους «εκπροσώπους της κουλτούρας» ή μια μειονότητα μιας κοινωνίας στην οποία θα πρέπει να μάθουν να λειτουργούν. Πρέπει να γίνουν οι γέφυρες που θα φέρουν πιο κοντά τον ισλαμικό και τον δυτικό κόσμο¹⁰⁰. Να ακολουθήσουν το παράδειγμα του παρελθόντος το οποίο αποτελεί και πρότυπο ειρηνικής συνύπαρξης στην άλλοτε μουσουλμανική Ανδαλουσία όπου Μουσουλμάνοι, Χριστιανοί και Εβραίοι μπόρεσαν να ζήσουν μαζί ειρηνικά και να ακμάσουν.

¹⁰⁰ Kalin, I. (2012), Ισλάμ και Δύση, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

ΠΗΓΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

1. Αναγνωστοπούλου, Σ. (2002), Ισλάμ και Ευρώπη, εκδόσεις Πολίτης, Αθήνα
2. Βαρβιτσιώτης, Ι. Μ. (2008), Τυφλοί στρατοί: Η Δύση και η απειλή του ισλαμικού φονταμενταλισμού, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα
3. Βεντούρα, Λ. (επιμ.), (2011), Μετανάστευση και κοινωνικά σύνορα: Διαδικασίες αφομοίωσης, ενσωμάτωσης ή αποκλεισμού, εκδόσεις Νήσος,
4. Μακρής, Γ. (2004), Ισλάμ: Πεπειθήσεις, πρακτικές και τάσεις, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα,
5. Παπαγεωργίου, Φ. & Σαμουρή, Α. (2012), Ισλαμισμός και Ισλαμοφοβία: Πέρα από την προκατάληψη, Ταξιδευτής, Αθήνα
6. Πάτελος, Κ. Γ. (1987), Πολιτική Ιστορία του Ισλαμικού Χώρου, εκδόσεις Ε.Αναστασίου, Αθήνα
7. Πάτελος, Κ. Γ. (2006), Το σύγχρονο Ισλάμ: Η συνάντηση με τη Δύση, εκδόσεις Ι.Σιδέρης, Αθήνα
8. Τριανταφυλλίδου, Α. (2010), Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
9. Ψαρρού, Ν. (2005), Εθνική ταυτότητα στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, Gutenberg, Αθήνα
10. Dekmejian, H. R. (2007), Επαναστατημένο Ισλάμ: Ο φονταμενταλισμός στον αραβικό κόσμο, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
11. Gellner, E. (2006), Μουσουλμανική κοινωνία, Αλεξάνδρεια, Αθήνα
12. Habeck, M. (2008), Οι μαχητές του Θεού: Η ιδιότητα και τα συνθήματα του ιερού πολέμου, εκδόσεις Τουρίκη, Αθήνα.
13. MARQUAND, D.-NETTLER, L. R. (επιμ.), Θρησκεία και Δημοκρατία, μτφρ. Φ. Τερζάκης, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2003, σσ. 191-218.
14. Μπάρμπερ, Μ. (1998), Ο Κόσμος των Μας κόντρα στους Τζιχάντ, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα
15. Roy, O. (2006), Το Παγκοσμιοποιημένο Ισλάμ, εκδόσεις SCRIPTA, Αθήνα
16. Said, E.W. (2002), Καλύπτοντας το Ισλάμ: Πώς τα ΜΜΕ και οι αναλυτές καθορίζουν την εικόνα που έχουμε για τον υπόλοιπο κόσμο, εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ, Αθήνα
17. Σίνγκλερ, Α. (2004), Ανατομία του Τρόμου: Ιστορία της τρομοκρατίας, εκδόσεις Ωκεανίδα, Αθήνα
18. Χάντιγκτον, Σ.Φ. (1999), Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης, εκδόσεις Terzo Books, Αθήνα

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

1. Ahmed, A.S. (2003), Islam under Siege, Polity Press, Cambridge
2. Al-Azmeh, A. & Fokas,E. (2007), Islam in Europe: Diversity, Identity and Influence, Cambridge University Press, Cambridge
3. Cesari, J. (2004), When Islam and Democracy Meet, PALGRAVE MACMILLAN, New York
4. Elsheikh, M. S. (επιμέλ.)(1998), Proceedings of the International Conference "Islam in Europe: Thirteen Centuries of Common History", University of Florence, Firenze
5. Foblets, M. C. (2008), Islam and Europe: Challenges and Opportunities, Leuven University Press
6. Jenkins, P. (2009), God's Continent: Christianity, Islam, and Europe's Religious Crisis (The Future of Christianity), Oxford University Press
7. Israeli, R. (2008), Muslim Minorities in Modern States: The Challenge of Assimilation, Transaction Publishers, New Jersey
8. Klausen, J. (2005), The Islamic Challenge: Politics and Religion in Western Europe, Oxford University Press, Oxford
9. Lewis, B. (1982), The Muslim Discovery of Europe, W.W Norton & Company, New York-London
10. Lewis, B. (2004),The Crisis of Islam: Holy War and Unholy Terror, Random House Trade Paperbacks, New York
11. Metcalf, B. D. (1996), Making Muslim Space in North America and Europe, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, London
12. Pauly, R. J. (2004), Islam in Europe: Integration or Marginalization, Ashgate Pub Ltd.
13. Pargeter, A. (2008), The New Frontiers of Jihad: Radical Islam in Europe, University of Pennsylvania Press
14. Ramadan,T. (2004), Western Muslims and the Future of Islam, Oxford University Press, New York

Ηλεκτρονικές Πηγές

1. Γιαλλουρίδης, Χ. (2012), Ισλάμ vs Δύσης
<http://www.newsnowgr.com/article/224065/islam-vs-dysis.html>
(τελευταία πρόσβαση: 25/05/14)
2. Βερέμης,Θ.(2010),Το Ισλάμ και η Δύση
<http://www.kathimerini.gr/719535/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/to-islam-kai-h-dysh> (τελευταία πρόσβαση: 29/10/2013)

3. Παρασκευά-Γκύζη, Ε. (2011), Οι Μουσουλμάνοι στην Ευρώπη και η Αραβική Άνοιξη.
http://cemmis.edu.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=245%3A2011-06-03-07-09-44&catid=36%3Apolicy-papers&Itemid=65&lang=el
(τελευταία πρόσβαση: 24/05/2013)
4. Radical Islam Monitor in Southeast Europe (2012), Η ανερχόμενη Ημισέληνος: Η επικράτηση του Ισλάμ τις επόμενες δεκαετίες στην Ευρώπη.
<http://www.rimse.gr/2012/04/blog-post.html>
(τελευταία πρόσβαση: 18/04/12)
5. Γρηγοριάδης, Ι. (2012), Η Αραβική Άνοιξη, το Ισλάμ και η Δύση
<http://epifyllides.blogspot.gr/2012/09/arabspring.html> (τελευταία πρόσβαση: 19/09/13)
(τελευταία πρόσβαση: 19/09/13)
6. European Monitoring Center on Racism and Xenophobia, Muslims in the European Union: Discrimination and Islamophobia,
http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/156-Manifestations_EN.pdf
(τελευταία πρόσβαση: 18/10/12)
7. Hockenros, P. (2011), Europe's Rising Islamophobia
<http://www.middle-east-online.com/english/?id=45736>
(τελευταία πρόσβαση: 22/05/12)
8. Fukuyama, F. (2001), The West has won: Radical Islam can't beat democracy and capitalism we are still at the end of history.
<http://www.theguardian.com/world/2001/oct/11/afghanistan.terrorism30>
(τελευταία πρόσβαση: 18/02/14)
9. Islam is regarded as the biggest threat to Europe for many Europeans.
http://www.nbcnews.com/id/41534380/ns/world_news-europe/t/islam-regarded-biggest-threat-europe-many-europeans/#.U3x1EPI_tqU
(τελευταία πρόσβαση: 13/05/14)
10. Islam in Europe.
http://en.wikipedia.org/wiki/Islam_in_Europe
(τελευταία πρόσβαση 27/02/2013)
11. The Future of the Global Muslim Population.
<http://www.pewforum.org/2011/01/27/the-future-of-the-global-muslim-population/>
(τελευταία πρόσβαση: 27/02/13)
12. Muslims in Europe: Country guide
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4385768.stm>
(τελευταία πρόσβαση: 11/12/13)
13. European Monitoring Center on Racism and Xenophobia, «Muslims in the European Union: Discrimination and Islamophobia»
http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1936-EUMC-highlights-EL.pdf
(τελευταία πρόσβαση: 18/10/2012)
14. Τί λέει το Ισλάμ για την τρομοκρατία.
http://d1.islamhouse.com/data/el/ih_articles/single/el_What_Does_Islam_Say_About_Terrorism.pdf (τελευταία πρόσβαση 02/05/14)
15. Ελντίν, Α. Η έννοια του εξτρεμισμού και της μετριοπάθειας στο Ισλάμ.
<http://islamforgreeks.org/2014/04/08/extremismos-metriopatheia/>
(τελευταία πρόσβαση: 04/01/14)
16. Film-maker killed in Islamic revenge.

- <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/netherlands/1475758/Film-maker-killed-in-Islamic-revenge.html>
(τελευταία πρόσβαση:21/05/14)
17. Hooqhiemstra,P. (2012), The Dutch - world leaders in Islamophobia.
<http://www.rnw.nl/english/article/dutch-world-leaders-islamophobia>
(τελευταία πρόσβαση: 20/03/2012)
18. Η επόμενη ημέρα στο Λονδίνο.
<http://www.zougla.gr/kosmos/article/i-epomeni-imer-a-sto-londino>
(τελευταία πρόσβαση: 24/05/14)
19. Anders Behring Breivik . http://en.wikipedia.org/wiki/Anders_Behring_Breivik
(τελευταία πρόσβαση:13/05/14)
20. Εκατόμβη νεκρών στη Νορβηγία.
<http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=295866>
(τελευταία πρόσβαση:13/05/14)
21. After Anders Breivik's conviction, Norway must confront Islamophobia.
<http://www.theguardian.com/commentisfree/belief/2012/aug/28/anders-breivik-norway-islamophobia-muslims>
(τελευταία πρόσβαση:13/05/14)
22. Όσους «έμοιαζαν αριστεροί» σκότωνε ο Μπρέιβικ.
<http://tvxs.gr/news/kosmos/osoys-emoiazan-aristeroi-skotone-o-mpreibik>
(τελευταία πρόσβαση: 13/05/14)
23. Fears of Eurabia: How Much Allah Can the Old Continent Bear?
<http://www.spiegel.de/international/europe/fears-of-urabia-how-much-allah-can-the-old-continent-bear-a-666448.html> (τελευταία πρόσβαση:25/10/13)
24. SPIEGEL,(2009), Fears of Eurabia: How Much Allah Can the Old Continent Bear
<http://www.spiegel.de/international/europe/fears-of-urabia-how-much-allah-can-the-old-continent-bear-a-666448.html> (τελευταία πρόσβαση:25/10/13)
25. Kern,S. (2011), European Concerns over Muslim Immigration go mainstream
<http://www.gatestoneinstitute.org/2349/european-concerns-muslim-immigration>
(τελευταία πρόσβαση: 15/11/11)
26. 'Islam is regarded as the biggest threat to Europe for many Europeans'.
http://www.nbcnews.com/id/41534380/ns/world_news-europe/t/islam-regarded-biggest-threat-europe-many-europeans/#.Uxz2Qfl_tyM
(τελευταία πρόσβαση: 25/10/13)
27. Ισπανία: Συγκίνηση και εκδηλώσεις μνήμης δέκα χρόνια μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα,
<http://www.kathimerini.gr/757587/article/epikairotha/kosmos/ispania-sygkinhsh-kai-ekdhlwseis-mnhmhs-deka-xronia-meta-ta-tromokratika-xytyphmata>
(τελευταία πρόσβαση: 13/05/14)
28. Andrianopoulos,A. (2008),Christianity and Islam: The Search for Peaceful Coexistence.
<http://www.andrianopoulos.gr/0010000425/christianity-and-islam-the-search-for-peaceful-coexistence.html>
(τελευταία πρόσβαση: 04/01/14)
29. Runnymede Trust(1997), Islamophobia: a challenge for us.
<http://www.runnymedetrust.org/publications/17/32.html>
(τελευταία πρόσβαση: 03/04/14)

